

LA VISITA DEL NUNCI TEDESCHINI DE 1928-1929 A MONTSERRAT

RAMON CORTS I BLAY

I. LA VISITA APOSTÒLICA A CATALUNYA

Dins de la visita apostòlica que monsenyor Federico Tedeschini¹ féu a les diòcesis catalanes en 1928, sota la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), per esbrinar quin ús s'hi feia de la llengua catalana en la pastoral,² estigué també a l'Abadia de Montserrat des del divendres, dia 26 d'abril a la tarda, fins al dimarts, 1 de maig, al migdia.³ Encara que

1. *Federico Tedeschini* (Antrodoco, diòcesi de Rieti, 12 d'octubre de 1873 – Roma, 2 de novembre de 1959). En 1900 passà al servei de la Secretaria d'Estat. Benet XV el nomenà substituït de la Secretaria d'Estat. El 31 de març de 1921 era ja nunci d'Espanya, i el 30 d'abril, arquebisbe de Lepant. Pius XI el creà cardenal en el consistori del 16 de desembre de 1935, però reservat *in pectore* fins al consistori del 18 de juny de 1936. V. CÀRCEL ORTÍ, «Documentos del Pontificado de Pío XI sobre España (1922-1939)»: *Analecta Sacra Tarraconensia* 80 (2007) p. 236.

El cardenal secretari d'Estat durant el període que ens ocupa era *Pietro Gasparri* (Ussita, Norcia, 5 de maig de 1852 – Roma, 18 de novembre de 1934), secretari d'Estat des del 13 d'octubre de 1914. Cessà en el càrrec per la mort de Benet XV, el 22 de gener de 1922, reelegit per Pius XI fou dimissionari el 7 de febrer de 1930. G. DE MARCHI, *Le Nunziature Apostoliche dal 1800 al 1956*, Roma 1957, p. 14.

2. Vegeu els nostres articles «La visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Barcelona, un intent de repressió d'una pastoral en català»: *AnalTar* 81 (2008) 197-603 i «L'informe final de la visita apostòlica de 1928 del nunci Tedeschini a Catalunya»: *AnalTar* (2010) 485-757. Agraïm al pare Josep Massot i Muntaner, monjo

Montserrat no fos una diòcesi, el nunci, després d'alguna vacil·lació,⁴ cregué oportú de passar-hi també visita pel fet de ser la «Meca del catalanisme».⁵ Ho explica ell mateix: «*Io sono andato apposta a Montserrat, e l'ho considerato come un'altra diocesi di Catalogna [sic]: lo esigevano la sua importanza, e più ancora le continue accuse e gli incessanti lamenti che sentivo lanciare contro quei monaci*».⁶ La visita de l'enviat de Pius XI causà, en efecte, una forta impressió a Montserrat. Sobretot el fet que hagués dedicat tres dies a entrevistar-se amb els monjos, com si l'abadia hagués estat una de les tres diòcesis catalanes que monsenyor Tedeschini ja havia visitat, Barcelona, Vic i Girona.⁷

Hi arribà acompanyat del bisbe de Barcelona, Josep Miralles,⁸ i fou rebut per tota la comunitat monàstica presidida pel seu prior, el pare Gregori M. Sunyol. El 28 a la tarda començà les entrevistes amb els monjos

de Montserrat, que ens hagi volgut ajudar en la redacció del present article amb una revisió acurada i la formulació de suggeriments.

3. Telegrama del pare Gamarra a la Nunciatura de Madrid. Montserrat, 29 d'abril de 1928: «Estamos en Montserrat hasta lunes tarde que saldremos Solsona»: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, fasc. 3, f. 754.

No era la primera vegada que Tedeschini visitava Montserrat, perquè ja hi havia estat el 18 de maig de 1924, quan era ja nunci apostòlic a Madrid. J. MASSOT I MUNTANER, *Els creadors del Montserrat modern*, Abadia de Montserrat 1979, p. 117.

4. En unes notes del nunci que prenia per preparar el seu viatge a Catalunya, hi feia un projecte d'itinerari de visita a les diòcesis catalanes on el nom de Montserrat figurava el darrer, entre parèntesi i al final de tots. Madrid, 28 de febrer de 1928. «Notes del nunci/Montserrat»: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, fasc. 1, f. 232v.

5. «La Mecca dei Catalani» són uns mots que farà sortir Tedeschini en el seu report sobre la visita apostòlica a Catalunya, «Informe final del nunci sobre la visita apostòlica a Catalunya de 1928». Despatx n. 3403 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 22 de juny de 1928 (original dactilografiat): ASV, *A. E. S., Spagna*, pos. 589, fasc. 10, f. 32. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 643. Aquesta expressió, la de la Meca, ja fou emprada pel rei Alfons XIII. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 117.

6. «Informe final del nunci» ff. 31v.-32. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 510.

7. Així ho reconeixerà el prior del monestir, Gregori M. Sunyol, i ho recollirà el monjo montserratí dom Domingo González, a qui ens haurem de referir tantes vegades en les pàgines que seguiran. Allò que digué el pare Sunyol fou el següent: «¿Qué vergüenza para Montserrat que el Sr. Nuncio haya empleado en visitarnos más días que para una diócesis entera de las tres ya visitadas!». «Informe de dom Domingo González sobre la situació de l'Abadia de Montserrat. 1928»: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 834, fasc. 2, ff. 337-382v., 407-416v. El reproduïm íntegrament en el nostre apèndix documental núm. 6.

que havien estat prèviament seleccionats. El Bisbe partí el 30 d'abril i el nunci, el primer de maig.

L'abat, Antoni M. Marcet, no estigué al monestir durant la visita del representant de Pius XI perquè hagué d'estar a Roma per a la celebració del capítol general dels benedictins que durà fins al dia 19.⁹ Abans, el 16 d'abril, s'entrevistà amb monsenyor Tedeschini a Vic, on el nunci es traslladà per a assistir a la consagració episcopal de l'oratorià Salvi Huix.¹⁰ Aquest era, d'altra banda el motiu, el de l'ordenació episcopal, amb què la Santa Seu volgué presentar l'estada del nunci a Catalunya sense fer mai públic el veritable objectiu de la visita apostòlica. No pogué tanmateix evitar que tothom s'imaginés què havia vingut a fer-hi Tedeschini.¹¹

II. LA VISITA APOSTÒLICA A L'ABADIA DE MONTSERRAT

La situació pel que fa a la relació entre el moviment catalanista i el

8. *Josep Miralles i Sbert* (Palma de Mallorca, 1860 – Mallorca 1947). Fou bisbe de Lleida (1914-1925), administrador apostòlic d'aquest bisbat (1925-1927), coadjutor del bisbe Ramon Guillet i Coma, de Barcelona, i bisbe residencial d'aquesta mateixa diòcesi (1926-1929). En aquest període estigué enfrontat amb el capità general d'aquella plaça, Emilio Barrera, per la seva captivença benivolent envers la llengua i la cultura catalanes. En 1929 celebrà un sínode diocesà, que no fou aprovat per la Santa Seu per les disposicions que contenia sobre l'ús del català. Fou traslladat a Mallorca en 1929. J. MASSOT I MUNTANER, *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, Barcelona 1991. Sobre la promoció de Miralles a Lleida i Barcelona i el seu posterior trasllat a Mallorca, a proposta de Tedeschini, ens remetem a l'article de CÀRCEL ORTÍ, «Los últimos obispos de la monarquía (1922-1931). Primera parte»: *AnalTar* 83 (2010) 135-143. La segona part, «Cuestiones generales y nombramientos conflictivos», que conté igualment moltes notícies sobre Miralles, apareix en aquesta mateix volum de 2011 de la nostra revista.

9. Però l'abat, just arribat de Roma, pogué acomiadar personalment Tedeschini a l'estació de França, de Barcelona, el 19 de maig, quan es disposava a traslladar-se a Saragossa i deixava definitivament conculsa la seva estada a Catalunya com a visitador apostòlic. *La Vanguardia*, dissabte, 19 de maig de 1928.

10. Notes extretes de la *Crònica* de Montserrat. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 122-122.

Salvi Huix i Miralpeix (Santa Margarida de Vallors, la Selva, 1877 – Lleida, 1936), de l'Oratori de Sant Felip Neri, de Vic, nomenat administrador apostòlic d'Eivissa en 1927, fou traslladat a Lleida en 1935. Animà la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Morí afusellat en 1936 per la seva condició d'eclesiàstic

11. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 203-204 i «Informe final de la visita apostòlica» 487.

directori militar era molt tensa a les vigílies de la visita apostòlica de Tedeschini a Catalunya. En aquesta divergència, cal fer-hi entrar igualment que el monestir montserratí era tingut per alguns com un focus separatista.¹² A causa de les denúncies de catalanisme que plovién sobre Montserrat, de les quals no solament s'assabentaven a Madrid, sinó també a Roma, Antoni M. Marcet fou cridat a la Ciutat Eterna dues vegades pel papa Benet XV i una tercera, en 1924, per Pius XI.¹³ Així mateix, l'abat anà a la Nunciatura de Madrid per entrevistar-se amb Tedeschini, el dia 7 o 8 de març de 1928.¹⁴

En l'audiència que concedí monsenyor Tedeschini a l'abat Marcet li recordà que «*nei doveri del perfetto monaco vi sono anche i doveri verso la patria*» i l'exhortà a educar en aquest sentit d'afecte envers la pàtria espanyola els estudiants de l'abadia, els quals estaven «afectats de catalanisme» –com ho reconegué el mateix abat davant de Tedeschini. El nunci cregué veure bona disposició en el superior de Montserrat a l'hora de seguir les seves observacions. Corroborava la seva intuïció –així ho pensava el nunci–, el fet que Marcet, tres o quatre dies després de l'entrevista que mantingué amb ell mateix, hagués anat a saludar Primo de Rivera en un viatge que el general féu a Barcelona el mes de març de 1928. El dictador digué a Tedeschini que el pare abat li havia fet bona impressió.¹⁵ La premsa, en concret el diari *La Publicitat*, recollí la notícia de les entrevistes que per separat mantingueren l'abat i el bisbe de Barcelona, Josep Miralles, amb el general «trobant-los, Primo de Rivera, ben disposats per ajudar-lo en tota tasca de patriotisme i espanyolisme».¹⁶

Entre els papers de l'Arxiu Secret Vaticà –la font que fem servir per realitzar aquest estudi–, hi ha una carta de l'abat de Montserrat adreçada al nunci. Fou escrita uns quinze dies després de llur trobada a Madrid.¹⁷ Palesa els atacs de què era objecte aquella comunitat monàstica per mor del seu suposat o real catalanisme i mostra ensems les mesures més o menys indicades per Tedeschini a Marcet, que l'abat emprengué al monestir a la

12. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 113-121.

13. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 510-511, 524-525.

14. Així ho fa constar Tedeschini en els seus apunts personals escrits damunt d'una carta de l'abat Marcet al mateix nunci. Madrid, 23 de març de 1928. “Notes del nunci/Montserrat”(original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, *fasc. 1*, ff. 198-198v; Vegeu el nostre apèndix documental núm. 1. Marcet ja tingué una primera audiència amb Tedeschini l'any 1923. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 115.

15. “Notes del nunci/Montserrat” *f. 198v*. Apèndix documental núm. 1.

16. *La Publicitat* de 13 de març de 1928, citat per J. M. ROIG ROSICH, *La Dictadura de Primo de Rivera a Catalunya. Un assaig de repressió cultural*, Barcelona 1992, 403.

tornada de la capital del Regne per calmar els ànims. Les recollim a continuació. Diguem abans de continuar, que preocupava ja seriosament la Santa Seu «*il catalanismo nel monastero dei PP. Bendittini di Montserrat*» des de 1919 i que des d'aleshores ençà hi actuà respecte a les manifestacions catalanistes del cenobi donant instruccions precises a qui era aleshores abat coadjutor, Antoni M. Marcet, ja fos des de la nunciatura¹⁸ o els mateixos papes, els quals van cridar l'abat a Roma.

En la lletra, doncs, de dom Marcet al nunci Tedeschini més amunt esmentada, el responsable dels monjos li deia que havia renovat la prohibició feta a tota la comunitat montserratina de parlar de política i, especialment, de les disposicions que anés prenent el Directori militar.¹⁹ Per facilitar aquest objectiu, l'abat havia tornat a reblar la mesura, adoptada feia ja més de sis anys, de retirar del monestir qualsevol diari. Havia exhortat també en aquell 1928 els seus monjos «*al amor a la patria, prescindiendo de pequeñeces y sentimientos particularistas en todo lo posible*» i, seguint les indicacions del nunci, manifestava que continuaria fomentant entre els seus monjos «*el verdadero espíritu cristiano patriótico español que nos debe animar como región que somos de España*».

Ja que el nunci i l'abat també varen tractar de l'educació dels postulants, com ja ho acabem de dir, Marcet féu extensives a tots els escolars del monestir—els escolans i els col·legials pròpiament dits que aspiraven a ser monjos— les idees anteriors dirigides als seus religiosos. Així, a més dels costums ja adoptats, l'abat no deixarà, ho assegura al nunci, de fer parlar els estudiants en castellà durant la recreació i que en aquest mateixa llengua s'ensenyin les humanitats.²⁰ La Geografia d'Espanya i la seva història continuaria essent explicada «*sin que se dé más importancia a la historia regional de la que le dan los autores españoles que les sirven de texto*».

Junt amb l'esmentada lletra del pare Marcet a Tedeschini, hi ha un

17. Carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Madrid, 23 de març de 1928 (original dactilografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid 833, fasc. 1, ff. 197-198*. Apèndix documental núm. 1.

18. Vegeu el nostre estudi *Josep Puig i Cadafalch: un polític catalanista i catòlic. Els fets de Corpus de 1919*, Mataró 2002, p. 19-21, reproduït també en *AnalTar 75* (2002) 433-493.

19. De fet, en la *Crònica* del Monestir de Montserrat figura que Marcet, en el capítol dels monjos del 13 de març de 1928, exhortà la comunitat a no parlar de política. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 123. Això mateix ja ho havia ordenat el secretari d'Estat, Gasparri, a l'abat coadjutor Antoni M. Marcet. Vaticà, 21 de febrer de 1920. ASV, *A. E. S., Spagna, 1231, 478, ff. 35-35v.* (minuta). ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 770, fasc. 1, ff. 34-48*. Vegeu *Josep Puig i Cadafalch* 21.

al·legat, «*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*».²¹ Es tracta d'una defensa de l'abadia davant de la impressió que hom tenia de ser Montserrat «un focus de separatisme».²² La lliurà el mateix abat a un personatge de Madrid que, segons Marcet, mantenia molt bones relacions amb el president del Govern, Miguel Primo de Rivera.

Les *Notas* pretenien desfer la impressió que la Dictadura militar i altres tenien i volien difondre sobre els sentiments antiespanyols d'aquella comunitat. Les acusacions en aquest sentit eren moltes, tal com les recull aquest escrit: la venda a França per part de l'abadia d'una bandera de la guerra de la Independència, les relacions de suport que suposadament havia donat Marcet a Prat de la Riba²³ i a Cambó²⁴, un article antimontserratí del periòdic *El Liberal*, de Bilbao,²⁵ les acusacions que hom feia al monestir d'haver fet penjar una bandera catalana en un dels cims de Montserrat²⁶—cal tenir en compte que la Dictadura havia prohibit l'exhibició en públic de senyeres catalanes—, el fet que el rès a l'abadia hom el fes sols en català, el cant d'*Els Segadors* al monestir²⁷ i que l'abat hagués sostret quatre dels seus monjos de prestar llur servei militar. Totes aquestes qüestions sortiran en l'interrogatori que Tedeschini farà als monjos que s'entrevistaren amb ell durant la seva visita apostòlica.

Hi apareix també el fet que, per disposició civil, es féu retirar de la circulació l'obra de *Paleografia musical gregoriana*, de dom Gregori M.

20. Aquesta decisió havia ja estat presa nou anys abans, com ho diu el mateix abat en la seva lletra al nunci Tedeschini, i fou renovada en 1924. MASSOT I MUNTANER, *Ibid.*, 123.

21. «*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*» (original dactilografiat), al·legat a la carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Madrid, 23 de març de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid 833, fasc. 1, ff. 193-195*. Vegeu l'apèndix documental núm. 1. Aquestes *Notas* són reproduïdes i comentades per MASSOT I MUNTANER, «El pare Gregori M. Sunyol i la Dictadura de Primo de Rivera»: *Studia monastica* 23 (1981) 417-427. Aquest article de Massot és reprès i posat al dia en ID., *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Barcelona 2003, 329-340, les *Notas* són a les p. 336-340.

22. Vegeu què diu Josep Benet, que fou escolà de l'abadia durant la Dictadura de Primo, a propòsit del catalanisme que es respirava a Montserrat: «La comunitat montserratina, presidida per l'abat Antoni M. Marcet, havia passat uns moments molt difícils sota aquesta dictadura, que acusava la comunitat benedictina de ser catalanista. I, certament, en la seva gairebé totalitat ho era». J. BENET, *Memòries I. De l'esperança a la desfeta (1920-1939)*, Barcelona 2008, 17.

23. *Enric Prat de la Riba i Sarrà* (Castellterçol, Vallès Oriental 1870 – Barcelona 1917), polític catalanista, de principis cristians. Fou un dels fundadors de la Lliga Regionalista i del setmanari *La Veu de Catalunya*. Esdevingué el primer president de

Sunyol, per mor que l'anunci d'aquest llibre havia estat realitzat solament en francès i en català, menyspreant així el castellà.²⁸ En l'entrevista que l'abat de Montserrat mantingué amb el nunci Tedeschini a primers de març de 1928, Marcet reconegué, segons que ho testimonia el mateix monsenyor Tedeschini en una nota personal seva referida a l'ús de les llengües francesa i catalana per fer la propaganda del llibre de Sunyol i que fa així: «*El P. Abad admitió que esto no podía aprobarse*».²⁹

A les *Notas* hom plany igualment la resolució del governador civil, Milans del Bosch,³⁰ de reduir el nombre de pelegrins que podien ser hostatjats a Montserrat al·legant per a això la insuficiència de les seves reserves d'aigua. Finalment, veia aquell escrit com una altra mesura encaminada a anar contra la llibertat de l'abadia, perquè hi havia la proposta civil d'incoar l'expedient oportú per declarar Montserrat "Monument nacional".³¹

L'escrit apel·la a «homes imparcials», com el marquès de la Campa,³²

la Mancomunitat de Catalunya (1914, reelegit en 1917). El treball d'aquesta entitat amb Prat de la Riba al capdavant fou enorme.

24. *Josep Puig i Cadafalch* (Mataró, Maresme 1867 – Barcelona 1957), arquitecte, historiador de l'art i polític, pertangué a la Lliga de Catalunya i escriví per a *La Renaixença* i *La Veu de Catalunya*, cofundador de la Lliga Regionalista, col·laborà amb Prat de la Riba, a qui succeí en la presidència de la Mancomunitat en 1917, com a segon president d'aquesta entitat. Arran de la Dictadura de Primo de Rivera fou substituït en aquest càrrec per Alfons Sala, 1924. Recordeu aquí novament el nostre estudi *Josep Puig i Cadafalch: un polític catalanista i catòlic. Els fets de Corpus de 1919*, Mataró 2002, també en *AnalTar* 75 (2002) 433-493. Per a la relació de Puig i Cadafalch amb Montserrat ens remetem a diversos llocs de MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern i Església i societat*.

25. Es tracta d'un article d'Adolfo Marsillach atacant Montserrat, al qual l'abat i el seu germà Adeodat visitaren personalment per demanar-li explicacions, que Marsillach no sabé donar. MASSOT I MUNTANER, «Pare Gregori M. Sunyol» 337 i ID., *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Barcelona 2003, 337.

26. Sobre banderes catalanes que apareixien i desapareixien a Montserrat, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 115. Vegeu igualment què diu sobre la presència de banderes als cims de Montserrat Josep Benet referint-se a l'esperit catalanista que dominava en aquella comunitat i entre els estudiants, i a l'Escolania: «Per tant, era lògic que, quan algun escalador col·locava una bandera catalana –i l'exhibició de la qual era prohibida per la dictadura– en un dels cims de la muntanya, ho comentéssim amb entusiasme, i comptéssim els dies que la guàrdia civil tardava a treure-la». BENET, *Memòries I*, p. 17.

27. Del cant *Els Segadors*, se'n parla en l'Informe final de Tedeschini, "Informe final del nunci" f. 42. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 521. Tornarem a tractar aquest tema més avall.

que poden testificar a favor de la comunitat montserratina, ja que no mereix el tracte que alguns elements li donen amb acusacions falses i prejudicis. Les «*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*» acaben amb la professió següent: «*La Comunidad del Monasterio ha dado pruebas de sus sentimientos de amor a España, patentizándose en muchas ocasiones; y ha expresado constantemente sus sentimientos de adhesión a SS. MM.*»³³

S'acostava el temps en què el nunci Tedeschini havia de realitzar la visita apostòlica a tota Catalunya, tal com li havia estat encarregat per Pius XI, i que es dugué efectivament a terme durant quaranta dies entre els mesos d'abril i de maig de 1928. L'objectiu, ja l'hem apuntat, era d'informar la Santa Seu sobre la «Qüestió catalana»; això és, particularment l'ús de la llengua catalana en la predicació i en la catequesi.³⁴ Hom pot entendre també la Qüestió catalanista com l'avaluació per part del Vaticà de la incidència de l'ufanós moviment catalanista en la vida de l'Església a la Tarraconense.

28. Això s'esdevingué en 1925 i en 1926. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 124. D'aquesta qüestió, en tractarem quan ens referirem a l'entrevista de Tedeschini amb el pare Sunyol.

29. Anotació autògrafa del nunci Tedeschini damunt de les «*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*»: ASV, *Arch. Nunz. Madrid* 833, *fasc. 1, f. 193*. Vegeu l'apèndix documental núm. 1.

30. *Joaquim Milans del Bosch* (1854-1936), durant la Dictadura de Primo de Rivera fou governador civil de Barcelona (1924-1930). Se sentia vinculat ideològicament als principis de la Dictadura i del seu inspirador. Durant aquest temps reprimi algunes entitats o algunes manifestacions tingudes per catalanistes.

31. De fet, es veu que sí que hi hagué intenció per part de les autoritats governatives de Barcelona de declarar monument nacional Montserrat a causa d'una disputa haguda amb l'abat Marcet per l'accés públic d'un camí de la muntanya que vorejava el monestir. Almenys, és això a què es refereix també el monjo Domingo González. "Informe de dom Domingo González" *f. 348*, apèndix documental 6.

32. *Fernando Álvarez de la Campa* (Barcelona † 1939), marquès de la Campa, fou alcalde de Barcelona, 1923-1924, general cap de l'Estat major de l'Exèrcit. Des del seu càrrec d'alcalde no afavorí pas les aspiracions dels catalanistes. Vegeu «*Visita apostòlica a Barcelona de 1928*» 318.

El monjo de Montserrat, Adeodat Marcet, germà carnal de l'abat, adreçà una lletra força dura a l'alcalde de Barcelona protestant contra el governador civil, general Carlos de Losada, per les mesures que anava adoptant en relació a l'Església. Carta del pare Adeodat Marcet al marquès de la Campa. Montserrat, 6 de febrer de 1924: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 834, *fasc. 3, f. 409*. Aquesta carta l'esmenta Tedeschini en el seu *Rapporto finale*. "Informe final" *f. 41v*. Vegeu «*Informe final de la visita apostòlica de 1928*» 520. La reproduïm en el nostre apèndix documental núm. 2.

El bisbe de Barcelona, Josep Miralles, fou informat d'aquesta visita el dia sis d'abril.³⁵ L'abat de Montserrat pregava el nunci, a través d'una carta escrita el dia set, que volgués visitar la seva abadia.³⁶ Dos dies després, el visitador apostòlic li contestà acceptant la invitació, la qual cosa produí a l'abat, com diu ell mateix, «una immensa satisfacció».³⁷

III. LES ENTREVISTES

El visitador apostòlic, abans d'entrevistar-se amb els qui el podien informar, demanava als bisbes diocesans de Catalunya que li proporcionessin una llista de noms per facilitar així la seva tasca. Els interrogats se sotmetien després, començant pel bisbe, a un mateix qüestionari elaborat per la Nunciatura i que constava de trenta preguntes, que no eren sempre proposades en la seva totalitat. Tractaven en línies generals de l'ús del català en la predicació i en l'ensenyament.³⁸ Els cridats pel nunci eren obligats a prestar un jurament de mantenir silenci sobre les qüestions tractades. Les declaracions, les prenia monsenyor Tedeschini, de les quals treia notes personals manuscrites; les posava per escrit de la seva pròpia mà el secretari de visita, el religiós passionista basc, Victoriano Pérez de Gamarra, a qui Tedeschini allunyarà d'aquest càrrec pel seu "biscatarrisme". Entre les anotacions personals del visitador i les del seu secretari elaborarà després l'informe final de la visita o la *Inchiesta sulla Catalogna*.³⁹

33. «*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*», al·legat a la carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Madrid, 23 de març de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid* 833, *fasc. 1, f. 195*. Vegeu l'apèndix documental núm. 1. El representant del Papa respon a Marcet dient que ha rebut la «seva interessant carta» del 23 de març i que «aprecia en tot el seu valor» els documents que hi ha adjuntat. Referent a això últim, apareix escrit de mà del mateix nunci el cognom *Alvarez*. Devia voler remarcar així el de Fernández Álvarez de la Campa. Despatx n. 3164 del nunci Tedeschini a l'abat Marcet. Madrid, 31 de març de 1928 (minuta): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, *fasc. 1, f. 191*.

34. «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 197-207.

35. Despatx n. 3165 del nunci Tedeschini al bisbe de Barcelona, Josep Miralles (còpia). Madrid, 6 d'abril de 1928. Al·legat a l'«Informe final del nunci» ff. 123-124. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 207-208.

36. Carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Montserrat, 7 d'abril de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, *fasc. 1, f. 180*. Vegeu l'apèndix documental núm. 3.

37. Despatx núm. 3177 del nunci Tedeschini a l'abat Marcet (minuta). Madrid, 9 d'abril de 1928): ASV, *Ibid.*, f. 177.

A l'Abadia de Montserrat se seguiren els mateixos passos que es feren a les altres unitats territorials visitades tenint tanmateix en compte que no es tractava ara d'una diòcesi, sinó d'un monestir amb característiques pròpies i amb unes remarcables peculiaritats. El nunci disposava, doncs, d'una llista de vint-i-un noms dels monjos amb qui es podia entrevistar. Finalment es veié amb dinou.⁴⁰ Aquests noms coincideixen amb els dels que prengué declaració el pare Gamarra.⁴¹

DOM ANTONI M. MARCET, ABAT

El primer de tots a declarar davant del visitador apostòlic fou, doncs, l'abat.⁴² Li foren presentats dos grans blocs de qüestions, l'un sobre la predicació i la presència del català en la vida comunitària de la seva abadia, i l'altre és un recull de les mateixes preguntes anteriors, ara, però, en referència a fora dels murs del monestir.

Pel que fa a la predicació, l'abat Marcet assegura al visitador apostòlic que a Montserrat actualment es predicava sempre en català. La qualitat de la llengua, ho assenyala encara Marcet, depenia també de l'orador sagrat: «*Si el predicador es culto lo hace en catalán un poco depurado*».⁴³ Un quart de segle abans s'emprava més el castellà en les funcions públiques. Això, era degut, aclareix l'abat –puix era evident quina era la intenció de Tedeschini amb aquesta pregunta– al fet que els monjos que havien vingut a Montserrat arran de la restauració de la vida monacal de 1860 per obra l'abat Miquel Muntadas eren principalment castellans.⁴⁴ Vingueren després més vocacions castelleses, però, en desaparèixer els religiosos castellans per raons de l'edat o de noves fundacions, començà a dominar al cenobi montserratí el català; d'això feia ja uns vint anys. Quan el mateix Marcet es féu càrrec de l'abadia –declara l'abat al nunci–, deixà les coses com

38. "Qüestionari preparat pel nunci per a interrogar els seus informadors durant la seva visita a Catalunya" (text dactilografiat). Al·legat adjunt a l'"Informe final del nunci" ff. 125-126v. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 4.

39. Per més informació ens remetem a «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 204-207.

40. El nombre dels entrevistats, el diu el mateix Tedeschini: "Informe final del nunci" f. 8. Els únics monjos anotats en la llista del visitador apostòlic que no foren interrogats són Emilià Grau i Josep M. Fontserè. Enlloc se n'especifica la causa Vegeu l'apèndix documental núm. 5. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 615.

41. "Declaracions preses pel pare Gamarra als cridats a informar el nunci" (original manuscrit): ASV, A. E. S., *Espanya, 1928, pos. 589, fasc. 12, ff. 45-65*.

estaven.⁴⁵

Quan hom predicava en castellà, els fidels una mica il·lustrats l'entienien, els més senzills, tanmateix no. Ja des del punt de vista de la vida interna del monestir, l'abat recorda que el seu antecessor, Josep Deàs,⁴⁶ feia la plàtica a la comunitat en castellà. Marcet ho continuà fent així, però s'adonà que aquest costum era «ridícul»; val a dir, que, parlant sempre amb els monjos en català, solament per a la plàtica hom feia servir el castellà. Amb tot, aquesta pràctica era continuada, fins que un dia dom Marcet començà de pronunciar-la en català. Aleshores, «*un “Bravo” casi general se oyó como murmullo de aprobación y satisfacción en la sala capitular*».⁴⁷ La introducció del català per obra del pare Marcet en tots els àmbits de la vida monàstica –ho declara així ell mateix al nunci, sembla que molt ingènuament– ha fet que hi regni la pau:

«Anteriormente cuando había mezcla de monjes castellanos y catalanes, no reinaba la paz en el monasterio, sino al contrario, rozamientos y malestar incesantes. Sobre todo cuando ya los catalanes empezaron a ser más numerosos se sentían vejados y humillados al ver que siempre se les hablaba en los capítulos en castellano. Todos los visitantes que hubo en aquella época dejaron consignado en los libros de Visita la misma disposición en orden a la paz. Todos tuvieron

42. *Antoni M. Marcet i Poal* (Terrassa, Vallès Occidental, 1878 – Montserrat 1946), abat de Montserrat (1912, coadjutor de l'abat Deàs, abat titular des de 1921 fins la seva mort). Des de la seva elecció promogué l'ús del català com a llengua de relació dins del monestir i la vida cultural dels monjos. Afavorí les publicacions montserratines amb la col·laboració de Bonaventura Ubach, Gregori Sunyol i Anselm M. Albareda, i féu possible l'aparició de la Bíblia de Montserrat i altres publicacions, promotor del primer congrés litúrgic de Montserrat (1915). Durant la Dictadura de Primo de Rivera protegí els moviments cristians, la qual cosa tingué diverses conseqüències fins i tot l'allunyament temporal del monestir. Després de la guerra civil tornà a la vida religiosa al monestir i al santuari. J. M. SOLER I CANALS, *Antoni M. Marcet i Poal: Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, II, Barcelona 2000, 545-546.

43. «Hay un trabajo de depuración del catalán muy comprensible en una época de Renacimiento»: “Declaracions preses pel pare Gamarra” *f.* 46. Amb això, l'abat es refereix a la depuració i normalització del català d'aleshores. El nunci, de vegades fent broma, tracta d'aquest procés com un intent de crear un «catalán nuevo». Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 503.

44. Les dates que dona Marcet són inexactes, perquè la restauració de què parla la començà l'abat Josep Blanch i Graells (1775-1851), tal com ho explica MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 10-14, 32.

que reconvenir; reprendre y aún castigar. Desde que el testigo es abad empezó a reinar una paz y unión grande. Mientras la lengua oficial no ha sido el catalán no ha habido la paz.»⁴⁸

És per aquest motiu, el de la «paz y unión grande», que l'abat Marcet acaba d'exposar a monsenyor Tedeschini, que ell mateix «*se muestra muy difícil*» a admetre algú a la vida benedictina a Montserrat que no sigui català; en aquests casos, aconsella més tost que els candidats vagin a una comunitat castellana. Aquest capteniment de l'abat no podia ser sinó desolador per al nunci. En efecte, en el seu Informe final apunta que Montserrat ha deixat de ser una abadia amb monjos castellans i ara està catalanitzada. L'abat actual, en l'interrogatori amb el visitador apostòlic, així ho descriu el mateix Tedeschini, «*si fece rosso*» en confessar que aquella catalanització havia esta obra seva.⁴⁹

A aquesta per nosaltres imaginada desolació de monsenyor Tedeschini mentre escoltava dels mateixos llavis de l'abat Marcet la seva obra catalanitzadora a què ens acabem de referir, afegim-hi ara documentalment que el representant del Papa ja estava ben advertit pel cardenal Gasparri força abans que hagués trepitjat Montserrat en 1928, que «*l'abbate don Antonio M. Marcet y Poal era giunto a sostituire l'uso della lingua catalana alla*

45. Sobre la catalanització de Montserrat i l'acció militant de l'abat Marcet ens remetem tanmateix a MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 81-94.

46. *Josep Deàs i Villardegrau* (Sant Pol de Mar, Maresme, 1837 – Montserrat 1921), a la mort de l'abat Muntadas fou elegit abat, 1880. Home de grans empreses materials i culturals del monestir, així com espirituals. Torras i Bages volgué que fos el seu padrí de consagració episcopal a Montserrat. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Església i societat* 287-308.

47. El pare Marcet continua expressant-se així: «Solamente un monje castellano llamado F. Curiel, ya muy anciano, no sólo lo llevó a mal, sino que acudió al Rmo. P. Abad General en demanda, mas el General no le hizo caso. En vista de esto acudió al cardenal Gasparri, el cual tampoco le hizo caso». «Declaracions preses pel pare Gamarra» f. 45v. D'aquell «Bravo!» en què prorrompé la comunitat montserratina, se'n fa ressò Tedeschini en el raport conclusiu de la seva visita apostòlica. «Informe final del nunci» f. 31v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 510.

Fausto Curiel i Gutiérrez (Villegas, Castella, 1871 – Montserrat 1917), benedictí i historiador, monjo de Montserrat des de 1899, fou destinat a Manila i després a les missions benedictines de Nova Núrsia (Austràlia). Tornà definitivament a Montserrat en 1905, on fou bibliotecari. Té escrits històrics i de teologia espiritual. Josep Massot i Muntaner es refereix sovint de dom Curiel en els seus estudis citats en aquest treball.

Sobre la decisió de Marcet de parlar en català als actes capitulars, la reacció de l'abat general Serafini i l'oposició d'alguns monjos, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 91-92.

castigliana». Gasparri advertia doncs a Tedeschini d'aquest punt –englobat dins del tema de la *Questione catalana*– en les instruccions que donà en 1921 a qui era aleshores flamant nunci a Madrid.⁵⁰ L'amic personal de Gasparri, que era Tedeschini, no podia pas deixar passar per alt l'avís del seu superior i protector.

Tornem un altre cop a la visita de 1928. Pel que fa als nens de l'abadia, això és, els col·legials i els escolans de la famosa Escolania de Montserrat, dom Marcet diu que, des de llur entrada al monestir se'ls ensenya «*plenamente el castellano*». Les assignatures són impartides en aquesta llengua com a qualsevol institut estatal i que ell mateix ho havia disposat així. En dóna també testimoni el pare Domingo González: «*El Abad ha mandado que las cátedras se hagan en castellano, y varias veces ha dicho a los PP. en recreo: “desengáñense, que nos conviene ejercitarnos en el castellano, pues cuando tengo que hablarlo, hallo dificultad, a causa del poco uso, y eso no nos conviene, porque los que hablan con nosotros forman bajo concepto de nuestra instrucción.”*»⁵¹

Les assignatures eren impartides, doncs, almenys teòricament, en castellà i els textos eren en aquesta mateixa llengua; però, els col·legials tenien a més un resum de gramàtica catalana i un altre d'història de Catalunya. Això darrer ho havia introduït igualment dom Antoni M. Marcet.

A aquests joves estudiants se'ls parlava bé de «*la patria, pero no se piensa en hacerlos “patrioteros”*», rebla encara l'abat referint-se ben segurament al patriotisme espanyol. Cal, però, tenir en compte, constata el pare Marcet, que els nens, en entrar al monestir «*traen ya ciertas ideas como ingénitas en ellos contrarias a Castilla. Son catalanes “enragés”*». D'aquí ve que alguna vegada han de ser corregits quan fan alguna «manifestació antiespanyola» i no sols els estudiants, sinó fins i tot algun monjo en ple capítol.⁵² El nunci, com ho diu ell mateix, preguntà al pare Marcet si feia alguna cosa envers els col·legials per educar-los i per formar-los «*a quella giusta idea di patria, e non di patriottardismo che entra anche nel concetto ideale del buon e perfetto religioso*». L'abat hagué de reconèixer,

48. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 46.

49. “Informe final del nunci” f. 35. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 512. Surt també la decisió de l'abat Marcet de no admetre monjos castellans a Montserrat en “Informe de dom González” f. 380. Apèndix documental núm. 6.

50. *Instruzioni per Monsignor Federico Tedeschini, nunzio apostolico in Spagna*. Roma, maig de 1921: ASV, A. E. S., *Spagna* 620. Vegeu també CÀRCEL ORTÍ, «Iglesia y Estado durante la Dictadura de Pimo de Rivera (1923-1930)»: *Revista Española de Derecho Canónico* 45 (1988) 226, 4.

«arrossito» o enrojolat –com ho descriu Tedeschini– que a la seva abadia hom no feia res en aquest sentit.⁵³

En suma, l'interrogatori a dom Marcet fa la impressió que anava enfurismant el visitador apostòlic. De fet, al final de tot, en la seva *Inchiesta in Catalugna*, acaba emetent un judici dur sobre els monjos de Montserrat, els quals arriba a qualificar d'«hipòcrites», car feien veure que no volien ocupar-se de política –com seria pels religiosos haver d'educar els escolars en el sentiment de pàtria espanyola– però, «*intanto cantavano l'inno della politica ribelle [Els Segadors] e facevano crescere in idee separatiste i poveri fanciuli della Escolania*».⁵⁴

El primer bloc del qüestionari s'acaba amb tres preguntes. Una és en quina llengua es publicaven les principals obres dels monjos. L'abat Marcet exposa que les més importants ho són en català, encara que també n'hi alguna en castellà. La raó de l'augment del llibre català rau, així ho especifica l'abat, en el moviment de la Renaixença: «*El Renacimiento en pleno triunfo ha difundido extraordinariamente la cultura catalana*».⁵⁵

La segona pregunta del visitador apostòlic és sobre la *Paleografia musical* del pare Gregori M. Sunyol, de què ja hem tractat més amunt. La propaganda d'aquest llibre, com ja ho sabem, es féu en català i en francès. L'abat hi respon dient que, en veure la protesta que això aixecà, foren publicades unes targetes també en llengua castellana.⁵⁶

Dom Marcet ja escriví tres anys enrere a monsenyor Tedeschini per explicar-li com havia anat la qüestió de la divulgació de la *Paleografia musical* i l'autèntic abast de la decisió del pare Sunyol d'haver parlat en el seu llibre d'anotació musical “visigòtica” i no “espanyola”. I és que hom interpretà això últim com a «*tendencioso y antiespañol*» i fou per aquest motiu i per mor també del prospecte de propaganda de l'obra, escrit en català i en francès, que l'obra fou denunciada al governador civil.⁵⁷

Un tema que figurava en el Qüestionari del nunci es referia a la pronúncia del llatí a Catalunya. Al monestir, deia l'abat a monsenyor Tedeschini, es feia «a la italiana» i el mateix papa Benet XV li havia recomanat que es fes així, a la romana, i com a França; verbigràcia: «*doucement*».⁵⁸ De fet, hi ha cartes de Benet XV a l'abat Marcet aprovant aquell costum, introduït a l'abadia amb motiu del Primer Congrés Litúrgic de Montserrat. El

51. “Informe de dom González” ff. 343v.-344. Apèndix documental núm. 6.

52. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 46-46v.

53. “Informe final del nunci” ff. 36v.-37. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 513.

Pontífex Romà pregà, però, a l'abat que no publicués aquesta indicació.⁵⁹

És probable que el nunci a Espanya estigués assabentat, potser pel mateix pare Marcet, de l'existència de les dues lletres pontificies, totes dues de 1919, a què ens acabem de referir adreçades a l'abat de Montserrat i en què el papa Benet XV recomanava la pronúncia del llatí a la manera romana.

També les coneixem nosaltres, perquè les hem pogut llegir, mercès al pare Marcet, que les publicà junt amb un article seu en la revista montserratina, *Vida Cristiana*.⁶⁰ En efecte, aquí diu, que el papa Benet XV, en la primera entrevista que sostingué amb l'abat, l'encoratjà personalment i també als seus monjos a tirar endavant el que havien decidit d'emprendre en relació a la fonètica del llatí, «felicitant-nos altra vegada –assenyala Marcet– per haver introduït aquesta venturosa reforma en el nostre monestir». No en tingueren prou els benedictins de Montserrat amb aquesta felicitació privada, sinó que desitjaven haver per escrit, «ben precisa i clara», la voluntat del Papa. I així, ho demanà l'abat de Montserrat a Benet XV en l'audiència privada que el Papa li concedí el 24 d'abril de 1919. Aquesta és la causa, doncs, a què es deuen, segons Marcet, les dues cartes de Roma més amunt assenyalades i la seva posterior publicació.

Així, doncs, al final de juliol de 1919, el cardenal Gasparri escriví a dom Marcet que, per petició del Sant Pare, li fes a mans un raport, per lliurar-lo després al mateix Papa, sobre l'acollida que havia tingut a Montserrat la «sàvia reforma» allí adoptada de llegir i cantar el llatí amb la fonètica italiana. És la primera carta enviada en nom del Papa a Montserrat.

L'abat trameté a Roma el report sol·licitat i el secretari d'Estat, el mes de setembre, li respongué, també en nom del Pontífex, que el mateix Papa esperava que «el lloable exemple de l'Abadia de Montserrat trobi de per tot nombrosos imitadors, i faci néixer conforme als seus desigs, per tota la catòlica Espanya, una santa emulació a secundar l'oportuna reforma».

54. “Informe final del nunci” f. 64v: «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 545.

55. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 47.

56. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 47.

57. Carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Montserrat, 10 de desembre de 1925 (original mecanografiada): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, fasc. 3, ff. 390-393. Uns dies després d'aquest escrit, l'abat esperava encara l'autorització del governador civil per a la publicació de *La paleografia musical*. Carta de Marcet a Tedeschini. Montserrat, 27 de desembre de 1925 (original dactilografiada). ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 2, f. 333. De la *Paleografia musical* en tornarem a tractar més avall, en tractar de l'entrevista del nunci amb el pare Sunyol.

És la segona lletra.

L'abat Marcet, en el text que redactà per acompanyar la publicació de les dues esmentades lletres de Gasparri pervingudes a la seva abadia en nom del Sant Pare, hi rebla el que és evident; això és, la «transcendència» –emprant el qualificatiu de Marcet– dels dos escrits, que palesen el pensament del Papa sobre la unitat de pronúncia romana del llatí arreu i en concret a Espanya. El superior de Montserrat mostrava en aquell escrit una gran satisfacció pel reconeixement papal, una prova de com el servei que la seva abadia volia prestar en el camp litúrgic a favor de la Tarraconesa anava pel bon camí; verbigràcia, secundar les iniciatives de Roma. Així, exclamava: «*Nous sommes tous romains*, fou la nostra divisa, presa de dom Geranger en el Congrés Litúrgic de Montserrat. Això repetim ara amb tota la plenitud d'adhesió cordial a la Santa Seu». ⁶¹

El secretari de visita, pare Gamarra, recull la declaració que l'abat Marcet féu davant de monsenyor Tedeschini durant la seva visita apostòlica a Montserrat en què nunci i abat tractaren de la manera de pronunciar el llatí a la seva abadia, i escriu: «*Después como el testigo dijera al Papa que el Rey de España se había dejado decir que “el abad de Montserrat había hecho catalanista al Papa”, Benedicto XV le permitió hacer pública la carta que le aconsejaba la pronunciación romana*». ⁶² Aquesta anècdota, l'anota també el nunci en el seu Informe final, sols hi afegeix que Alfons XIII en lloc d'haver dit el que digué sobre Benet XV hauria estat millor

58. Això darrer es pot veure en “Informe final del nunci” f. 44v.

59. Hi ha un informe de la Congregació d' Afers Eclesiàstics Extraordinaris, “*Punti da tenersi in conto nell'affare Carreras*”, sense data (original dactilografiat) i, escrit al damunt i a mà, «Inviata al cardinale Gasparri». Aquí és on es diu que hi ha cartes de Benet XV dirigides a Marcet recomanant la pronúncia del llatí: ASV, A.E.S., *Spagna, 1923-1929*, pos. 672-674, fasc. 24, entre els folis 36-43. Sols hem pogut prendre nota d'aquest informe sense haver-lo llegit detingudament.

60. A. M. MARCET, «Lletres pontificies sobre la pronúncia romana del llatí»: *Vida Cristiana* VII (1920) 239-244. Agraïm aquesta informació al monjo de Montserrat, Hilari Raguer. En la mateixa revista hi ha del sacerdot barceloní, Cebrià Montserrat, unes regles sobre la pronúncia del llatí a la romana i sobre els avantatges d'aquesta mateixa pronúncia: C. MONTSERRAT, «Regles per a la pronúncia romana del llatí»: *Ibid.*, 294-302, i de mossèn Antonino Tenas, un altre article de la mateixa temàtica. A. TENAS, «La pronúncia romana del llatí»: *Ibid.*, 350-353. En el número següent de *Vida Cristiana* hi ha L. CARRERAS, «La pronúncia romana del llatí»: *Ibid.* VIII (1921) 268-272. Les cartes del cardenal Gasparri, acompanyades del text de l'abat Marcet, foren igualment publicades en una altra revista, «*Letras pontificias sobre la pronunciación romana del latín*»: *Reseña Eclesiástica* 12 (1920) 179-184.

que hagués conclòs que l'abat «havia enganyat el Papa».⁶³ L'abat Marcet introduí efectivament – ja ho hem apuntat més amunt– la pronúncia romana o «a la italiana» al seu monestir uns mesos abans de la celebració del primer Congrés Litúrgic de Montserrat de 1915.⁶⁴

Monsenyor Tedeschini, a més de referir el que acaba d'aplegar sobre com calia pronunciar el llatí no es distreu d'assenyalar davant de la Santa Seu quins són els responsables d'aquesta darrera tendència de rerefons separatista. Per a això, fa constar en el seu raport final el testimoni que diu haver rebut del bisbe Justí Guitart⁶⁵: «*La pronunzia del latino alla Romana, dichiara il Vescovo di Urgel, fu iniziata dai Catalanisti di Barcellona e di Monserrat*».⁶⁶

Un cop ens hem referit a aquest cas de la pronúncia de la llengua llatina, n'anotem ací un altre que li és associat, el de les casulles neogòtiques, com tindrem ocasió d'anar veient en el transcurs d'aquestes pàgines. Segons el nunci, a l'assemblea celebrada a Barcelona arran del ja esmentat Primer Congrés Litúrgic de Montserrat de 1915, presidida pel bisbe Reig i Casanovas i en què fou tractada la qüestió de les casulles gòtiques, l'abat Marcet es negà amb el seu vot públic que fossin prohibits aquests paraments litúrgics.

D'aquesta manera, Marcet es posava en contra els qui no volien el seu ús, pel fet de ser també una manifestació catalanista. Tedeschini, en la seva *Inchiesta in Catalogna* anota respecte d'aquest fet el següent: «*Rimase memorabile l'attitudine dell'ostinato Abate di Montserrat*».⁶⁷ Hom no pot pas dir, doncs, que el visitador apostòlic sentís gaire simpatia per l'abat de Montserrat.

Les preguntes de l'últim bloc del qüestionari preparat per monsenyor Tedeschini s'agrupen entorn de l'epígraf *Varia*. Així, una de les preguntes és sobre els devocionaris en llengua catalana. L'abat respon que els devocionaris en català «han inundat tota Catalunya».⁶⁸ Aquesta pregunta acabada de plantejar tenia a veure amb el Foment de Pietat Catalana, una entitat fundada pel sacerdot de la Diòcesi de Barcelona, mossèn Eudald Serra i Buixó, per a la difusió de la pietat en llengua catalana. Monsenyor Tedeschini no veia tant en el Foment una empresa religiosa com una de catalanista, posada al servei de la política d'aquest color.⁶⁹ Al contrari que la del visitador apostòlic, l'opinió de l'abat Marcet era molt positiva: «*El*

61. MARCET, «Lletres pontificies», *Vida Cristiana* VII (1920) 243-244.

62. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 47.

“*Foment*” es obra de admirable excelencia». No hi veia pas cap segona intenció política, encara que hauria preferit que li hagués estat retirat el qualificatiu “catalana” aplicat al substantiu “Pietat”.⁷⁰

De l’Obra d’Exercicis Parroquials,⁷¹ relacionada amb el Foment de Pietat Catalana, altament sospitosa com aquesta segona de catalanisme pel nunci Tedeschini, l’abat en té un bon concepte, «és molt admirable». No persegueix cap fi polític o catalanista, assegura Marcet, i els seu fundador, el pare Francesc Vallet,⁷² «no té cap mirada política». Nega després que els Exercicis no es donessin mai en castellà.

Sobre els religiosos i el moviment catalanista, Marcet respon dient que és cert que alguns hi han pres part, algun caputxí i algun jesuïta: «*Pero advierte que los enemigos de Cataluña tornan cualquier palabra en el peor sentido y la interpretan deplorablemente*».

Finalment, a la darrera pregunta del qüestionari sobre la política del Govern de la Dictadura respecte a l’embranzida catalanista, l’abat de Montserrat conclou així: «*Cuanto está haciendo el Gobierno contra el idioma catalán no es más que una obra de interés político*». ⁷³ Segurament que no deuria ser aquesta la resposta que esperava el nunci.

No va anar bé tanmateix l’entrevista amb l’abat. El nunci no en sortí convençut. A mesura que anà escoltant altres veus de monjos i prosseguint amb la seva recerca, la conclusió no pogué ser més negativa, fins al punt de demanar a Pius XI que allunyés Marcet de Montserrat i de Catalunya. Ho veurem al final.

63. “Informe final del nunci” f. 44. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 524.

64. L’abat, abans d’adoptar la pronúncia a la romana s’havia adreçat a l’abat Serafini, abat general de la Congregació Benedictina de Subiaco i n’havia obtingut el permís. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 93-94. En l’entrevista amb el pare Sunyol tornarà a sortir aquesta qüestió.

65. *Justí Guitart i Vilardébò* (Barcelona, 1875 – 1940), bisbe d’Urgell, vicari general i canonge de Barcelona, nomenat bisbe d’Urgell en 1920 i per tant copríncep d’Andorra, que modernitzà. Amic íntim del cardenal Vidal i Barraquer, al qual tracta de tu en la seva correspondència, anà sempre d’acord amb ell en les qüestions fonamentals en relació a l’Església i l’Estat durant la Segona República. Tingué sempre fama de catalanista. H. RAGUER, «Justí Guitart, bisbe d’Urgell i la guerra civil»: *L’Avenç*, abril 1998. F. BADIA I BATALLA, *El copríncep Mons. Justí Guitart i el seu temps (1920-1940)*, Barcelona 2007. Vegeu la «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 224, 277, 309, 341.

66. “Informe final del nunci” f. 45v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 525-526.

Entre tantes opinions respecte al catalanisme de dom Marçet no resistim la temptació d'esmentar el que respecte d'això digué ell mateix al secretari d'Estat, Pietro Gasparri, amb una gran llibertat d'esperit. Foren uns mots escrits després de la visita que féu a Montserrat l'abat José Álvarez en 1919 i després de la lectura de la carta que li adreçà el cardenal Gasparri en què pràcticament l'acusava de catalanisme separatista. Una carta motivada, d'altra banda, pels informes negatius del visitador, que no podia ocultar la seva discrepància –o antipatia, com diu l'abat– amb el rumb que prenia l'abadia respecte a la normalització de la llengua del lloc guiada per Marçet. Aquella visita de 1919 provocà una reacció unànime del prior, Gregori M. Sunyol, i de la comunitat, la qual es dirigí a Roma per demanar un altre visitador més imparcial. Vet aquí el que ara ens interessa, això és la lletra confidencial que escriví l'abat Marçet al cardenal Gasparri:

«Io non so se avrò mancato, e certo non lo vorrei, in quello che ho detto al Rvmo. Visitatore [José Alvarez] quando dopo lettami la lettera della Ema. V. Revma., una volta di più non ha saputo nascondere la sua antipatia verso la nostra catalanità. “Senta, Revmo. Padre, le ho detto, Iddio m’ha fatto nascere catalano, i miei genitori sempre cattolici pratici, anche a costo di grandi sacrificii [sic] mi formarono nell’amore alla Catalogna ed alla sua lingua, e così io devo confessare che dopo cristiano e benedettino sono catalano di cuore. Ma io di politica, ne catalana, ne castigliana, ne carlista ne alfonsina, ne nazionale, ne internazionale non ne ho voluto sapere mai nulla ed anche perciò a me non è stata mai fatta qualche ammo-

67. “Informe final del nunci” f. 45v.

68. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 48.

69. Vegeu, per exemple, «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 531-540.

70. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 47v.

71. Sobre l’Obra d’Exercicis Parroquials vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 540-544.

72. *Francesc de Paula Vallet i Arnau* (Barcelona 1883 – Madrid 1947), ingressà a la Companyia de Jesús, que hagué de deixar en 1928. És el fundador de l’Obra dels Exercicis Parroquials, molt arrelada a Catalunya i emprant sempre la seva llengua en les tandes d’exercicis sense descurar el castellà. El seu influx a Catalunya, de cara a l’evangelització amb aquell mètode ignasià, fou enorme. En 1928 fundà la Congregació de Cooperadors Parroquials de Crist Rei. Estengué la seva obra a Uruguai, Argentina i França. Estigué a Madrid per difondre la congregació i allí hi fundà la branca femenina del seu institut.

nizione in questo senso”». ⁷⁴

DOM GREGORI M. SUNYOL, PRIOR

El següent entrevistat fou el prior de l'abadia.⁷⁵ El pare Sunyol situa l'inici del desvetllament de la predicació en català al monestir de Montserrat arran de l'aparició de la pastoral del bisbe de Barcelona, Josep Morgades, de 1900, en què el prelat exhortava els seus diocesans a predicar i ensenyar el catecisme en aquella llengua.⁷⁶ A la comunitat montserratina, continua explicant dom Sunyol, tots els actes públics són en català –abans eren en castellà– des de fa uns dotze o tretze anys, que és quan l'abat Marcet introduí aquest canvi. També manifesta que «és una aberració afirmar que perquè hom parli català o l'escrigui de manera culta ja se l'hagi d'anomenar catalanista i fins separatista».⁷⁷

En les classes dels «*postulantitos*», la llengua emprada era el castellà o el llatí, encara que calia fer servir també el català, almenys al principi, per assegurar la comprensió de les assignatures. En la recreació que tenien al matí, l'abat obligà els nens a parlar en castellà per fer pràctiques en aquest idioma.⁷⁸

No deixem encara aquest camp dels escolars de Montserrat, perquè el prior declara igualment que els infants que venien a l'abadia per ingressar a l'Orde hi entraven ja «plens de la idea catalanista». *«Al oír que se persigue el catalán esa coacción los excita. Antes del Directorio no había ese odio que hay a lo castellano. En el monasterio se procura templar esos sentimientos. No se permiten palabras que demuestren aversión a España»*.⁷⁹

En les declaracions que anava prenent el secretari de la visita, pare Gamarra, no hi figuren unes informacions –encara sobre els postulants– que sí, en canvi, havia fet al visitador i que aquest palesa en el seu Informe. En efecte, dom Sunyol explica que l'abat inscriví els escolars de Montserrat, així com la trentena de jovenetes que atendien la bugaderia del monestir, als Pomells de Joventut: una organització que era vista pel nunci com una pura iniciativa del catalanisme militant i que fins podia ser una institució «laïcal, modernista i política». El prior era tanmateix partidari dels Pomells, puix sobre aquesta agrupació edità un full com un eucologi per servir de guia espiritual dels Pomellistes de Catalunya.⁸⁰

73. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 47v.

Tedeschini consagrarà en el seu raport un apartat, *I Pomells a Montserrat*, a aquest moviment suprimit per la Dictadura en 1923. En l'Informe del nunci hom pot llegir que fou el prior precisament qui li contà ingènuament aquesta acció de l'abat Marcet.⁸¹ L'abat participà també, així ho fa constar Tedeschini, en la celebració que tingué lloc a Montserrat per festejar la creació del grup número cinc-cents dels Pomells.⁸²

Dels Pomells i de l'abat Marcet, en parlà igualment dom Domingo González al visitador apostòlic proporcionant-li informacions semblants a les del pare Sunyol. Hi afegeix, però, el judici que d'aquesta associació tenia Marcet. En efecte, en una ocasió l'abat manifestà en públic que els Pomells perseguien «un fi polític, disfressat amb la capa de la religió» i encara que tenien una «tendència envers el separatisme.»⁸³ Això que deia dom González no ho féu seu el nunci a l'hora de posar-ho en el seu Informe final.

Es veu que monsenyor Tedeschini havia sentit que els orfeons i els grups dels Pomells que pujaven a Montserrat cantaven *Els Segadors*, aquell himne «*della ribellione di Catalogna contro la Spagna*»,⁸⁴ i per aquesta raó en demanà més detalls al pare Sunyol. El prior se'n sortí dient que era

74. Carta de l'abat de Montserrat, Antoni M. Marcet, al cardenal secretari d'Estat, Pietro Gasparri. Montserrat, 6 de novembre de 1919 (original autògrafa): ASV, *A.E. S. Spagna, 1919-1920*, pos. 478, ff. 9v.-10. La transcriu M. A. FÉLIX BALLESTA, *Relaciones Iglesia-Estado en la España de 1919 a 1923, según el Archivo Secreto Vaticano*, Madrid 2005, 319-320, comentaris, p. 63-70. Un esment en MASSOT I MUNTANER, *Escriptors i erudits. Novena sèrie*, Barcelona 2010, 25.

75. Gregori M. (Ramon) Sunyol i Baulenas (Barcelona, 1879 – Roma, 1946), monjo de Montserrat, prior de Montserrat, musicòleg i gregorianista. Escriví, entre altres obres, l'any 1925, la *Introducció a la paleografia musical gregoriana*, que fou allò que li causà problemes en temps de la Dictadura de Primo de Rivera. Fou president de l'Escola Superior de Cant Ambrosià de Milà, 1931-1938, i president també de l'Institut Pontifici de Música Sacra, de Roma, 1938-1946. En 1942 li fou concedit el títol d'abat de Santa Cecília de Montserrat. Deixà una notícia sobre l'abat Deàs, «L'abadiat del Rvdm. P. Dom Josep Deàs i Villar»: *Analecta Montserratensia* IV (1920-1921) 11-27. Vegeu MASSOT I MUNTANER, «El pare Gregori M. Sunyol i la Dictadura de Primo de Rivera», dins ID., *Església i societat* 329-340.

76. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 48. La pastoral de Morgades, hom la trobarà en el *Boletín Oficial Eclesiástico de la Diócesis de Barcelona* 42 (1900) 5-20. Vegeu l'estudi de J. FIGUEROLA I GARRETA, *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània*, Barcelona 1994, 539-605, i J. BONET I BALTÀ, «La vida pastoral catalana atacada com a desviació política: la pastoral del bisbe Morgades (1901)», dins: ID., *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Montserrat 1984, 231-260.

veritat que en llurs pelegrinatges aquells grups solien entonar l'esmentat himne, però que l'abat havia prohibit que la comunitat o els escolans el cantessin.⁸⁵

Les publicacions de l'Abadia de Montserrat es feien en diverses llengües, assegurava dom Sunyol al nunci. En 1914, els monjos començaren a publicar en català la revista litúrgica *Vida Cristiana*, de què se n'ocupaven també eclesiàstics de Barcelona, i traspassada a *Els Amics de l'Art Litúrgic* ja en temps de la visita apostòlica de Tedeschini.⁸⁶ En la mateixa llengua sortia el *Butlletí de Montserrat* i l'*Analecta Montserratensia* que era impresa en diversos idiomes.⁸⁷

La revista *Vida Cristiana*, a què ja ens hem referit, és citada per Tedeschini en el seu Informe final pel fet concret de ser la difusora de les casulles gòtiques: un ornament litúrgic suspecte, en opinió del nunci, de fomentar el catalanisme separatista respecte de la resta d'Espanya, i per ser escrita, així com la d'*Els Amics de l'Art Litúrgic*, «manco a dirlo, tutte in catalano».⁸⁸ A la *Vida Cristiana*, s'hi referirà també el cardenal secretari d'Estat, Pietro Gasparri, en les instruccions que donà a la Congregació dels Ritus, que havia d'elaborar el decret sobre Litúrgia i Qüestió catalanista.⁸⁹

I en aquest camp de les publicacions de Montserrat no podia deixar de sortir en la conversa del visitador apostòlic amb el prior la *Introducció a la paleografia musical gregoriana* del mateix pare Sunyol, de què hem parlat ja més amunt. Dom Gregori M. Sunyol, abans que el visitador apostòlic li pogués formular alguna acusació en la línia del catalanisme, es defensa dient que, en publicar aquell llibre, no hi hagué cap idea tendenciosa en el fet d'haver-ne llançat la propaganda sols en català i en francès. I afegeix amb un cert punt d'ironia: «No obstante hubo reclamaciones de la autoridad y reclamaron la obra. Al fin el ministro se dio a razones y, al devolver la obra, se advirtió que, después de pasar por 6 o 7 oficinas en Barcelona y en Madrid, ni siquiera habían cortado ni un pliego.»⁹⁰ El tema de la divulgació de la *Paleografia musical gregoriana* quedà en la memòria de Tedeschini i s'hi referí en el seu report, *Inchiesta in Catalogna*.⁹¹

77. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 48.

78. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 48v.

79. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 50.

80. Sobre l'«Eucologi dels Pomells», vegeu MASSOT I MUNTANER, *Bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca* 28-32.

Un altre tema del col·loqui mantingut entre monsenyor Tedeschini i el pare Sunyol fou la manera de pronunciar el llatí a l'Abadia de Montserrat; val a dir, si a la “espanyola” o a la “romana” o “italiana”. Aquesta darrera elecció constituïa, segons el nunci, una prova més d'esperit exclusivista català respecte d'Espanya, on en els seminaris i en altres institucions eclesiàstiques hom havia pres generalment la primera fórmula. La determinació d'emprar la pronúncia romana a Montserrat l'havia adoptada també l'abat Marcet, que ho havia consultat, com ja ho hem dit més amunt, al mateix papa Benet XV.⁹² Això passava després de la celebració a Montserrat del primer Congrés Litúrgic presidit –així ho especifica el pare Sunyol– pel nunci Francesco Ragonesi,⁹³ el predecessor immediat de Tedeschini. Com a conseqüència, els bisbes catalans varen prendre el mateix acord.⁹⁴ Immediatament, els orfeons catalans, especifica el nunci, feren seva la mateixa disposició.⁹⁵

Abans de continuar, subratllem aquí la importància que ha tingut per a la pastoral de Catalunya aquell Primer Congrés Litúrgic de Montserrat de 1915⁹⁶ –vist tothora de manera suspecta per monsenyor Tedeschini. Recordem ensems que una de les preguntes que figuraven en el “Qüestionari del nunci” per dirigir-la als qui s'hi entrevistaven era precisament sobre el Congrés.⁹⁷ A aquest esdeveniment, s'hi referirà el visitador apostòlic en el seu Informe final.⁹⁸

Tornem a l'entrevista de dom Sunyol amb el nunci. Monsenyor Ragonesi, a qui ens hem referit fa poc, torna a aparèixer en les declaracions del pare Sunyol, en recordar a Tedeschini que el seu antecessor en la Nunciatura celebrà revestit amb una casulla de les anomenades gòtiques⁹⁹ durant el Congrés Litúrgic de Montserrat, que és quan començaren a fer-se servir a

81. Tedeschini ho sabia també per l'Informe de dom González f. 344. Apèndix documental 6.

82. “Informe final del nunci” ff. 39-41v. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 517-521. De la celebració de la «Festa dels cinc-cents Pomells» a Montserrat, la intervenció de l'abat i el cant d'*Els Segadors*, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 113.

83. “Informe de dom González” f. 344v. Apèndix documental 6.

84. “Informe final del nunci” f. 42. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 521.

85. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 50-50v.

86. *Vida Cristiana* fou fundada com a òrgan del Congrés litúrgic de Montserrat. La dirigiren successivament el pare Romuald Simó, el mateix pare Gregori Sunyol i el sacerdot de Barcelona, Lluís Carreras. Fins al 1926 era coeditada pel Monestir de Montserrat i l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona, representada pels sacerdots

Catalunya, i així ho feren també els bisbes. «*Nadie pensó entonces para nada con esto en política*», puntualitza dom Gregori Maria. Fou dos anys després, en 1917, que el doctor Joaquim Sendra,¹⁰⁰ secretari del bisbe de Barcelona, Enric Reig,¹⁰¹ «*anticatalán furibundo*», començà d'atacar que hom fes servir les casulles neogòtiques, «*como si fueran un distintivo de los sacerdotes amigos de todo lo catalán. El comisario de policía ha indicado al testigo que las acusaciones parten de sacerdotes*». També fou usada aquella vestidura durant el Congrés Eucarístic celebrat a Toledo,¹⁰² afegeix el prior de Montserrat, sense que la cosa adquirís una dimensió polèmica.¹⁰³ A les casulles gòtiques i el monestir de Montserrat, el nunci hi dedicarà un apartat en el seu *Rapporto finale*.¹⁰⁴

El que no digué el pare Sunyol al visitador apostòlic fou que, el divuit de febrer de 1928, acompanyat d'un altre liturgista, el doctor Lluís Carreras,¹⁰⁵ «*due tanti pronunziati catalanisti*» i del benedictí a Roma, dom Venetti, estigueren a aquesta ciutat per visitar la Congregació dels Ritus.¹⁰⁶ El nunci prou que ho sabia i creia a més que els dos eclesiàstics catalans hi foren «enviats pels catalanistes» i pel cardenal Vidal i Barraquer a fi d'obtenir el permís de poder utilitzar casulles neogòtiques a Catalunya. Monsenyor Tedeschini – que en l'assumpte de les casulles solament hi veia, com ja ho hem dit diverses vegades, «finalitats catalanistes» – ho comunicà així mateix al cardenal Gasparri en el seu Informe final.¹⁰⁷

Lluís Carreras, Josep M. Baranera, Frederic Clascar i Josep Tarré. Del 1926 al 1933 en foren responsables els Amics de l'Art Litúrgic i l'Associació d'Eclesiàstics i alhora esdevingué l'òrgan oficial de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. MASSOT I MUNTANER, *Vida Cristiana: Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*. III, Barcelona 2001, 662; ID., *Creadors del Montserrat modern* 93-94, 98. Sobre l'Associació d'Eclesiàstics i *Vida Cristiana* ens remetem a ID., *L'Església catalana al segle xx*, Barcelona 1975, 26-30. Els Amics de l'Art Litúrgic foren fundats pel doctor Manuel Trens i Ribas, del clergat barceloní. Aquesta entitat publicà tres magnífics anuals (1924, 1926, 1929), *Anuari dels Amics de l'Art Litúrgic*, que tingueren continuació en *Ars Sacra*, fundada pel mateix doctor Trens. Vegeu també d'A. FRANQUESA I GARRÓS, «Alguns aspectes del Primer Congrés Litúrgic de Montserrat», dins: *III Congrés Litúrgic de Montserrat 1990. Montserrat, 25-29 de juny de 1990*. A cura de B. DALMAU i J. URDEIX, Barcelona 1993, 304-305.

87. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 49.

88. “Informe final del nunci” ff. 42v.-43. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 522.

89. En parlem en l'article sobre la redacció dels cinc decrets de les congregacions de la Cúria romana de 1928-1929 en relació a la “Qüestió catalana”, que apareixerà en l'*AnaITat* de 2012.

El secretari d'Estat tingué també en compte l'activitat del pare Sunyol a la Ciutat Eterna a l'hora de donar les seves instruccions a la Congregació dels Ritus en relació a la Qüestió catalana, quan escriví: «*Il cardinale di Tarragona, subito dopo la citata Conferenza [dels bisbes de la Tarraconense de 1928 en què foren prohibides les casulles neogòtiques] inviò a Roma il P. Carreras e il P. Suñol priore di Monserrat [sic] noti catalanisti, per sollecitare l'approvazione o almeno la tolleranza delle pianete gotiche*». ¹⁰⁸

Igualment, en les suara citades instruccions del cardenal Gasparri a la Congregació dels Ritus informa al seu prefecte, cardenal Vico, ¹⁰⁹ que la qüestió de les casulles, el Congrés de Montserrat de 1915 i en general tot el moviment litúrgic català «fou polític, per distingir-se fins i tot en això de la resta d'Espanya» i, arran d'aquesta rodona afirmació –que venia de Tedeschini–, el secretari d'Estat afegeix: «*Questo movimento liturgico le iniziarono alcuni catalanisti, come i monaci di Monserrat, il P. Carreras, etc. e lo diffondeva la Rivista Catalana di Monserrat*». ¹¹⁰

Ja ens adonem de seguida que la impressió que degué treure Tedeschini de Montserrat no devia ser massa positiva i que així mateix seria palesada en les iniciatives preses per Roma respecte de la Qüestió catalana un cop finalitzada la seva visita apostòlica a Catalunya.

Tornem una mica enrere. El conducte per on arribà la notícia al nunci sobre l'estada dels tres eclesiàstics més amunt citats foren els bisbes

90. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 49.

91. "Informe final del nunci" ff. 49v.-50. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 530-531. Vegeu MASSOT I MUNTANER, «El pare Gregori M. Sunyol i la Dictadura de Primo de Rivera», dins: ID., *Església i societat* 329-340.

92. En realitat l'abat Marcet ja havia introduït l'ús de la pronúncia del llatí a la romana al seu monestir uns mesos abans del Congrés Litúrgic. Abans de prendre aquesta decisió l'havia consultada amb l'abat general Serafini i n'havia obtingut el permís. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 93-94.

93. *Francesco Ragonesi* (Bagnaia, Viterbo – Poggio a Caiano, Pistoia, 1931), arquebisbe titular de Mira i nunci a Madrid des del 9 de febrer de 1913. Benet XV el creà cardenal el 7 de març de 1921. El succeí a la Nunciatura d'Espanya Federico Tedeschini. DE MARCHI, *Nunziature* 240.

94. Sobre la pronúncia del llatí a la romana, hom podrà veure què deien els bisbes catalans en "Conferències eclesiàstiques de la Tarraconense. Sobre la pronunciació del llatí a la romana. 1923": ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 834, fasc. 1, f. 113. Les resolucions que prengué la Conferència Provincial dels bisbes de la Tarraconense, celebrada a Barcelona dels dies 9 a l'11 de gener de 1928, hom les por trobar senceres en ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 835, fasc. 3, ff. 621-628. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 288.

95. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 49- 49v.

“anticatalanistes” –terminologia del mateix Tedeschini– de Girona, Josep Vila,¹¹¹ i de Tortosa, Fèlix Bilbao.¹¹² L’ambaixador d’Espanya a Roma, marquès de Magaz, coneixia també els passos del doctor Carreras i dels dos monjos benedictins per la Ciutat Eterna, principalment perquè havia mantingut una entrevista amb el primer, després que Carreras li hagués estat enviat pel secretari d’Estat. D’això n’informà, com si fos una cosa de transcendental importància, al president del Consell de ministres, el general Primo de Rivera. Magaz, en la seva carta al marquès d’Estella, del 4 de març de 1928, afegia a més: «*No necesito descubrir al P. Carreras, que ha figurado siempre entre los más furibundos catalanistas, ni tengo que recordar que los benedictinos de Monserrat se han distinguido siempre, por su exaltación en pro de tan desdichada causa*».¹¹³

Al prior de Montserrat, li demana també el visitador apostòlic que l’informi sobre les relacions de l’abadia amb el Govern. El pare Sunyol respongué que mai no hi havia hagut cap tibantor. Sols havia passat, que l’abat, que «*no és expeditivo*», tot i saber que el capità general estava en contra del cenobi, s’aïllà al monestir en un compliment escrupolós dels

96. Vegeu la documentada aportació de FRANQUESA I GARRÓS, «Alguns aspectes del Primer Congrés Litúrgic de Montserrat», dins: *III Congrés Litúrgic de Montserrat 1990* 281-316. Del Congrés, el pare Massot en diu: «Les conclusions del Congrés Litúrgic foren aprovades per tots els bisbes de Catalunya, que prengueren part en el Congrés amb un entusiasme mai no repetit a la història de la nostra Església, i no quedaren ni de bon tros en lletra morta». MASSOT I MUNTANER, *Església catalana al segle xx*, Barcelona 1975, 42.

97. Vegeu l’apèndix documental núm. 4.

98. “Informe final del nunci” f. 45v. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 657.

99. L’ús de les casulles neogòtiques o gòtiques, com també eren anomenades, era vist pel nunci i per altres eclesiàstics com un desig de separar-se de la resta d’Espanya, on se solia emprar el model de la “casulla de guitarra”. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 236.

100. El pare Sunyol deu referir-se al canonge i visitador de les escoles del Bisbat de Barcelona, Joaquim Sendra i Pastor, que fou interrogat pel nunci en la seva visita pastoral a Barcelona. El general Barrera el recomanà a Tedeschini i el bisbe Miralles, que el posà en la llista dels «anticatalanistes» que ell mateix havia elaborat per encàrrec del nunci. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 316.

101. *Enric Reig i Casanovas* (Agullent, País Valencià, 1859 – Toledo 1927), bisbe de Barcelona (1914-1919), arquebisbe de València, cardenal des de 1922. Donà el seu suport entusiasta al primer Congrés Litúrgic de Montserrat. Mantingué tanmateix actituds hostils al moviment català d’aleshores. Vegeu el nostre *Josep Puig i*

seus deures.¹¹⁴

D'altra banda, les relacions de l'abat amb els caps de brot del partit catalanista, en concret amb Prat de la Riba, amb Puig i Cadafalch, i amb Cambó havien estat solament, diu el pare Sunyol, per raons professionals o culturals no pas per cap motiu polític. El mateix prior afirma que Marcet no havia conegut personalment l'antic president de la Mancomunitat, Prat de la Riba,¹¹⁵ que amb Puig i Cadafalch mantenia contacte professional per mor de ser l'arquitecte del monestir i respecte de Cambó l'abat l'havia tractat més recentment amb motiu de l'edició de la Bíblia de Montserrat.¹¹⁶ Sembla que aquestes relacions foren més intenses del que declarà el pare Sunyol.¹¹⁷ Tot era degut, assegurava el prior, a l'interès malintencionat d'alguns a presentar el Monestir de Montserrat «*como si fuera un antro en que se han tramado conjuras contra España*». No creia, doncs, que

Cadafalch: un polític catalanista i catòlic. Els fets de Corpus de 1919, Mataró 2002. Reproduït també en *AnaTar* 75 (2002) 433-493, també el documentat treball de BONET I BALTÀ, «Reig i Casanova pastor sol·licit de Barcelona (28-V-1914 a 22-IV-1920)», dins: *Agullent: 1885-1985: IV centenari de la segregació jurídica d'Agullent d'Ontinyent*. Publicació a cura d'Emili Casanova, Ontinyent 1985, 193-204.

102. Aquest Congrés Eucarístic nacional fou celebrat a Toledo del vint al vint-i-quatre d'agost de 1926. Era el tercer dels celebrats a Espanya. L'organització anà a càrrec del cardenal Enric Reig i Casanovas. F. J. RUIZ, «Congresos eucarísticos nacionales»: *Diccionario de Historia Eclesiástica de España*, I, Madrid 1972, 606-607.

103. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 49v.

104. "Informe final del nunci" ff. 42-44. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 522-524.

105. *Lluís Carreras i Mas* (Sabadell, Vallès Occidental, 1884 – Barcelona 1955), conegut liturgista i escriptor. Cultivà i defensà la llengua catalana. Durant la Dictadura de Primo de Rivera fou proposat per a bisbe de Cadis per a allunyar-lo de Catalunya, però no ho acceptà. Tingué un paper rellevant en l'alta política eclesiàstica com a persona de confiança del cardenal Vidal i Barraquer. Hagué d'exiliar-se a França en 1936. J. GONZÁLEZ PADRÓS, *Lluís Carreras i Mas: Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, I, 1998, 451-452. Vegeu també D. VIÑAS I CAMPS, *El doctor Lluís Carreras i Mas. En el centenari del seu naixement*, Barcelona 1985. A Barcelona, en 1928, era capellà de les religioses de Nostra Senyora de Loreto i membre de cos del clergat de la Parròquia de la Puríssima Concepció de Barcelona. En 1917, el bisbe Reig i Casanovas, de Barcelona, el proposà per a bisbe. El prelat remarcava aleshores «*el catalanismo sin estridencias*» de Lluís Carreras. CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle xx sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà. I. Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, n. 791.

106. Josep Massot diu que, a veure el cardenal Vico, prefecte de la Congregació dels Ritus, hi anà també, acompanyant Sunyol i Carreras, el benedictí Venetti. Hi tornaren el dia 22 de febrer. MASSOT I MUNTANER, «El pare Gregori M. Sunyol i la Dictadura de Primo de Rivera», dins: ID., *Església i societat* 335.

hi hagués hagut «abusos ni extralimitacions antiespanyoles». Sunyol surt després com pot d'aquest tema punxegut i diu que, feia ja molts anys, sentí dir a un rector de la parròquia de la veïna vila del Bruc, que «les nostres llibertats, ja que no ens les donen, ens les prendrem».

Per acabar, el prior declara sobre un tema banal, però que Tedeschini pregunta també a altres monjos, de si a les botigues del monestir hom solia posar els colors de la senyera catalana en uns llacets d'unes medalles de la Mare de Déu de Montserrat i en alguns escuts que podien comprar els romeus. El pare Sunyol se'n surt com pot dient «*quando mandaron quitarlos se suprimieron*».¹¹⁸

Llegint les declaracions del prior de l'Abadia de Montserrat, hom té la impressió que volia, com és natural, exculpar l'abat i els seus monjos d'acusacions de catalanisme excessiu o de separatisme. A la vista de les seves declaracions, sembla tanmateix com si Sunyol ignorés, si no del tot almenys un bon tros, que el visitador apostòlic estava molt ben informat sobre el monestir montserratí i que era per aquesta raó força difícil d'es-

107. "Informe final del nunci" ff. 98-98v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 580.

108. Minuta definitiva del despatx del cardenal secretari d'Estat, Pietro Gasparri, adreçat al cardenal Vico, prefecte de la Congregació dels Ritus. Roma, 1 d'octubre de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, fasc. 2, f. 54. Esperem que pugui sortir en l'*AnalTar* de 2012 el nostre article «La redacció del decrets de la Cúria romana (1928-1929) en relació a la "Qüestió catalana"», on tornarem a tractar d'aquesta minuta de Gasparri.

109. *Antonio Vico* (Agugliano, Ancona, 9 de gener de 1847 - Roma, 25 de febrer de 1929), arquebisbe titular de Filips, fou secretari de la Nunciatura de Madrid, de 1877 a 1880 i nunci d'Espanya des del 21 d'octubre de 1907. Sant Pius X el creà cardenal el 27 de novembre de 1911. Pronunci apostòlic des del 21 de novembre de 1911. El seu successor, Francesco Ragonesi, fou nomenat el 9 de febrer de 1913. Benet XV el nomenà prefecte de la Congregació dels Ritus l'11 de febrer de 1915. MARCHI, *Nunziature* 240. Per al període de la nunciatura de Vico ens remetem a l'estudi de CÀRCEL ORTÍ, «Nombramiento de obispos en España durante el pontificado de San Pío X (1903-1914)», dins *AnalTar* 68 (1995) 235-423 i ID., «Intervención del cardenal Merry del Val en los nombramientos de obispos españoles (1903-1914)», a *Archivum Historiae Pontificiae* 32 (1994) 253-291. Vegeu també CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle xx sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà*. I. *Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992 i d'ID., *Regests de la documentació del segle xx sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà*. II. *Fons de la Secretaria d'Estat (1899-1921)*, Barcelona 2003. Podríem dir que, en general, mostrà un capteniment favorable a la sensibilitat catalana.

capolir-se amb un cert èxit del seu interrogatori responent amb evasives o diguem-ne mitges veritats. I és clar que el prior no podia saber fins a quin punt monsenyor Tedeschini s'ocupava de la "Qüestió catalana", com ell mateix deia, en els seus reports a la Santa Seu i això quasi bé des de la seva arribada a Espanya.

DOM SIVESTRE M. JOFRE, SOTSPRIOR

El següent monjo que s'entrevistà amb el visitador apostòlic fou el sotsprior de l'abadia, Silvestre Jofre.¹¹⁹ Com els altres interrogats, es referirà també a l'ús de la llengua catalana al monestir, on el predomini actual es devia a l'obra de l'abat Marcet, ja que abans del seu abadiat hom ho feia tot o quasi bé tot en castellà. El català fou des de l'arribada de Marcet la llengua de la predicació, dels cants, del rís i en la es redactaven les actes capitulars.

Pel que fa a les relacions amb l'autoritat civil, sempre han estat pacífiques, afirma dom Silvestre, i no creu que Montserrat hagi abusat mai en sentit polític.¹²⁰ Reconeix tanmateix davant del nunci, que, al monestir, hi havia força monjos que estaven molt en contra del Govern espanyol, «per la manera com tractava Catalunya» i això hauria pogut transcendir fàcilment fora de les portes de la clausura monàstica.¹²¹

Ja en el terreny escolar, el pare Jofre assabenta el nunci que la pronunciació del llatí a l'abadia es fa a la romana. Aquí assegura a més que tant això, com l'ús de les casulles gòtiques, són nous costums que «no tenen res a veure amb el catalanisme».¹²² Els nens que entren al Postulantat arriben ja de casa, «*llenos de ambiente catalán y con aversión a España*». Al monestir,

110. Minuta definitiva del despatx del cardenal Gasparri, adreçat al cardenal Vico. Roma, 1 d'octubre de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, fasc. 2, f. 54.

111. Carta del bisbe de Girona, Josep Vila, al nunci Tedeschini. Girona, 19 de febrer de 1928 (original). ASV: *Arch. Nunz. Madrid*, 833, fasc. 3, f. 340v.

112. Carta del bisbe de Tortosa, Fèlix Bilbao, al sacerdot operari Carmelo Blay. Tortosa, 27 de febrer de 1928 (original). ASV: *A. E. S., Spagna*, 1928, pos. 589, fasc. 5, ff. 35-35v.

113. Carta de l'ambaixador espanyol a Roma prop de la Santa Seu, marquès de Magaz, al general Primo de Rivera. Roma, 4 de març de 1928. RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura de Primo de Rivera, segons una correspondència íntima»: *AnalTar* 84 (2011) 756-759. En aquest mateix volum d'*AnalTar*, hi apareix publicada, doncs, una correspondència entre Magaz, Primo de Rivera i Barrera durant el període que ens ocupa. De la carta de Magaz, en parla també MASSOT I MUNTANER, *Església i societat* 335-336.

però, a tot aquell estudiant que fa una manifestació, com la de «punxar la bandera espanyola o la imatge del Rei dels segells de correu» era reprès i castigat. I això, que alguns del monjos que s'ocupen dels infants són molt catalanistes, segons Jofre, «*aunque no se atreve a declarar que sean separatistas*», anota el secretari de visita. Amb tot, dom Silvestre Jofre no té cap constància que els superiors dels postulants facin res per formar els col·legials en «sentiments d'amor a la pàtria espanyola». ¹²³ De fet, és amb aquesta reflexió que acabaran les declaracions de dom Jofre tal com els foren preses pel pare Gamarra: «*Aunque nada se diga en contra de España tampoco se hace absolutamente nada por formar en ellos [los postulantes] el amor y la adhesión a España, lo cual reconoce que no sería fácil.*» ¹²⁴

L'entrevista tombà després parlant sobre la figura de l'abat Marcet. El seu superior, diu Jofre, és un home «molt espiritual i molt prudent», que ha corregit moltes vegades i ha reprès seriosament aquells que «*manifestaban ideas contrarias a España*». Sols té una cosa contra l'abat i és que s'hagi rodejat de joves, dels quals es fiava i no fa cap cas dels degans i dels altres consellers de la comunitat. «*Cuando le han querido llamar la atención sobre el particular, lo ha llevado muy a mal diciendo que no eran más que chismes, envidias y malevolencias, hijas de ánimos apasionados. De esto se sigue entre los viejos la idea de que quienes mandan son los jóvenes. No tienen, pues, los decanos más remedio que decir “amén” a cuanto indica el abad.*» ¹²⁵

Respecte de dom Marcet continua dient que mai ha tolerat «manifestacions catalanistes», com quan «*oyó preluviar “Els Segadors” y mandó retirar a la comunidad*» ni ell mateix volgué prendre part en aquell acte. Així passà també en una altra ocasió en què l'abat fou convidat als Jocs Florals de Tolosa de Llenguadoc, que foren celebrats fora de Catalunya a

114. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 50.

115. Marcet sí que conegué personalment Prat de la Riba. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 109.

116. Recordem que l'abat Marcet es referí a la traducció de la Bíblia que estava duent a terme el seu monestir en la carta que envià al nunci Tedeschini, 23 de març de 1928, poc abans, doncs, de la seva visita a Montserrat i que hem reproduït en l'apèndix documental número 1. Sobre la Bíblia de Montserrat, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Aproximació a la història religiosa de Catalunya contemporània*, Barcelona 1973, 71-73 i ID., *Creadors del Montserrat modern* 182-189.

117. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Ibid.*, 110-111.

causa de la prohibició de Primo de Rivera, i finalment no hi anà. El principal informador del nunci, dom Domingo González, diu que fou el pare Albareda qui escriví per a l'abat el discurs d'aquells Jocs, que efectivament l'envià, i que el pare Robert Grau l'ajudà en la tasca d'examinar les poesies presentades a concurs.¹²⁶

En fi, segons el sotsprior: «*Lo único que hay que notar es el predominio de los jóvenes, a quienes ha confiado los cargos más importantes, como el de secretario [C. Gusi] prefecto de juniors [D. Pujol] y prefecto de hermanos [R. Grau]. Hasta el mismo prior [G. Sunyol] ha tratado mal por la misma causa, a pesar de que este padre ha hecho grandes favores al abad.*»¹²⁷

De tot el que declarà el sotsprior al visitador apostòlic, una cosa trobà un eco ben clar en l'Informe final del nunci adreçat al secretari d'Estat, cardenal Gasparri. Ens referim a allò que acabem de recollir sobre que l'Abadia de Montserrat havia caigut en mans dels monjos joves: «*Eppure il padre abate dice che ora sí, ora si gode la pace (e so da varie parti che i padri anziani stanno contro i padri giovani, i quali oggi hanno il bastone del comando, avendo ambe le chiavi del cuore dell'abate)*».¹²⁸

DOM ADEODAT M. MARCET, MAJORDOM

El germà carnal de l'abat, dom Adeodat, s'entrevistà igualment amb el representant de Pius XI.¹²⁹ Tenia una certa raó el visitador apostòlic, quan, en la seva *Inchiesta in Catalogna*, escriví que les respostes dels dos germans Marcet s'assemblaven, com si s'haguessin tots dos posat d'acord.¹³⁰

Segurament, monsenyor Tedeschini no devia sentir gaire simpatia ni tenir massa confiança envers el seu entrevistat, perquè sabia perfectament

118. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 50-50v: A les esmentades banderetes o llacets s'hi refereix MASSOT I MUNTANER, *Ibid.*, 113-114. Els féu retirar l'abat Marcet.

119. *Silvestre (Joan) Jofre i Rubau* (Palafrugell, Baix Empordà, 1873 – Jerusalem 1947), professà a Montserrat en 1894, fou el primer rector del Col·legi Sant Beda dels benedictins de Manila (1901), d'on tornà en 1917. Fou sotsprior i després de 1928 prior del monestir de Montserrat. Destinat a Jerusalem, morí en aquesta ciutat. Josep Benet diu que a l'escolania tenien el pare Jofre per «castellanista». BENET, *Memòries I* 18.

120. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 51.

que tot just feia un parell de mesos que, a Roma, el pare Adeodat Marcet havia acompanyat el doctor Carreras, quan aquest tingué audiència per camins més o menys amagats amb el marquès de Magaz, ambaixador d'Espanya prop de la Santa Seu, per informar-lo –enviat ni més ni menys que pel secretari d'Estat, cardenal Gasparri– sobre la Qüestió catalana.¹³¹ Naturalment, en l'encontre que sostingué el visitador apostòlic amb dom Adeodat, aquest tema no hi sortí. De fet, a un nunci no deu agradar-li gaire que hom parli directament amb Roma sense passar per la Nunciatura, oi més quan es tractava aleshores del punxegut tema del catalanisme que Tedeschini havia fet tan entranysablement seu.

Com que a cada col·loqui el visitador seguia el mateix formulari de preguntes, també al procurador del monestir li fou demanat sobre la predicació a la ciutat de Barcelona i als seus pobles. La resposta comuna dels monjos era, com en aquest cas la de dom Adeodat, que a Barcelona es predicava en català, però també en castellà, i als pobles, més en català, «perquè s'entén malament el castellà». El catecisme era ensenyat ordinàriament en aquesta llengua i en molts col·legis religiosos, en castellà. El pare Adeodat afegeix, que, a Mataró, el delegat governamental volgué obligar els pares escolapis d'aquella població que donessin el catecisme en castellà.¹³²

Igualment, a Montserrat la llengua de les celebracions i actes públics diversa del llatí era el català, mercès a l'abat Marcet. «*Antes del abad actual, como había bastantes castellanos se hacian las pláticas a la comunidad en castellano [...] Al fin al abad actual le pareció que era pasado el tiempo de las ridiculeces, y que cuando la lengua general y ordinaria era el catalán, lo mejor era hablar en catalán*» i més quan, al monestir, sols hi romanien dos monjos no catalans, un pare castellà i un germà llec «*y éstos aprenden inmediatamente el catalán*».¹³³

Això de «*las ridiculeces*» és el que féu exclamar al visitador apostòlic en el seu Informe: «*Tanto lui [P. Antoni M. Marcet] che il suo fratello P. Adeodato Marcet ebbero il coraggio di dirmi, colle stesse identiche parole, come in una lezione imparata prima in comune, che si era fatta piazza pulita colla ridicolaggine di parlare e far parlare ai Padri Catalani in una lingua che non é la loro.*»¹³⁴

121. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 52-52v.

122. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 51.

123. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 51-51v.

124. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 52v.

125. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 51-51v.

Sobre les classes als escolans i col·legials, el pare Adeodat diu les mateixes coses que havia ja manifestat el seu germà, l'abat i, el mateix respecte als infants : *«Los niños que llegan para el postulante menor, vienen empaados en el sentimiento de amor a Cataluña y de olvido, indiferencia o aversión a España. En estos últimos años se ha centuplicado el amor a Cataluña prescindiendo de España.»* I rebla encara respecte de l'educació dels escolars: *«En el monasterio lo que se predica a los niños es la piedad y el espíritu religioso. De lo demás, no hay para que ocuparse. Así que no se trata de formar en ellos el amor a la patria española que a nada conduciría o sería contraproducente.»*¹³⁵

La resposta del germà de l'abat causà un cert escàndol al nunci, ja que així deixà consignada la declaració d'aquest monjo en l'Informe final. Hi anotava que, en un monestir en què els seus habitants són amics de tota mena de persones, de separatistes i de militars, i que canten cada dissabte en la Visita Espiritual la de la Mare de Déu de Montserrat, del venerable doctor Torras i Bages: “Traieu de Catalunya l'esperit de discòrdia, i ajunteu tots els seus fills amb cor de germans”, hi pugui sorgir després la discòrdia des de la noció mateixa de «pàtria catalana».¹³⁶

De la política, en concret del Directori militar, Adeodat Marcet ofereix al nunci el seu testimoniatge personal, en dir que l'arribada al poder dels militars la veié amb entusiasme, perquè Espanya es disposava a entrar «en un camí de veritat i de justícia», però que Primo de Rivera varià immediatament i féu tot el contrari d'allò que havia parlat de fer respecte Catalunya.

No li agradava pas gens, doncs, al pare Adeodat el capteniment polític del president del Govern, i quan començà d'expandir-se amb més força la brama que els monjos de Montserrat eren separatistes, anà a Barcelona «a demanar justícia» contra aquell infundi i protestà contra aquell penjament.

126. “Informe de dom González” f. 345v. Apèndix documental 6. Remarquem que el pare González diu que els Jocs se celebraren a Tolosa en 1925, ho foren però en 1924. Sobre aquests Jocs de Tolosa i la intervenció de Marcet, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 119-120. Igualment, ROIG ROSICH, *Dictadura de Primo de Rivera* 247-249.

127. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 52. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 580.

128. “Informe final del nunci” f. 35v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 646.

El capità general, Emili Barrera, l'acollí bé i al religiós li semblà que havia convençut el militar. En canvi, el governador civil, Milans del Bosch, no volgué ni rebre'l.

Ja coneixem, a més, l'episodi de la carta al general Álvarez de la Campa. Quan el govern militar de Barcelona començà de multar els caputxins i alguns rectors de parròquies per la qüestió de la supressió dels Pomells, dom Adeodat escriví, per raó d'amistat, la seva lletra a l'alcalde de la Ciutat Comtal;¹³⁷ un escrit que lliurà al visitador apostòlic durant la seva entrevista i que donà al secretari de visita, el pare Gamarra. En una altra ocasió, com a procurador de Montserrat que era, pogué veure el governador per interposar recurs d'alçada per la imposició d'una multa al monestir que li havia estat imposada pel fet de tenir oberta en diumenge la botiga de comestibles del recinte extern del monestir. El general Milans del Bosch es veu que primer «*desahogó su ira*», però després donà la raó al monjo procurador i li llevà la sanció.¹³⁸

Les raons d'antiespanyolisme que hom podia atribuir a Montserrat, el declarant les considera infundades. No creu, en efecte, que la comunitat monàstica hagi pogut ofendre exteriorment el sentiment de pàtria, «*mas advierte que cualquier cosa toman ahora como adversa a España gente terriblemente susceptible*». El mateix fet, que la comunitat benedictina mantingués relació amb elements de tota idea política no pot significar de cap manera, segons Adeodat Marcet, que l'amistat amb certs catalanistes fos quelcom exclusiu de Montserrat.¹³⁹

DOM EUGENI M. QUINTANA, MESTRE DE NOVICIS

El següent càrrec important a ser cridat davant del visitador apostòlic fou el mestre de novicis.¹⁴⁰ De les seves declaracions, en reblem les que fan referència a un tema en què estava també interessat el visitador apostòlic,

129. Adeodat (*Francesc de Paula*) Marcet i Poal (Terrassa, Vallès Occidental, 1875 – Montserrat 1964), germà carnal de l'abat Marcet, monjo de Montserrat, estudiós de la flora de la muntanya de Montserrat, esdevingué membre corresponent de la secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans des de l'any 1946. Deixà un bon nombre d'escrits sobre la seva especialitat en llengua catalana. Hom el tenia dins mateix de Montserrat com un catalanista convençut. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 84.

130. "Informe final del nunci" f. 35.

131. "Informe final del nunci" ff. 92-93. «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 292.

el del “*catalán nuevo*”. El pare Eugeni Quintana assegura que, a Montserrat, es predicava en català, i en rares ocasions, també en castellà, fet que depenia de si un predicador era de fora. «*Algún orador literario emplea el lenguaje culto. Hace 20 años que se empezó a depurar el idioma catalán de los barbarismos que lo afeaban. En el fondo hay poca diferencia, y en todo caso se entiende, aunque el testigo advierte que él no se atrevería a usarlo.*»¹⁴¹

En la *Inchiesta in Catalugna* el nunci té present aquests darrers mots de dom Quintana –verbigràcia: que ell no gosaria predicar segons el català normatiu o depurat– per reblar la idea que vol transmetre al secretari d’Estat, cardenal Gasparri; això és, que ni els catalans mateixos entenen aquella «llengua nova». La conclusió del visitador apostòlic seria més o menys aquesta: que, davant d’aquesta situació de la incomprensió del català, és millor emprar el castellà, conegut per tothom a Catalunya. En l’Informe es llegeix exactament que el pare Quintana afirmà que no s’atreveria a predicar en català cultural, «perquè la gent no el comprèn»¹⁴², però el mestre de novicis també diu «que li costaria molt de predicar en castellà».¹⁴³

I del català culte passem a la política. Com els altres monjos interrogats fins aquí, dom Quintana assegura que «*no se han herido nunca en el monasterio los sentimientos de amor a España*». Ni la pronúncia del llatí a la romana ni l’ús de les casulles gòtiques sembla que no tenen per al mestre de novicis cap caràcter diferenciador respecte a la resta d’Espanya. Dom Marcet, afegeix Quintana, ha insistit en la major prudència per no manifestar el menor sentiment contra Espanya. A un monjo que s’havia portat d’aquesta manera, l’abat l’envià a l’estranger. Es devia tractar segurament del pare Hildebrand Brunet,¹⁴⁴ que fou traslladat a Manila segons que ho diu dom Domingo González, com aviat ho veurem.

El nens del Postulantat, i segurament que també els escolans del monestir, fan l’ensenyament primari en castellà o en llatí, encara que tenen també una gramàtica de català. «*Des de su misma entrada llegan estos niños plenamente empapados en ambiente catalán. Hoy más que nunca debido a la exacerbación general producida por las coacciones de que*

132. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 52v.

133. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 53.

134. “Informe final del nunci” f. 35. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 512.

135. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 53v.

es objeto Cataluña.»

Referint-se encara a l'educació dels escolars del monestir, el pare Quintana diu: «*Respecto de los niños se procura que nada digan contra las autoridades, etc. No hacen ostentación de “patriotismo” ni piensan en educar así a los niños lo cual sería contraproducente. Se evita lo que sea contrario a España y se hace caso omiso del amor hacia ella. Se les prohíbe hablar de política.»*¹⁴⁵ De manera gairebé literal recollirà monsenyor Tedeschini aquests mots del pare Quintana en la *Inchiesta in Catalugna*.¹⁴⁶
DOM DAVID M. PUJOL, MESTRE DE JUNIORS

I després del mestre de novicis fou interrogat dom David Pujol, el qual n'era dels juniors, els qui eren destinats a esdevenir sacerdots.¹⁴⁷ No cal remarcar res de particular sobre les seves declaracions respecte a la llengua que es feia servir al monestir; són les que ja coneixem. Assenyalem solament que, a més del catecisme i de la gramàtica en català, dom Pujol especifica que hi havia encara altres tres manuals en aquesta llengua que utilitzaven els estudiants del que hom en deia d'Humanitats: una història de la Litúrgia, una altra de Filosofia i una tercera de l'orde benedictí, que era una assignatura nova. De tots tres manuals, només un era imprès: el resum històric dels benedictins, del pare Antoni Ramon, a qui ens referirem tot seguit.

Els escolans i postulants de l'abadia tenien, a més, un *Manual del col·legial*, una altra obra nova impresa també en català. En aquesta mateixa llengua havia estat igualment de feia poc traduït al català l'*Exercitario de la vida espiritual* (1500), de l'abat de Montserrat, García Jiménez de Cisneros. De tot això, en donarà més informació el prefecte d'estudis, Robert Grau, el pròxim entrevistat.

En el noviciat, els superiors no hi toleraven cap idea política i si algú deia alguna inconveniència era castigat molt severament per ordre de l'abat. I hi afegeix encara: «*Naturalmente los jóvenes sienten el amor patrio, pero no lo entienden sino en catalán.*»¹⁴⁸ Aquesta idea l'anotà el nunci en el raport final de la visita a Catalunya.¹⁴⁹

En el mateix *Rapporto finale*, com de vegades el mateix Tedeschini i la Cúria romana es referien a la *Inchiesta in Catalugna*, el seu autor es-

136. “Informe final del nunci” f. 37. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 514.

137. Vegeu més amunt l'apartat segon.

138. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 54.

menta el pare Pujol entre els qui havien contribuït a la preponderància del català a l'Abadia de Montserrat. En concret, parla del mestre de juniors com aquell que difonia entre els joves estudiants «*revistillas*» catalanistes, com *En Patufet*, creada en 1920 per Josep M. Folch i Torres, el fundador del Pomells de Joventut. Tenien també la revista *Àmfora*, portaveu dels Pomells, on col·laboraven els juniors del monestir.¹⁵⁰

Dom David Pujol feia llegir també als més joves literatura catalana i altres revistes d'actualitat durant els estius; massa, en opinió de dom Domingo González i de monsenyor Tedeschini. Reptat en certa manera pel nunci pel fet de permetre aquest ús del català, la resposta del prefecte fou «que no s'havien de tenir els juniors com ens han tingut a nosaltres: convé que s'informin del que passa pel món».¹⁵¹

Com és natural, l'encarregat dels juniors intenta de fer-los quedar bé davant del visitador apostòlic, tanmateix el representant del Papa no es deixà pas influir per dom Pujol. Recordem que en el raport final de la seva estada a Catalunya, monsenyor Tedeschini informant al secretari d'Estat, apuntava precisament el que li havien preparat els juniors per fer-li palès llur catalanisme. Així, el nunci exposa a Roma que els joves sacerdots de Montserrat durant seva visita al cenobi el feren revestir-se d'una casulla de les anomenades neogòtiques —que per si mateixa constituïa ja un signe separatista— i que per a més inri hi portava brodades les quatre barres catalanes: «*Una vera provocazione*, exclama Tedeschini, *per la Spagna e per il Nunzio!*». I encara, els juniors, a l'hora del rés de l'àngelus, no volguerren continuar-lo en castellà —«*si sarebbero contaminati!*» ironitza el visitador—, la llengua amb què l'havia iniciat Tedeschini, sinó que ho feren en la llatina.¹⁵²

DOM ROBERT M. GRAU, PREFECTE DE CONVERSOS

139. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 54-54v.

140. *Eugeni M. (Josep) Quintana i Pijuan* (Barcelona, 1894, Montserrat 1989), professà a Montserrat en 1917, fou mestre de novicis i consultor de l'abat general de la Congregació de Subiaco i residí durant aquest període de consultor a la mateixa abadia d'aquest nom. Agraïm les abundoses informacions extretes directament dels registres dels arxius de l'Abadia de Montserrat, fins ara inèdites, que ens ha facilitat de molts dels monjos que esmentem en aquest treball el pare Marc Taxonera, monjo d'aquesta abadia.

141. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 54v.

El secretari de visita, Victoriano Pérez de Gamarra, continua prenent declaració als monjos que prèviament havien estat seleccionats per l'abat. El següent és el prefecte dels religiosos anomenats conversos o germans llecs, Robert Grau,¹⁵³ que havia estat també prefecte dels llatins de 1922 a 1926.¹⁵⁴

El pare Grau, que professà en 1913 i que ja devia fer, per força, alguns anys més que estava al monestir, declara al visitador apostòlic que des de la seva entrada a Montserrat no havia sentit més que dues vegades un sermó en castellà. En definitiva, dom Robert vol manifestar que, al moment d'entrevistar-se amb monsenyor Tedeschini, la llengua imperant a l'abadia era quasi bé en tot la catalana.

Diu a més, que ell és l'autor del llibre *Manual del col·legial aspirant a monjo de Montserrat*, aparegut justament en aquell any de 1928. Reporta també que al monestir «se escribe lo mejor que se sabe. Entre los literatos corre la opinión de que en el Montserrat se habla poco catalán».¹⁵⁵ No sap pas, continua dient, que hom hagi ferit a Montserrat els «sentiments d'amor a Espanya».¹⁵⁶

Degueren tractar de més temes, en particular el dels estudis a l'Abadia de Montserrat, en el transcurs de la conversa mantinguda entre el visitador apostòlic i el pare Robert Grau, que no quedaren registrats en les declaracions que anotava el secretari de visita; però sí, que el nunci en diu quelcom en l'Informe final. Així, sabem que el text compost en llatí de la història de la filosofia que empraven els estudiants era el del pare Marcone, de l'abadia italiana de Montevergine,¹⁵⁷ i que era explicat en català. El mateix Grau havia elaborat el seu propi text de Litúrgia –una matèria que, abans de l'abat Marcet, no es professava com a tal a Montserrat– sobre els textos del liturgista benedictí Ildefonso Schuster,¹⁵⁸ igualment hom donava la classe en català. Una nova matèria era la història dels ordes monàstics, del monjo montserratí Antoni Ramon,¹⁵⁹ el text de la qual fou lliurat a la

142. “Informe final del nunci” f. 25. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 502.

143. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 35.

144. *Hildebrand (Antoni) Brunet i Tardà* (Òdena, l'Anoia, 1901 – (?), professà solemnement a Montserrat l'any 1924, en 1936 fou destinat al monestir de Manila, Filipines, i passà així a la Congregació benedictina Americano-Cassinense.

145. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 55v.

146. “Informe final del nunci” f. 37. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 514.

impremta en català.¹⁶⁰

Hi havia un altre monjo amb el cognom Riu en la llista dels seleccionats per veure's a Montserrat amb el visitador apostòlic. Es tracta de dom Emilià M. Riu, prefecte de postulants, però que a la fi no s'entrevistà amb monsenyor Tedeschini.¹⁶¹

DOM ANSELM M. ALBAREDA, ARXIVER

No deixa de sorprendre que un personatge de l'Abadia de Montserrat que hi jugava un paper importantíssim i que seria cridat a tenir una notable ressonància dins de l'Església romana del seu temps pel fet d'haver esdevingut prefecte de la Biblioteca Apostòlica Vaticana i més endavant cardenal, ocupi tan poc ja sia en les declaracions que li prengué el pare Gamarra, com en l'Informe final del nunci.

Dom Anselm M. Albareda¹⁶² traça per al visitador apostòlic una sucinta història del monestir dels segles xv i xvi referint-se a la presència de monjos castellans a Montserrat cridats pel rei Ferran per reformar-hi la vida monàstica. La convivència entre aquests monjos, que arribaren a ser la majoria, i els catalans no anà bé. A finals del segle xvi, la situació era intolerable, fins al punt que els castellans no volien donar la professió als catalans, «*para poder ellos seguir mandando*».¹⁶³ Fou aleshores, quan el papa Gregori XIII manà fer, en 1584, una visita apostòlica al monestir al bisbe de Lleida, Benet de Tocco,¹⁶⁴ que havia estat abat de Montserrat. Fou ell qui, arran de la seva visita, determinà que els càrrecs del cenobi fossin donats als millors, prescindint de tota consideració de nacionalitat.¹⁶⁵

Es veu que fou el mateix dom Albareda qui lliurà a monsenyor Tedeschini la nota, extreta de l'Arxiu Secret Vaticà, que es referia a la visita del bisbe Tocco. Es tracta de la carta que aquest prelat adreçà al Papa descrivint-li l'estat de divisió que regnava a Montserrat entre els monjos

147. *David Pujol i Roca* (el Pont d'Armentera, Alt Camp, 1894 – Medellín, Colòmbia, 1979), monjo de Montserrat i musicòleg, fou formador dels estudiants i conseller de l'abat Marcet, succeí el pare Gregori M. Sunyol en la direcció del cor de Montserrat, posteriorment fou director de l'escolania. Tingué el càrrec de professor de gregorià al Pontifici Institut de Música Sacra de Roma. Començà la fundació del monestir benedictí de Medellín, d'on fou superior. Té diversos treballs de musicologia. Vegeu també MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 97.

148. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 56.

149. "Informe final del nunci" f. 37v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 514-515.

provinents de la Corona de Castella i els de la d'Aragó.¹⁶⁶ L'erudit pare Albareda, amb la informació històrica que proporcionava a Tedeschini, volia demostrar que les dificultats de convivència a Montserrat venien de força lluny i no només del moment en què transcorria la visita apostòlica de Tedeschini. En efecte, aquelles desavinences nasqueren i ressorgiran sempre que entri el tema de dues llengües en una mateixa comunitat. Montserrat no ha tingut pau fins que tots els monjos o la immensa majoria han estat del país: «*Hoy hay paz en el monasterio, gracias a que la mayoría son catalanes, casi exclusivamente.*»¹⁶⁷

El nunci considerarà tanmateix que la nota de què estem parlant no permetia de comparar la situació de Montserrat del segle XVI amb la de 1928. La divisió existent a l'Edat Moderna tindria a veure amb una disputa «de campanar» entre els monjos d'una Corona i els de l'altra, mentre que ara seria en tot cas per una qüestió lingüística, justament per la preponderància o exclusivitat, com diu Tedeschini, que hom vol atorgar al català per damunt del castellà.¹⁶⁸

I amb la pau al monestir de què parlava dom Albareda ha arribat a Montserrat el predomini del català. Abans, quan hi havia molts monjos castellans, es predicava molt en castellà a l'església del santuari. Des de fa uns deu anys es fa en català.

Els nens que entren per a postulants vénen ja de llurs cases amb idees molt catalanistes. El mateix dom Anselm Albareda declara que havia hagut de reprendre i de castigar-ne algun per «frases desdenyoses contra Espanya». Una sentència d'aquest tipus podria ser una com aquesta: «Jo no vull ser espanyol!», tal com li feia saber el nunci al secretari d'Estat.¹⁶⁹ I encara d'altres, segons la declaració de dom Domingo González: «*¡Muera España!, ¡a matar castellanos!*».¹⁷⁰ Aquests crits de la quitxalla es produïren mentre el pare Albareda fou encarregat de l'escolania. L'il·lustrat arxiver del monestir després admeté davant del nunci: «*Nada se ha hecho nunca para formar a los niños en el amor a la patria, sino únicamente en el espíritu religioso.*»

Respecte a la pregunta de les banderes a Montserrat o millor dit de

150. De tot això, en tracta dom González. "Informe de dom González" ff. 359-359v. Vegeu el nostre Apèndix documental n. 6.

151. "Informe final del nunci" f. 39. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 517.

152. "Informe final del nunci" f. 42. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 521.

la presència de la senyera catalana al monestir i al santuari, dom Anselm assegurava a monsenyor Tedeschini que mai havien estat posades banderes d'Espanya al monestir. Si n'havia aparegut alguna era als balcons barrejada amb la catalana. Això és el que es féu per exemple durant el primer Congrés litúrgic.

I el pare Albareda acaba la seva declaració amb un altre dels temes que volia esbrinar el nunci, el de la pronúncia del llatí a Montserrat. En la litúrgia i en les activitats escolars i acadèmiques, els monjos cantaven o llegien el llatí a la italiana, i això «per inspiració de Benet XV». El costum fou introduït arran de la celebració del Primer Congrés Litúrgic celebrat a Montserrat. El mateix passà amb l'origen de l'ús de les casulles neogòtiques.¹⁷¹

DOM FROILÁN LOSADA, PROFESSOR

El monjo d'origen gallec, Froilán Losada,¹⁷² professor de llatí i de castellà dels estudiants de l'Abadia de Montserrat, és una de les veus discordants, junt amb la de dom Domingo González, en el panorama de les declaracions fetes pels altres monjos que es veieren amb monsenyor Tedeschini. El visitador apostòlic no deixà de transcriure diversos fragments de la declaració jurada de dom Froilán en la *Inchiesta nella Catalogna*.¹⁷³

153. *Robert (Joan) Grau i Bullich* (Coll de Nargó, Alt Urgell, 1895 – Barcelona 1937), monjo de Montserrat, director del col·legi de llatins de 1922 a 1926, prior des de 1928, braç dret de l'abat Marcet en el ressorgiment espiritual i cultural de l'abadia. Enganyat, fou detingut al carrer, a Barcelona, arrossegat i tancat a la txeca de Sant Elies. El gran col·laborador de l'abat Marcet, artífex també de l'elevació dels estudis a Montserrat, dom Robert Grau, morí per la seva condició religiosa en 1937. Fou assassinat probablement el 12 de març de 1937, encara que al seu certificat de defunció figuri el dia 5. Vegeu també F. BASCO GRACIÀ, *Mártires del siglo xx. Arzobispado de Tarragona*, Barcelona 2009, 406-408. Sobre l'últim període de la vida del pare Grau, vegeu també MASSOT I MUNTANER, *La guerra civil a Montserrat, Montserrat* 1984, 47-50.

154. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516.

155. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 56-56v.

156. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 56v.

157. *Giuseppe Ramiro Marcone* (San Pietro Infine, Itàlia, 1882 – Arezzo 1952), benedictí, rebé una acurada formació filosòfica, fou vicerector de l'Ateneu de Sant Anselm de Roma. En 1918, Benet XV el nomenà abat de l'Abadia de Montevergine, de la Congregació benedictina Sublacense, càrrec que ostentà fins la seva mort. Deixà escrita una història de la filosofia.

Les declaracions de dom Froilán Losada comencen per una consideració d'ordre polític. Així, segons el declarant, la Mancomunitat es dedicà durant el període de la seva existència a fer política separatista, «y para condescender con ella y con otros particulares de influencia, se dejó a un lado el castellano y se empezó a predicar todo en catalán. No hubo en el cambio ninguna protesta, antes se introdujo con general satisfacción».

La «general satisfacció» té a veure també amb el fet que, a Montserrat, assevera dom Froilán Losada, quasi bé tothom és «separatista»: «*Todos los monjes son separatistas de corazón si bien las circunstancias actuales parecen haber aplacado el fuego. La juventud es separatista y así se ha formado. Parte de los viejos también lo son. Casi todos los P. P. tienen una aversión cordial a Castilla*». El mateix abat, segons dom Froilán, és molt discret i observantíssim, «pero se alucinó con el catalanismo».¹⁷⁴

Aquest mateix sentiment catalanista s'ha instal·lat en tot el monestir. L'abat és més prudent, però els monjos «se han catalanizado horriblemente». Dom Marcet, des de feia cinc o sis anys, maldava per posar moderació en aquesta qüestió en què es barregen tantes coses. Tanmateix, l'esforç fins

158. *Alfredo Ildefonso Schuster* (Roma, 1880 – Venegono Inferiore, Itàlia, 1954), benedictí, abat de l'Abadia de Sant Pau Extramurs de Roma, arquebisbe de Milà del 1929 al 1954, creat cardenal el mateix 1929 per Pius XI. Especialista d'estudis i d'espiritualitat litúrgica. Fou proclamat beat per Joan Pau II.

159. *Antoni Ramon i Arrufat* (Cervera, Segarra, 1900 – Montserrat 1973), benedictí de Montserrat, professor de siríac a Jerusalem i a Montserrat. Residí en diversos monestirs de l'Argentina, Brasil, Xile i Colòmbia. Escriví diverses obres en català de caràcter històric i traduí a aquesta llengua Pal·ladi i Polibi. Deixà escrit *L'Orde Benedictina (Resum històric)* (1925). N'hi ha una traducció al castellà i al portuguès. El pare Ramon i Arrufat té igualment una biografia inèdita de l'abat Marcet conservada en l'Arxiu de Montserrat. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 98, 114.

160. “Informe final del nunci” ff. 34-34v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 511.

161. *Emilià (Joan) Riu i Bach* (les Anoves, Alt Urgell, 1900 – Medellín, Colòmbia, 1967), professà a Montserrat en 1923. Durant l'abadiat de dom Marcet s'ocupà de la formació dels joves monjos, entre ells dels col·legials. Fou també prefecte de juniors superior de la casa de Montserrat a Jerusalem (1931-1934); després de la guerra civil, prior (1941-1949) i mestre de novicis. En 1952, fou nomenat abat visitador de la Congregació de Subiaco, cap de la Província Hispànica de Subiaco, fins 1956. En 1957 passà a residir al monestir de Santa Maria de Medellín, d'on fou fundador i prior.

En la llista de l'Arxiu de la Nunciatura de Madrid, el cognom de dom Emilià apareix escrit Grau, però deduïm que es devia tractar de dom Emilià Riu. Vegeu aquesta llista en el nostre apèndix documental núm. 5.

aleshores havia resultat inútil, perquè l'atmosfera de l'abadia, així conclou dom Froilán, era ja separatista del tot.

Els monjos joves, en parlar exageradament de cara enfora de la comunitat de temes relacionats amb el catalanisme, són els qui han contribuït a formar l'ambient en contra de Montserrat que hom pot percebre, sobretot per part de l'autoritat pública. El règim de la Dictadura ha evitat, continua dient dom Froilán, de cometre imprudències a joves i a grans dels habitants de Montserrat; però, bo i en aquestes circumstàncies de més moderació pel que fa a l'expressió dels sentiments catalanistes, hom no pot ni esmentar als monjos el tema de la pàtria espanyola.¹⁷⁵

Respecte al radicalisme catalanista o separatista del jovent montserratí dom Froilán diu una cosa que surt en les seves declaracions ratificades davant del secretari de la visita apostòlica, pare Gamarra, però no pas en l'Informe final de Tedeschini, i és que «*el P. Albareda ha sido el cabecilla que ha maleado a los jóvenes*».¹⁷⁶

En relació encara als nens i als més joves que viuen al monestir, contràriament al parer d'altres religiosos de la comunitat que hem anat veient fins ara, dom Losada sosté que: «*No tienen ninguna idea y se les podría formar como se quisiera. Beben en el ambiente el catalanismo o separatismo. Para el testigo es lo mismo*». I això que, tret de la gramàtica

162. *Anselm M. (Joaquim) Albareda i Ramoneda* (Barcelona 1892 – 1966), monjo de Montserrat i cardenal, director de l'escolania de 1919 a 1921, arxiver del seu monestir. Pius XI el nomenà en 1931 prefecte de la Biblioteca Apostòlica Vaticana; Joan XXIII el creà cardenal en 1962 i li donà el títol de la basílica romana de Sant Apol·linar. Té moltes obres de caràcter històric i emprengué diverses iniciatives científiques. Intervingué en el Concili Vaticà II. A Roma, exercí algun influx a favor de Catalunya junt amb d'altres catalans a la Ciutat Eterna com el pare Miquel Batllori, monsenyor Higiní Anglès i monsenyor Albert Bonet i Moixí. Vegeu també MASSOT I MUNTANER, «El pare Anselm M. Albareda, historiador, bibliotecari i cardenal», dins: ID., *Església i societat* 341-354. Dom Anselm Albareda és l'autor d'una coneguda síntesi de la història de Montserrat recentment revisada i ampliada per Josep Massot i Muntaner, A. M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*, Barcelona 2010. El pare Massot ens ha fet saber que dom Albareda havia redactat un article sobre Montserrat i l'època que ens ocupa per a *Analecta Montserratensia*, però que no pogué publicar-se.

163. Sobre els estudis d'Albareda referents a les lluites entre castellans i catalans a Montserrat, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 124.

164. *Benet (Marco Antonio) de Tocco* (Nàpols, Itàlia, 1510 – Montserrat 1588), bisbe, de família noble albanesa establerta a Itàlia, fou abat de Montserrat durant dos triennis (1556-1559) i (1562-1564), bisbe de Girona en 1572 i de Lleida 1583. La visita a Montserrat començà en 1584, però la deixà inacabada, en morir el darrer dia de gener de 1585.

165. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 57-57v.

catalana, com ho reconeix el mateix Losada, tot el que ensenyen els professors a l'aula és en castellà per ordre de l'abat.

El professor de llengua castellana explica també al visitador apostòlic que, abans de la Dictadura, es cantaven cançons subversives al santuari per gent forastera, ara calla tothom perquè, a causa de les circumstàncies polítiques del moment, no hi ha altre remei. Abans d'aquest Govern, continua explicant dom Froilán, molt rarament sortia per Montserrat la bandera espanyola i ara tampoc, i és que tant els monjos, com els escolans: «*La detestan. No quieren ser más que catalanes*».¹⁷⁷

Altres qüestions encara menys importants les despatxa ràpidament el pare Losada. Una és la pronunciació del llatí a la romana, que es fa així a Montserrat per no haver de recórrer a la seva expressió «a la castellana». Respecte a les casulles gòtiques, diu que no surten sinó en alguna solemnitat litúrgica. Creu dom Froilán que aquestes vestidures sagrades foren imposades per l'abat Marcet sense que no pas tots els monjos en fossin massa partidaris.¹⁷⁸

DOM DOMINGO GONZÁLEZ, PROFESSOR D'HISTÒRIA

Abans del pare Domingo González fou entrevistat un altre monjo, el degà dom Columbà Cucurella.¹⁷⁹ Les seves declaracions ocupen molt poc lloc en el recull que en féu del secretari de visita de monsenyor Federico Tedeschini, el pare Victoriano Pérez de Gamarra, i reblen el que ja co-

166. Carta de Benet de Tocco al papa Gregori XIII. Montserrat, 6 de desembre de 1584 (còpia del text llatí, extret de l'ASV, *Arch. Nunz. Spagna*, 24, f. 550, és la referència que dona Albareda). La transcripció que en féu Albareda i que lliurà a Tedeschini és a l'ASV: *Arch. Nunz. Madrid*, 834, ff. 412-413. L'encapçalament d'aquest paper diu: *Benet de Tocco, Bisbe de Lleida, Visitador Apostòlic a Montserrat, escriu al Papa l'estat en què ha trobat el Monestir*. Al costat, i de lletra del mateix Tedeschini, hi ha escrit: *Perché in Catalano?* I al final del document hi ha copiat per la mateixa mà que l'encapçalament: [*Demana al Papa que li tregui el càrrec de visitador dels esmentats religiosos car ells no'l volen i ell té prou altres treballs per la cura de la seva diòcesi*]. Novament el nunci escriu del seu puny i lletra: *In Catalano?*

167. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 57v.

168. «N. B.: *Questa lettera si riferisce non alle controversie linguistiche, tra lingua Catalana, come è oggi, ma a controversie campanilistiche, tra quelli della Corona d'Aragona (Aragonesi e Catalani) e quelli della Corona di Castiglia. Vi sono dunque da una parte questi e dall'altra quelli che parlano il Castigliano (Aragonesi), 22-6-928*». Text autògraf del nunci Tedeschini sobreafegit al de la nota que conté la carta de Benet de Tocco a Gregori XIII: ASV: *Arch. Nunz. Madrid*, 834, f. 413.

neixem sobre el català a la predicació i a l'escola d'escolans i col·legials de l'Abadia de Montserrat.¹⁶⁹ El nunci no diu res respecte d'aquest religiós en el seu Informe final.

El monjo castellà—aquest és l'apel·latiu que fa servir el pare Gamarra-Domingo González¹⁷¹ és qui més parlà i escriví durant la visita apostòlica de monsenyor Tedeschini a Montserrat. La principal font del que dom González declarà sobre la vida més interna del monestir de Montserrat arran de la visita del nunci la constitueix el seu propi Informe que escriví l'endemà mateix de la seva entrevista amb l'enviat del Papa, això és, el primer de maig. A aquest escrit, ens hi hem referit constantment.¹⁷² El pare González moriria pocs anys després durant la persecució religiosa de 1936.

Començarem l'estudi de les informacions sobre Montserrat proporcionades per dom Domingo González al nunci Tedeschini amb la declaració oficial i jurada que li prengué el secretari de visita, pare Pérez de Gamarra. Així, inicia la seva deposició jurada fent constar que al monestir tot es fa en català, excepte la majoria de les classes dels estudiants. Tracta després de moltes altres coses que anirem veient.

Un tema important de les declaracions de dom Domingo Gómez el constitueix el seu mateix abat Antoni M. Marcet. En diu que és molt «discret, virtuós i observantíssim» i que mai no ha estat separatista, car coneix perfectament la línia divisòria entre els dos conceptes. És, a més, molt estricte en la repressió dels excessos catalanistes de la seva comunitat. Aquí dom Domingo explica la mateixa anècdota que ja contà dom Quintana al nunci; val a dir, que l'abat envià al monestir de Manila,¹⁷³ dependent de Montserrat, un monjo massa pres pel catalanisme i que allí es guarí de la «febre catalanista». El monjo en qüestió es deia Hildebrand Brunet, tal com ho especifiquen el pare González i el visitador apostòlic.¹⁷⁴

En l'Informe de dom González, hom pot llegir alguna cosa que ensenyava el pare Brunet al col·legials: «*les dibujaba en la pizarra el mapa de España y, señalando las fronteras de Cataluña, les decía: "de aquí para*

169. "Informe final del nunci" ff. 37v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 649.

170. "Informe de dom González" f. 344. Apèndix documental 6.

171. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 58.

172. *Froilán (Jesús) Losada Vidal* (Berán, Tuy, 1884 – Montserrat 1956), professà al monestir de Montserrat en 1907. Durant la guerra civil residí un temps a Valvanera, La Rioja, ell mateix es declarava franquista. Hom el tenia al monestir per un monjo pintoresc.

allá empieza Marruecos”». Continua encara: «*Este P. Brunet fue trasladado a Manila, donde a los pocos meses comenzó a escribir artículos encomiásticos sobre España. Sus compañeros de aquí le llaman por eso traidor y renegado, y hasta hoy han dejado de cartearse con él. Hemos sabido por el P. Abad de Manila que ha renunciado a todas sus ideas catalanistas y que no se acuerda de volver a Montserrat.*»¹⁸⁵

L'abat ha reiterat fortament a la seva comunitat de no parlar mai de política, particularment en aquella situació tan delicada pel que feia al catalanisme amb l'adveniment de la Dictadura. Abans del canvi polític, les dues tercers parts dels religiosos feien manifestacions públiques de catalanisme, rebla dom González. «*Todos los encargados de la juventud son así. Hoy se callan por la prohibición del abad, pero el día que pase este Gobierno volverán más fuertemente. A algunos de estos individuos los ha puesto el abad en ciertos cargos honrosos. El maestro de novicios no es separatista, pero sí catalanista.*»¹⁸⁶ Recordem que el mestre de novicis era dom Eugeni Quintana.

Continua després dom Domingo planyent-se d'aquells monjos joves i catalanistes: «*Al abad le gana el primero que llega. Va eliminando a los viejos de los cargos. Está en manos de los jóvenes, que le engañan.*»¹⁸⁷ De la mateixa manera, afirma González, pensava dom Silvestre M. Jofre, el sotsprior de la comunitat. I prossegueix encara sobre Marcet: «*No hace caso de las acusaciones que se le hacen contra los PP. jóvenes. Me lo han dicho decanos y otros PP. alguno de estos últimos ha dejado de denunciar casos verdaderamente graves (consultados conmigo) y que convenía los conociera el Abad. Esos PP. jóvenes, aprovechando la ventajosa posición que ocupan en el aprecio y confianza del Abad, le engañan y explotan su credulidad. He podido comprobarlo por mí mismo.*»

Aquests monjos joves de què parla dom González són els qui havien cantat Missa durant l'abadiat de dom Marcet. Els mateixos que no li feien cas, i això –ho rebla González en el seu Informe– que els degans del monestir i altres religiosos ja li ho havien advertit diverses vegades, encara que sense èxit. Ho reconeixien fins i tot ells mateixos, els joves, parlant per boca de dom Celestí Gusi, secretari de l'abat, i d'un altre monjo, dom Robert

173. Vegeu “Informe final del nunci” ff. 35-36. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 513.

174. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 58. Sobre el «regionalisme» de Marcet ens remetem a MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 109-112.

175. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 58v.

Grau: «*le engañamos*», diu el primer, i l'altre, «*conviene engañarle*».¹⁸⁸

A més, segons l'opinió d'algun professor de Sant Anselm, continua explicant-se dom Domingo, els monjos joves de Montserrat eren “modernistes” en sentit teològic, puix que participaven de les idees que en exegesi bíblica sostenia el pare Marie Joseph Lagrange,¹⁸⁹ el qual, recentment havia estat comminat per la Santa Seu a guardar silenci sobre les seves tesis.¹⁹⁰ A aquesta nota de modernisme aplicada als monjos joves de Montserrat no li donaren gaire importància ni l'abat ni el mateix González.

Tot i els advertiments que els monjos més grans adreçaven a dom Marcet, no hi havia res a fer: els joves continuaven «*teniendo ganado el corazón del Abad con sus tretas*». Una d'aquestes tracamanyes dels joves consistia a presentar-se a l'abat fent-li manyagadures quan es veien venir al damunt alguna queixa dels monjos més grans i, avançant-s'hi, li deien: «*Mire, P. Abad, los PP. viejos le dirán que le engañamos y que le llevamos al despeñadero*». Aleshores, la resposta de l'ablanit superior era aquesta: «*Si que me lo dicen, pero no hago caso*».¹⁹¹

L'abat, per acabar d'arrodonir el disgust que ja sentien els religiosos de més edat, considerava els membres de les noves lleves monàstiques com individus més ben formats que els de més edat, «*con lo que le tienen encandilado*».¹⁹²

Tot seguit veurem què digué dom Domingo González al nunci sobre aquests joves, però ara recollim el judici de González sobre la capacitat intel·lectual d'aquest nucli de monjos. La sentència de dom Domingo és la següent: «*Entre los PP. políticos de casa no hay talentos, descontados el P. Albareda, Ramiro Augé¹⁹³ y el hermano del Abad, P. Adeodato; los demás poco montan y por mucho ruido que quisieran hacer poco harán. Además, creo no hay ninguno verdaderamente rebelde, y todos temen la energía del Abad*».¹⁹⁴

Però per més admiració que sentís dom Marcet pels seus monjos joves, els seus protegits no deixaren de donar-li molts disgustos, segons dom González. Així, un greu atac de cor que sofrí l'abat fou interpretat per la comunitat monàstica entera com la conseqüència d'un dels desaires que

176. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 59.

177. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 59v.

178. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 59.

179. *Columbà (Jaume) Cucurella i Jorba* (Piera, l'Anoia, 1877 – Montserrat 1963), professà a Montserrat l'any 1900 i fou ordenat sacerdot dos anys després. Era

li proporcionaren precisament els seus apreciats joveçans.¹⁹⁵

A la personalitat de dom Marcet, també s'hi referirà amb sentit crític dom González, bo i havent-lo lloat com ho acabem de veure més amunt. La nit en què González s'entrevistà amb el nunci, el 30 d'abril, ja digué al representant del Papa que l'abat era tossut.¹⁹⁶ Explica després en declaració jurada al pare Gamarra què volia dir amb aquesta descripció psicològica de l'abat de Montserrat: «*Por la terquedad de carácter; no da su brazo a torcer; según la expresión de un Visitador; y de ahí que no se crea equivocado en lo que piensa*».¹⁹⁷ Això ho refereix González al catalanisme de Marcet. Ho corrobora explicant que una vegada que l'abat tornà de Roma, probablement en 1924,¹⁹⁸ el papa Pius XI li encarregà que digués a la comunitat, que «podien ser catalanistes, però no separatistes».¹⁹⁹ El nunci consignarà en el seu Informe final el que explicava l'abat; això és, que Benet XV havia entès la Qüestió catalana, però no pas així Pius XI i, menys encara, el secretari d'Estat, Pietro Gasparri.²⁰⁰ Segurament que la cosa deuria ser d'aquesta manera.

degà del monestir de Montserrat en temps de la visita apostòlica de Tedeschini i fou per poc temps prefecte de juniors. Durant la revolució de 1936 fou capturat i tancat a la presó Model de Barcelona, on s'estigué uns quants mesos. Acabada la guerra, tornà a Montserrat. D'això darrer, en parla MASSOT I MUNTANER, *Guerra civil a Montserrat* 123-124, 190. El pare Gamarra, secretari de visita de Tedeschini, escriví el cognom del pare Cucurella com Cucurel. Vegeu l'apèndix documental núm. 5.

180. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 59v.

181. *Domingo (Cipriano) González y Millán* (La Losilla, Logroño, 1880 - Barcelona 1936), castellà, profès de la Congregació Benedictina de Valladolid i monjo de Montserrat. Arribà a Montserrat per primera vegada en 1895, professà en el monestir benedictí de Valvanera, la Rioja, en 1897. Sembla que passà després a Montserrat i en 1900 tornà al seu monestir d'origen. Retornà a Montserrat en 1906. Un any després féu una nova sortida a Valvanera. La tornada sembla que definitiva a Montserrat fou en 1919. Tingué el càrrec de professor d'Història dels estudiants del monestir. Morí assassinat a Pedralbes, Barcelona, durant la persecució religiosa de 1936. BASCO GRACIÀ, *Mártires del siglo XX* 405-406. Diguem ací que l'abat Muntadas havia restaurat la vida monàstica benedictina a l'Abadia-santuari de Santa Maria de Valvanera. La relació de González amb Montserrat venia tanmateix del fet que Valvanera pertanyia com Montserrat mateix a la província hispànica de la Congregació de Subiaco. Sobre Valvanera, A. LINAGE CONTE, *San Benito y los benedictinos*, vol. V, Braga 1993, 2502-2503. Vegeu també MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 29-32.

182. "Informe del dom Domingo González". Vegeu el nostre apèndix documental núm. 6.

Al llarg del seu Informe, González referint-se al seu superior dirà que és suspicac i, altra vegada, que és tossut. En aquest judici sobre la característica psicològica de Marcet, la tossuderia, coincideixen diverses personalitats de l'orde i del monestir, com l'abat general, Mauro Serafini,²⁰¹ del qual Marcet fou consultor de 1907 a 1913; l'abat Deàs, de qui Marcet fou coadjutor;²⁰² el visitador Casanovas²⁰³ i el mateix pare Adeodat, el seu germà carnal.²⁰⁴ Per aquesta característica temperamental de caràcter de Marcet, alguns dels seus monjos estaven disposats, segons que ho feia constar el pare González, a demanar a llur general que rellevés l'abat del seu càrrec, almenys temporalment.²⁰⁵

Un altre qualificatiu aplicat a l'abat Marcet, sovint també repetit, era el de rigorós, però amb arbitrarietat. Així ho reconeixien fins i tot els monjos que *«le aprecian entrañablemente y que lo lamentan por lo mucho que hace sufrir a los súbditos con su rigor extremado»*. Per aquest excessiu o imprudent zel ha hagut de ser corregit fins i tot per l'abat general.²⁰⁶ Tossut i rigorós, fa poc cas dels degans, sempre segons el pare Domingo, i per això els seus consellers se senten molestos amb llur superior.²⁰⁷

Podríem dir, que dom González, deixant de banda les eventuais imperfeccions temperamentals de l'abat Marcet, parlava tothora bé del seu superior, sols li retreia el seu catalanisme. És això mateix el que declararà davant del pare Gamarra: *«El abad sólo es culpable en haber puesto el primer jalón catalanista»*.²⁰⁸

Els suposats o reals defectes de caràcter de dom Antoni M. Marcet, suspicàcia, tossuderia, rigorisme —com també per alguns el seu catalanisme, si és que això darrer pot ser considerat com quelcom relacionat amb el caràcter o com una imperfecció— susciten queixes entre els súbdits de l'abat. Així, dom Domingo explica al nunci que, en la visita que realitzà a Montserrat el

183. A Montserrat existia un Col·legi de Missioners d'Ultramar des de 1884 destinat a les colònies espanyoles. L'abat Deàs anà a fundar a Manila en 1894 acompanyat de tretze monjos. Allí s'instal·laren en una casa-procura, que esdevindria abadia en 1924, dedicada particularment al Col·legi de Sant Beda des de 1901. Des de 1916 publicaren periòdicament els *Ecos de la Congregación del Niño Jesús de Praga y del Colegio de San Beda*. Després de la guerra civil espanyola hi hagué encara un abat montserratí, el pare Celestí Gusi. De Manila, en tracta LINAGE CONTE, *San Benito y los benedictinos*, V, 2503-2504. Sobre Deàs i Filipines, vegeu MASSOT I MUNTANER, *Església i societat* 302-305.

184. "Informe de dom González" f. 342v. Apèndix documental núm. 6, "Informe final del nunci" f. 38v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516.

185. "Informe de dom González" f. 342v. Apèndix documental núm. 6, "Informe final del nunci" f. 38v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516.

benedictí, José Álvarez,²⁰⁹ en 1919, per indicació de la Santa Seu «a causa del separatisme de la casa»,²¹⁰ prengué com a secretari de visita l'abat Deàs. Aquest féu la següent confiança a dom Domingo: «*A pesar de que mi presencia, segons dom Deás, ha coartado mucho la libertad de algunos PP., se han atrevido a decir tales cosas contra el Abad Marcet que, si el P. Visitador las refiere a la Santa Sede, lo deponen; así que yo he rogado al P. Visitador (había sido súbdito suyo), muy encarecidamente, que no lo comuniqué al Sto. Padre, porque no quiero que en vida mía depongan a mi coadjutor, y creo que el Visitador atenderá mi petición*».²¹¹

Fou arran de la inspecció que el visitador dom José Álvarez féu a Montserrat en 1919 quan, segons González, el papa Benet XV cridà dues vegades l'abat Marcet a Roma, per mor també d'haver cantat els seus monjos *Els Segadors*,²¹² quan aquell any els religiosos anaren en tren a votar a Monistrol amb motiu d'unes eleccions polítiques.²¹³ Segons que ho digué l'abat Deàs a dom González, en la primera entrevista de Marcet amb el Papa, el Pontífex el «renyà molt» i el comminà a presentar-se davant seu un any després per explicar-li l'estat de l'abadia. El segon cop, el Sant Pare «*quedó satisfecho*».²¹⁴

Sabem igualment per Domingo González que, poc després d'haver estat elegit abat Antoni M. Marcet (1913), dom Rossend Casanovas, que aleshores era consultor de l'orde, ja proposà en presència de dom Benito López²¹⁵ a l'abat general Serafini, que passés visita a Montserrat i que aquest s'hi negà. Fou per aquesta raó i per altres motius, que el pare Casanovas presentà la seva dimissió i tornà, provisionalment, al seu claustre de Catalunya. Diguem ací que tant Casanovas com López eren professors de Montserrat. Les dades acabades de reportar fan adonar-nos, de ser del tot verídiques, cosa que explica al nunci dom González; verbigràcia, que, a l'abadia montserratina, ja hi havia malestar tot just en fer-se càrrec de l'abadiat el pare Marcet.²¹⁶

Des de 1919 fins al 1928, sempre segons l'Informe de dom Domingo González, feren visita canònica al monestir de Montserrat, dues vegades el visitador de l'orde i altres dues més el general de la Congregació sublacense a què pertanyia el monestir de Montserrat. L'abat de Samos, José Álvarez, hi passà visita en 1919 i en 1924.²¹⁷ El general de la congregació, l'abat

186. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 60-60v.

187. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 61.

188. "Informe de dom González" ff. 354-355. Apèndix documental n. 6.

189. *Marie Joseph (Albert) Lagrange* (1855-1938), dominic, fundador de

Benoît Gariador,²¹⁸ dugué a terme quatre visites canòniques a Montserrat durant el període de temps a què es refereix dom González. La primera fou en 1921.²¹⁹

Un dels visitadors de l'orde benedictí, continua escrivint dom Domingo al nunci Tedeschini, que s'hagué d'ocupar de l'abadia montserratina ja digué a un altre monjo montserratí que «la qüestió de Montserrat no es podia arreglar, perquè l'abat Marcet tenia por als joves». El consultor de l'orde que havia acompanyat al general en una de les seves visites a Montserrat, un gallec profés d'aquesta abadia, i que, en acabar el seu càrrec volia retirar-s'hi, s'exclamava així a dom González: «*Yo he venido aquí porque creí que esto estaba apaciguado, y veo que el mal está más agravado. Está visto exclamó, esto no tiene arreglo. Parece mentira, que después de haber intervenido el Rey y el Papa en la forma en que lo han hecho, todavía se atrevan a defender esas ideas. ¡Son tremendos! No tienen miedo, ni al Rey ni al Papa*». ²²⁰ Dom González referia tots els mals de la casa al catalanisme que hi senyorejava segon ell mateix.

El veredict final de l'estat de l'Abadia de Montserrat en 1928 és força desolador, conclou dom González, encara que en el seu Informe rebla que ell és personalment optimista respecte al futur del monestir. Heus ací com acaba pràcticament aquest escrit adreçat al nunci: «*Esta Comunidad está hondamente dividida: españolistas contra catalanistas, viejos contra jóvenes, y los jóvenes entre sí, porque hay más padres que cargos y todos aspiran a usufructuar algo. Los jóvenes (hablo en términos generales) desean ver sustituido al Abad, porque les sujeta mucho; los viejos, antes*

l'Escola Bíblica de Jerusalem en 1890 i introductor de la crítica en els estudis bíblics del món catòlic. Deixà molts escrits sempre bíblics i el seus *Souvenirs personnels*, on explica la seva vida i la fundació de l'Escola Bíblica. Reportem ací que en aquests *Souvenirs* i referint-se a «l'année terrible» de 1912, el mateix pare Lagrange diu que, entre els benedictins, el pare Bonaventura Ubach fou l'únic que el defensà obertament i també l'École Biblique de Jerusalem: «Le seul qui ait combattu pour nous ouvertement fut le P. Dom Bonaventure Ubach, Catalan». M. J. LAGRANGE, *Le Père Lagrange au service de la Bible. Souvenirs personnels*. Prefaci de P. Benoit, Paris 1967, 201.

190. "Informe de dom González" ff. 355-356. Apèndix documental n. 6. Sobre la impressió que produí el modernisme als traductors de la Bíblia de Montserrat, vegeu R. M. DÍAZ, *Dom Bonaventura Ubach. L'home, el monjo, el bibliista*, Barcelona 1962, 40-42.

191. "Informe de dom González" f. 357.

192. "Informe de dom González" ff. 358-358v.

193. *Ramir Augé i Montanyà* (Organyà, Alt Urgell, 1898 – Montserrat 1979)

*le querían mucho, ahora están indiferentes, porque se cansan de verse desairados».*²²¹

Sobre l'educació donada a Montserrat, Domingo González assenyala al nunci que veu un perill en el fet que hom ensenyi la gramàtica catalana als estudiants, ja que d'aquesta manera el català adquireix molta importància, tot i que l'abat hagués decidit que les classes fossin donades en llengua castellana.²²² De fet, el mateix dom Domingo assegura que havia tingut ja oportunitat de veure els efectes de la preponderància del català i del catalanisme entre els més joves del monestir. Assenyala que en això tingué part de responsabilitat l'antic prefecte de llatins, dom Robert Grau, el qual deia que calia esbandir el castellà del col·legi. «I efectivament, afegeix González, la seva obra ha estat funesta en relació a la política».²²³

Explica després diverses anècdotes d'aquesta mena d'educació radical en el catalanisme que donava el pare Grau i que el mateix González ha viscut arran del seu contacte amb els alumnes de l'abadia, ja que era llur professor des de 1920.²²⁴ Uns nois – sembla que un xic ferotges – que esborraven amb la saliva la bandera espanyola representada en el llibre del professor i que feien escarnis davant dels quadres del Rei i del príncep d'Astúries. Dom Domingo, així ho escriu el secretari de visita, «*creo que esos sentimientos los han adquirido en el monasterio.*»²²⁵ Tots aquests detalls els recordarà el nunci al secretari d'Estat.²²⁶

Els altres germans en Religió de dom Domingo González asseguraven al visitador apostòlic que els monjos no tenien res a veure amb el fet que, amb motiu de pelegrinatges al santuari de Montserrat, hom

benedictí, bibliista. Al monestir de Montserrat ensenyà teologia i col·laborà amb el pare Antoni Tobella a la biblioteca, a qui ens referirem més endavant. Estudià Sagrada Escripura a Palestina (1930-1948). Traduí alguns llibres per a la Bíblia de Montserrat.

194. “Informe de dom González” *f.* 367.

195. “Informe de dom González” *ff.* 381-381v.

196. Vegeu “Informe de dom González” *ff.* 346-350v.

197. “Declaracions preses pel pare Gamarra” *f.* 60.

198. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 120.

199. “Declaracions preses pel pare Gamarra” *f.* 61. Hom pot llegir-ho també en “Informe de dom González” *f.* 379. Apèndix documental núm. 6.

200. “Informe final del nunci” *f.* 33. «Informe final de la visita apostòlica de 1928»
511. Ho recull el secretari de visita: “Declaracions preses pel pare Gamarra” *f.* 61 i surt en “Informe de dom González” *f.* 379. Apèndix documental núm. 6.

cantés *Els Segadors*. Per contra, l'esmentat religiós afirma que, abans de la Dictadura, havia estat un monjo qui indicà al director d'un orfeó que havia anat a Montserrat que entonés aquell himne a la plaça del santuari.²²⁷ Afegim aquí, puix que dom González, s'hi referix en arribar a aquest punt del seu Informe, que havia sentit cridar: «"¡Muera España!" a un Padre, en presencia [de] otros (dentro del convento), y a dos organistas decir que ellos no querían tocar la marcha real el día que nos visitó la Reina».²²⁸

Fa sortir també González els *Pomells de Joventut* en la seva conversa amb el nunci, en dir-li que l'abat Marcet, després d'haver inscrit l'Escolania de Montserrat en aquesta institució, permetia que els escolans cantessin durant els pelegrinatges al santuari. I això, malgrat que dom González havia sentit dir del mateix abat que «els Pomells eren separatistes».²²⁹ L'Escolania continuà apuntada als Pomells fins a la prohibició d'aquells grups. L'abat aconsellava, però, a les nenes que en formaven part –les que ell mateix havia inscrit a aquest moviment– i que portaven la caputxeta pròpia de l'associació, que no convenia que se la posessin, «perquè el Govern espanyol, deia Marcet, no volia res amb Catalunya».²³⁰

201. *Mauro (Carlo) M. Serafini* (Roma 1859 – 1924), benedictí, liturgista, músic. Entrà al santuari-monestir de Montevergine, on tingué com a mestre de novicis el català Teodor Cudí. Ocupà diversos càrrecs a la Cúria romana, fou abat general de la Congregació Casinense, secretari general de la Congregació de Religioses i abat general de la Congregació benedictina sublacense de 1900 a 1920. «El Rvd. P. Abat dom Maur M. Serafini»: *Vida Cristiana* 12 (1924) 297-301.

202. Segons González, l'abat Deàs deia que Marcet era tossut, «que anava per mal camí», que escoltés el seu abat i que li fes cas. "Informe de dom González" f. 378.

203. *Rosend Casanovas i Trias* (Sant Andreu de Palomar, Barcelona, 1840 – Montserrat 1916), monjo de Montserrat i abat. Ingressà a Montserrat en 1868, superior de la nova fundació de Treviño, del poble aragonès d'Aldehuesca, diòcesi de Lleida (1880-1887) i prior de Pueyo. Consultor de la Congregació de Subiaco i visitador de les fundacions de Manila i d' Austràlia, i abat general de la província espanyola (1907), amb el títol de Santa Cecília de Montserrat. Sobre Nostra Senyora de Treviño i Pueyo de Barbastre, LINAGE CONTE, *San Benito y los benedictinos*, vol. V, 2502-2503.

El pare Casanovas, doncs, deia de l'abat Marcet, que hom no podia tractar cap qüestió amb ell pel fet de ser tan tossut. "Informe de dom González" f. 378. Apèndix documental núm. 6.

204. "Informe de dom González" ff. 348-348v.

205. "Informe de dom González" f. 349.

206. "Informe de dom González" ff. 350v-351.

207. "Informe de dom González" f. 352v.

I arribem a les últimes declaracions de dom Domingo. Són en realitat unes reflexions sobre els monjos de la seva comunitat. Així, doncs, constata que existeix al monestir de Montserrat una divisió entre els seus components respecte de la política. Hi és entre els ancians i els joves: uns, de manera particular els primers, són anticatalanistes i els altres són tot el contrari. Aquests darrers, els joves, parteixen del pressupòsit que Castella odia Catalunya. «*Ahora bien, aféjeix González, al ir a otros monasterios, se han convencido algunos de que eso no era verdad y han dejado sus ideas separatistas*». De tota manera, dom Domingo és del parer que «*no conviene que a Montserrat vengan los castellanos. Ni ellos querrán, ni aquí se los quiere. Sería volver a las discordias antiguas*». En això coincideix plenament amb el seu abat, com ja ho hem vist.

Queden encara per recollir dues informacions del pare González. La

208. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 61.

209. José Álvarez (Llomas de Ribera, León, 1878 – Monforte de Lemos, 1939), abat benedictí, professà en 1894, professor de llatí i humanitats al Seminari Menor de Samos, i de filosofia i història eclesiàstica de Montserrat (1905-08). Prior del Pueyo (1909-11), abad de Samos (1911-27). Visitador de la província sublacense espanyola (1917). Fundà els monestirs de Las Nieves (1915-70), Viña del Mar (1917-82) i Chorrillos, a Xile, restaurà la vida monàstica als monestirs de San Vicente del Pino de Monforte de Lemos (1923ss). Dimití d’abat el 1927. E. ZARAGOZA PASCUAL, «Abadologio del monasterio de San Julián de Samos (Siglos VIII-XX)»: *Estudios Mindonienses*, núm. 12 (1996) 500. Restaurà el monestir de Lorenzana. LINAGE CONTE, *San Benito y los benedictinos*, V, 1993, 2507.

210. “Informe de dom González” f. 378. Apèndix documental núm. 6. A l’Arxiu Secret Vaticà hi ha abundosa informació de 1919 sobre Montserrat i el catalanisme, qüestió que motivà la visita a Montserrat de l’abat de Samos, José Álvarez, la qual li fou encarregada pel secretari d’Estat, cardenal Gasparri. Hi ha també els despatxos que enviava al secretari d’Estat el nunci Francesco Ragonese. La visita de l’abat Álvarez fou motivada del tot o en part per mor de les instàncies elevades a la Santa Seu pel monjo de Montserrat, Bernat Adell. El bisbe de Barcelona, Reig i Casanovas, es queixava també al nunci del catalanisme d’aquesta abadia, de l’abat-coadjutor, Antoni M. Marcet, i del pare Bonaventura Ubach, aquest darrer des de Roma. Benet XV hagué d’enviar una carta a l’abat Marcet comminant-lo a controlar el catalanisme de l’abadia. CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l’Arxiu Secret Vaticà*. I. *Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)*, Barcelona 1992, n. 422, 751. Vegeu també d’ID, *Josep Puig i Cadafalch* 19-24, reproduït en *AnalTar* 75 (2002) 433-493. Sobre aquestes qüestions tenim recollida la documentació per fer-ne aviat un article. Els papers es troben en l’ASV, *A. E. S., Spagna, 1919-1920*, 478, ff. 1-22. En 1915, el pare Adell escriví també al pare Benito López, resident a Roma, queixant-se de l’abat Marcet, que introduí en 1914 el català als capítols de la comunitat de Montserrat. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 91.

primera fa referència a una qüestió política; val a dir, quina era l'opinió de l'abat Marcet, sempre expressada pel nostre informador, sobre la Mancomunitat. Vet aquí la confiança que féu el mateix Marcet a dom González: «*La Mancomunidad está muy bien suprimida, en su marcha se habían introducido ya todos los defectos de la política de Madrid y estaba ya tan corrompida como la política vieja*».²³¹

La segona informació de González té a veure amb aspectes íntims de la vida de la comunitat monàstica, com la premsa que s'hi llegia. Igual que altres monjos que declararen davant del pare Gamarra, dom Domingo repeteix que l'abat Marcet havia prohibit als seus monjos la lectura de diaris. Els periòdics que entraven al monestir eren per a l'ús de l'abat, del majordom, el pare Adeodat Marcet, i dels altres càrrecs de direcció. Es tracta del *Diario de Barcelona*, de *La Veu de Catalunya* i de *La Vanguardia*. El *Correo Catalán* i *La Veu de Catalunya* eren arxivats, aquest darrer per dom Anselm Ferrer, mestre de música. Referint-se a aquesta tasca de Ferrer, González diu: «*Con tal motivo, los amiguitos de los que leían diarios se enteraban de escondidas de la prensa, con quejas y murmuraciones de quienes no gozaban tal privilegio de amistad. Hubo sus delaciones y el Abad prohibió que los que leen diarios los dejen, o den cuenta de su contenido, a nadie. El efecto de tales prohibiciones suele durar 8 días, y si llega*».²³²

211. També a l'Arxiu Vaticà, es conserven diverses cartes, escrites en 1915 i en 1919, pel monjo de Montserrat, Hermenegild Casas, al nunci Ragonesi queixant-se de les arbitriarietats del govern de l'abat-coadjutor, Antoni M. Marcet. CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà*. I. *Fons de la Nunciatura de Madrid (1899-1921)* n. 462, 736.

212. "Informe de dom González" f. 378v. Sobre el recurrent tema del cant d'*Els Segadors* que entonaren alguns monjos en tornar de Monistrol de votar en les eleccions a diputats de 1919 tenim aplegada la documentació *Congregació d'A. E., S., Spagna, 1919-1920*, 478, ff. 23-39. Aquesta escena degué impressionar vivament la Secretaria d'Estat, puix que el cardenal Gasparri la recull en les instruccions que donà a Tedeschini en ser nomenat nunci a Espanya. *Istruzioni per Monsignor Federico Tedeschini*: ASV, A. E. S., *Spagna*, 620. Vegeu també CÀRCEL ORTÍ, «Iglesia y Estado» 228. Per al tema del cant d'*Els Segadors*, ens remetem a MASSOT I MUNTANER - S. PUEYO - O. MARTORELL, *Els Segadors. Himne nacionalista de Catalunya*, Barcelona 1993.

213. "Informe de dom González" f. 378. Apèndix documental núm. 6.

214. "Informe de dom González" f. 379v.

215. *Benito López* (1870-1944), benedictí de Montserrat, d'origen burgalès, escriptorista, ocupà càrrecs de gran responsabilitat en el seu orde, com el de procura-

Per confidències de monjos prudents, dom González sabia que a dom Marcet feia més mal que profit la lectura de *La Veu de Catalunya*, «òrgan de la política catalanista» i que un dels visitadors canònics del monestir li aconsellà fins i tot que aquesta publicació no entrés al monestir.²³³

En un cert moment del seu Informe, dom González deixa anar de cop els noms dels monjos que més sobresortien per llur catalanisme, els «més exaltats o els que han fet més mal». Són els següents: Gregori Sunyol, Adeodat Marcet, Anselm Ferrer, Antoni Tobella,²³⁴ David Pujol, Robert Grau, Ramir Augé, Antoni Ramon Arrufat, Anselm Albareda i Celestí Gusi.

Les propostes presentades al nunci pel pare Domingo González són també dues. La primera era si no convindria fer una fundació a Amèrica Llatina i enviar-hi els joves, així es deslliurarien del servei militar i perdrien l'odi a Castella. D'aquesta manera, anant a Amèrica, «*verían que el mundo es muy grande y Cataluña un grano de anís y se les marcharían de la cabeza los pajaritos de autonomía, como se les han ido a todos lo que han ido a Filipinas*».²³⁵

I la més sorprenent de totes, expressada en forma d'interrogació que queda així, penjada, en la darrera declaració que dom Domingo González féu davant del nunci: «¿*Convendría que el abad se ausentase algún tiempo?*».²³⁶ És el mateix que proposà a Roma monsenyor Tedeschini després de la seva visita apostòlica i el que s'averà en realitat.

DOM DANIEL M. ALEGRA, ELADI M. PANTEBRE, FULGENCI M. ALBAREDA

Les declaracions davant del pare Gamarra dels monjos Daniel Alegra,²³⁷ Eladi Pantebre²³⁸ i Fulgenci Albareda²³⁹ són, a part de molt sòbries,

dor general, i en la mateixa Cúria romana. Mantingué una bona amistat amb el pare Bonaventura Ubach. DÍAZ, *Dom Bonaventura Ubach* 29.

216. D'aquesta divisió i de l'oposició d'una part de la comunitat de monjos de Montserrat al nou abat-coadjutor en parla MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 78.

217. A la visita de José Álvarez, del mes de març de 1924, s'hi refereix MASSOT I MUNTANER, 118.

218. L'abat general era el basc francès Benoît Gariador (1920-1928).

219. MASSOT I MUNTANER, *Ibid.*, 111, també "Informe de dom González" f. 360v. El pare González parla de dues visites canòniques, tanmateix el pare Massot ens diu que en foren quatre. Eren visites que es feien regularment d'acord amb les constitucions de la Congregació de Subiaco.

quasi bé les mateixes. Coincideixen, doncs, a assenyalar l'ús des de sempre, segons els entrevistats, del català en la predicació al Santuari de Montserrat i en la vida litúrgica i de pietat. Remarquen també, que sota l'abadiat d'Antoni M. Marcet les classes als postulants són donades en llengua castellana.

El pare Alegre declara a més, que dom Marcet es mostra tothora molt enèrgic prohibint qualsevol manifestació política, particularment en aquelles circumstàncies del temps de la Dictadura. Els monjos tanmateix continuen tenint per a ells la manera de pensar que els és pròpia a cadascú, cal suposar que respecte del catalanisme, «*aunque algunos padres entusiastas de esas ideas, asegura dom Alegre, por respeto y miedo al abad se contienen*». ²⁴⁰ El majordom o administrador de l'abadia, pare Fulgenci Albareda, germà carnal d'Anselm, rebla pel seu compte que l'abat havia donat «un impuls extraordinari» als estudis de la comunitat benedictina catalana. ²⁴¹

DOM ANSELM M. FERRER, MESTRE DE MÚSICA

Com és natural, en les declaracions del mestre de música del Monestir de Montserrat surten algunes notes de la seva especialitat. Així, el pare Anselm Ferrer ²⁴² assenyala que l'ensenyament de la seva matèria sempre havia estat fet en llengua catalana al seu monestir. És cert, afegeix dom Ferrer, que a Montserrat, com li ho preguntava el nunci, es cantaven abans alguns càntics en castellà, però que si aquelles composicions havien estat eliminades més recentment del repertori de l'abadia, això era degut al fet que no es conformaven amb les directrius sobre la música sagrada prescrites en el *motu proprio* de sant Pius X de l'encara no tan llunyà 1903. ²⁴³

Entra després en el tema de l'educació dels escolans i dels estudiants en general, així rebla amb els monjos ja entrevistats amb monsenyor Tedeschini, que els nens del Postulantat i de l'Escolania tenen ja idees polítiques

220. "Informe de dom González" ff. 360v.-361. Apèndix documental núm. 6.

221. I continua dient: «Si no desean verle sustituido [Marcet] es porque no ven un digno sucesor, y realmente no lo hay; pues del único en el que los viejos tienen puestos los ojos, para el día en que este Abad falte, sé yo que obran en el archivo del P. General motivos suficientes para no aprobar su elección, si la Comunidad lo eligiera y si el P. General querría no aprobarlo». "Informe de dom González" f. 374.

222. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 61-61v.

223. Ho declara també en "Informe de dom González" f. 341 i en "Informe final del nunci" f. 38v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516

224. Que és professor d'història ho diu el mateix González. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 61.

en arribar al monestir. Afegeix després que abans de la Dictadura de Primo de Rivera, l'ambient general que hom respirava en la societat «*los empapó en espíritu catalanista*». Això podia ser degut tant per mor del tracte dels estudiants amb llurs familiars, com per la lectura d'*En Patufet*: «*Había una publicación infantil: el "Patufet", que, sin meterse en política, fomentaba el amor de la región*».

El tema de la revista *En Patufet*, escrita en català, no li passà per alt a monsenyor Tedeschini. Recordem que en el seu *Rapporto finale* ja havia consignat, com ho hem dit més amunt, que el mestre de juniors de l'abadia, dom David Pujol, era una dels qui havia donat un cop de mà per fer possible el domini de la llengua catalana a Montserrat, de manera particular fent córrer precisament entre els joves estudiants *En Patufet*. Doncs, aquesta publicació infantil tornarà a sortir en l'Informe final de Tedeschini referit ara, és clar, al pare Anselm Ferrer.²⁴⁴

Dom Anselm parla també dels monjos en relació a l'esperit catalanista que existia a Montserrat. En la situació política d'aleshores, els religiosos no manifestaven de manera palesa llur pensament; però, en el fons, cada un continuava tenint els mateixos sentiments i idees que abans del directori militar. Era com dir al nunci, que els monjos eren catalanistes.

Externament, el monestir està, continua explicant-se el pare Ferrer, amb bones relacions amb les autoritats polítiques. Tots els monjos «*sienten y quieren que el Gobierno respete la vida, actividades y lengua de Cataluña. Todos también juzgamos que la conducta del Gobierno es una tiranía intolerable*».

El secretari de visita, pare Gamarra, anota una precisió que li demana el declarant:

«Advierte el testigo (y en ello cree ser intérprete de un sentimiento general), que quiere estar en buena armonía con España, pero no

225. "Informe final del nunci" f. 32v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928»
511. Així ho recull el secretari de visita: "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 61.

226. "Informe final del nunci" f. 38v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516.

227. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 61. Surt també en "Informe de dom González" f. 378v.

228. "Informe de dom González" f. 378v. Apèndix documental n. 6. Vegeu "Informe final del nunci" f. 33.

229. "Informe de dom González" f. 349v.

recibir de ella imposiciones violentas. Se siente plena y profundamente catalanista. Quiere que haya un lazo de unión con España, pero gozando Cataluña de una autonomía en que se administre. Ya que Cataluña tiene un Derecho, una Historia y una vida y modo de ser que le dan una "substantividad" innegable, debe gozar de esa autonomía. Nada de rupturas con España, sino perfecta avenencia y amarse y favorecerse, y el catalán en Cataluña.»²⁴⁵

Potser dom Anselm Ferrer és el monjo que més obertament parla a monsenyor Tedeschini de conceptes tan delicats aleshores com poden ser els d'autonomia, d'identitat i de reivindicacions històriques de Catalunya. Deu ser també el religiós de Montserrat que hagi fet a més una declaració tan explícita de catalanisme en aquella visita de 1928, bo i sabent qui tenia al davant.

Això que acabem de dir, que dom Ferrer coneixia la manera de pensar del visitador apostòlic respecte del catalanismes ho afegim nosaltres; tanmateix, el nunci sí que cregué de comprendre ben bé el veritable pensament del monjo, ja que recollí les seves afirmacions en el seu Informe final. Tedeschini en conclou el següent: «*Potrebbe parlare più chiaro un separatista?*».²⁴⁶ Sorpren el judici del representant de Pius XI sobre Ferrer, quan el mateix interrogat s'havia esforçat i ho havia repetit diverses vegades, que desitjava que hom gaudís des de Catalunya d'una «bona harmonia amb Espanya», que existís un llaç d'unió entre l'eventual Autonomia i l'Estat espanyol; en fi, que «*Nada de rupturas con España, sino perfecta avenencia y amarse y favorecerse, y el catalán en Cataluña*»; i, amb tot, el nunci acaba dient al secretari d'Estat que dom Ferrer és separatista.

De separatista tracta també dom Domingo González el seu germà en religió, dom Anselm Ferrer. González, doncs, a més de col·locar Ferrer entre els catalanistes més exaltats de Montserrat, com ja ho hem assenyalat, testimonia en el seu Informe personal, que una vegada uns monjos italians assistiren a una escena que succeí en aquest monestir, quan el mateix Ferrer, junt amb Sunyol, Adeodat Marcet, Tobella i altres religiosos més s'havien vanagloriat de ser separatistes en presència d'aquells italians. A aquests monjos, els de Montserrat els haurien dit, segons González: «*Aquí todos somos separatistas, éste y éste y éste, señalando a los presentes y preguntándoles; a VV. ¿qué les parece?*». Sembla que els benedictins italians

230. "Declaracions preses pel pare Gamarra" ff. 61-61v.

231. "Informe de dom González" f. 373v. Apèndix documental núm. 6.

quedaren tan astorats que manifestaren a llur confident, pare González, que no voldrien tornar mai més a Montserrat, puix la seva comunitat no estimava els «castellans».²⁴⁷ El que acabem de recordar es tracta sols, és clar, del testimoni de dom González. Recollim ací aquesta notícia, perquè la llegí igualment Tedeschini, encara que no li'n volgué treure cap mena de profit en el sentit de palesar sentiments antiespanyols a Montserrat.

DOM ÀNGEL M. RODAMILANS, DIRECTOR DE L'ESCOLANIA

El prefecte de l'Escolania²⁴⁸, després de les primeres preguntes del qüestionari de Tedeschini que ja coneixem, declarà al pare Gamarra que els nens que entraven a aquella institució montserratina arribaven de llurs llocs de procedència «totalment catalanistes».²⁴⁹ I afegeix: «*Respiran ese espíritu de sus casas. A penas se da un caso en que se deje de notar esto. Más aún tienen aversión enconada a Castilla*». Tot seguit dom Àngel Rodamilans aclaria l'abast del terme catalanista que ell mateix havia emprat: «*Por catalanismo se entiende el anhelo de Cataluña, dentro de la unidad de España, a vivir con sus usos, lengua, etc.*».²⁵⁰

Monsenyor Tedeschini que, a més de les declaracions que prenia el pare Gamarra als qui s'entrevistaven amb el nunci, treia igualment les seves pròpies notes sobre les converses que tenia amb els qui cridava i amb les quals elaboraria després el seu Informe final, hi recollí també la definició que dom Rodamilans li oferí sobre el catalanisme: «*I fanciulli che vengono sono tutti, tutti catalanisti: qui non vi é nessuno che non senta questa specie di indipendenza. Per catalanismo intendo che la nostra regione possa reggersi da se stessa, come era prima dell'aggregazione di Aragón a Castilla (anno 1479)*».

El pare Rodamilans contestà després a altres de les preguntes del qüestionari preparat per la Nunciatura sobre l'ús del català en la predicació i en el culte a Montserrat, amb respostes semblants a les dels altres monjos que s'entrevistaren amb monsenyor Federico Tedeschini. Sols remarca

232. "Informe de dom González" ff. 376-376v.

233. "Informe de dom González" f. 376v. Vegeu les interessants reflexions de Puig i Cadafalch sobre la fundació de *La Veu de Catalunya* com a diari després d'haver estat un setmanari en J. PUIG I CADAVALCH, *Memòries*, Barcelona 2003, 71-76

234. *Antoni Tobella i Guixà* (Piera, Anoia, 1894 – Montserrat 1959), benedictí, historiador, bibliotecari durant trenta anys de la Biblioteca de Montserrat (1917-1947). Té diverses publicacions sobre la història monàstica. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 101.

235. "Informe de dom González" f. 368.

236. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 61v.

que, amb motiu d'alguns romiatge al santuari de Montserrat, els exteriors de la basílica eren adornats amb domassos que lluien els colors catalans i que això mateix hom solia fer-ho a l'Escolania. El nunci tramet d'aquesta manera a la Santa Seu el mateix que declarà més o menys dom Àngel Rodamilans al pare Gamarra: «*Quando venivano pellegrinaggi, gli stessi pellegrini ponevano bandiera catalana, e quando nella Escolania, dalla quale egli [Rodamilans] faceva parte, si davano concerti, ponevano anche essi le insegne di Catalogna*». ²⁵¹

Aquestes coses, observa encara el pare Rodamilans, eren executades amb senzillesa, sense que ningú en fes cas o les qüestionés. Hom s'adona que el prefecte d'escolans expressant-se d'aquesta manera estava dient al visitador apostòlic que sota la Dictadura de Primo de Rivera els superiors de l'abadia havien deixat de seguir aquells costums per no anar contra les autoritats civils, que no volien que fos mostrada en públic la senyera catalana. ²⁵²

DOM PLÀCID M. VIVES

Dom Plàcid Vives, ²⁵³ monjo erudit, interessat per les qüestions lingüístiques, particularment referides a la llengua catalana, i professor d'anglès

237. *Daniel Alegra i Casals* (Gelida, Alt Penedès, 1876 – Montserrat 1940), entrà al monestir en 1891, hi professà solemnement l'any 1900, fou ordenat sacerdot dos anys després. El pare Marc Taxonera, dels registres de Montserrat, escriu el cognom de dom Daniel Maria com Alegra. En la llista del nunci Tedeschini figura amb el d'Alegre. Vegeu el nostre apèndix documental núm 5.

238. *Eladi (Joaquim) Pantebre i Torres* (Andorra la Vella, Urgell, 1880 – Montserrat 1956) vestí l'hàbit en 1894, professà solemnement en 1900, ordenat sacerdot un any després. Sabem també que l'abat Marcet, en la reforma del cor monàstic que féu en 1907, el nomenà cantor. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 75.

239. *Fulgenci (Josep) Albareda i Ramoneda* (Barcelona 1888 – Montcada i Reixac?, Barcelona, 1936), benedictí, majordom o ecònom, de Montserrat, germà carnal d'Anselm, professà en 1907 i fou ordenat sacerdot en 1915 durant el primer Congrés Litúrgic pel nunci Ragonesi, pres durant la revolució de 1936 a Terrassa fou conduït a la txeca de Sant Elies de Barcelona, i fou assassinat, probablement a Montcada i Reixac, per la seva condició de monjo l'any 1936. Sobre el seu martiri, vegeu BASCO GRACIÀ, *Màrtires del segle XX* 387-389.

240. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 62.

241. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 63.

dels postulants i dels escolans de Montserrat mantingué també una entrevista amb monsenyor Tedeschini durant la seva visita apostòlica a aquest monestir. Les seves declaracions comencen, com les dels seus companys, amb el tema de la predicació a l'abadia i al santuari. Dom Plàcid fa saber al visitador que en temps de l'abat Deàs, alguna vegada hom predicava en castellà, però que, gradualment, s'ha anat introduint el costum de fer-ho sols en català. «*Desde hace 15 años cree que no se ha vuelto a predicar en castellano*», anota el secretari de visita, pare Gamarra.

Preguntat sobre la llengua en què eren escrites les actes capitulars de l'abadia, el pare Vives precisa que es feia servir el llatí o el castellà quan intervenien diversos monestirs depenents de Montserrat, altrament es redataven en català. Les classes del Postulantat, en canvi, eren donades en castellà per disposició de dom Marçet, excepte el catecisme i la gramàtica catalana. El pare Victoriano Pérez de Gamarra precisa: «*El testigo ha enseñado siempre el inglés en catalán*».

Pel que fa als escolans i als postulants, entren al monestir, segons dom Plàcid Vives, sense cap idea respecte al catalanisme. «*Luego se van formando en el amor a Cataluña*». ²⁵⁴ A diferència, doncs, d'altres membres de la seva comunitat monàstica, el pare Vives reconeix una formació en l'esperit catalanista respecte del Postulantat de Montserrat i de la seva Escolania.

En ser-li demanada informació sobre la presència, o més ben dit l'absència, de la bandera d'Espanya al monestir, dom Vives respon que no n'hi ha pas cap i aprofita l'avinentesa per aclarir decididament al nunci, que: «*El pueblo no tiene ningún amor a la bandera española. Si se hubiese puesto la hubiera mirado con desagrado*». D'ell mateix, manifesta que «no vol el mal per a ningú, sinó el bé de Catalunya». ²⁵⁵

També surt dom Plàcid Vives en l'Informe de Tedeschini, quan el nunci reproduïx el que li digué aquest religiós durant la conversa que tingueren a l'Abadia de Montserrat i que correspon substancialment a

242. *Anselm (Josep) Ferrer i Bargalló* (Capellades, Anoia, 1882 – Montserrat 1969), benedictí, compositor. Antic escolà de Montserrat, fou director de l'Escolania (1911-1933), on vetllà especialment per a l'educació de la veu dels nois. Adoptà el repertori musical del santuari a les normes litúrgiques del *motu proprio* de sant Pius X. Intervingué en la celebració del primer Congrés Litúrgic de Montserrat i escriví sobre temes de litúrgia en la revista *Vida Cristiana*. Hom el pot considerar el restaurador de l'Escolania després de la guerra civil. Més informació en MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 70-71.

243. Es refereix al *motu proprio* de sant Pius X, *Tra le sollecitudini*, sobre la música sagrada, del 22 de novembre de 1903.

les declaracions que prengué Gamarra a Vives: «*I fanciulli non portano nessuna idea: così successe a lui stesso, che venne qui a 13 anni, e qui si svegliò il sentimento patriottico, si usava qui la bandiera catalana, come ornamento dei balconi. Bandiere Spagnuole non ricorda averne mai viste; e se le avessero poste, non sarebbero state simpatiche al popolo*». Continua encara: «*“Il Pater noster e l’Ave Maria, qui in Catalugna, farli dire in Castigliano (come si usa nella Spagna) si sarebbe tenuto per grande offesa, e nessuno l’avrebbe sopportato”*».

El nunci afegeix en el seu raport final una anècdota sobre el pare Plàcid Vives: «*(Questo Padre lo trovai nel 1924 a Montevergine, ed anche lì le sue prime parole furono contro la Spagna)*».²⁵⁶

DOM BENET M. REIXACH, PROFESSOR DE FILOSOFIA

Del pare Benet Reixach,²⁵⁷ el secretari de visita n’escríu el cognom com Reijat. Dom Reixach, doncs, estigué absent de Montserrat durant divuit anys i en tornar-hi es trobà que tota l’activitat pública del monestir era expressada en català. Les classes dels estudiants, en canvi, eren en castellà. Les actes de la comunitat són registrades ara en català, les altres en llatí i els visitadors de l’orde escriuen en llur pròpia llengua.

Es refereix igualment a les banderes o als seus colors. Reixach ha de baixar a una qüestió un xic insubstancial, igual que els altres monjos entrevistats per monsenyor Federico Tedeschini, com és el de la bandera catalana a Montserrat. El pare Gamarra anota en aquest sentit la declaració de dom Benet: «*No ha visto nunca la bandera izada de ninguna clase en el monasterio. Antes era costumbre vender medallas con lacitos de las barras catalanas*».

I sobre els *Pomells de Joventut*, de Folch i Torres, creu dom Reixach que «*los prohibieron por separatistas, mas no tenían ese carácter, sino el de moralizar la juventud*».²⁵⁸ No deixava de ser un acte de gosadia manifestar-se d’aquesta manera.

No hi ha cap més al·lusió a dom Benet Reixach en cap altre dels do-

244. “Informe final del nunci” f. 37v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516. Ja hem dit també, en tractar de dom David Pujol que de les revistes catalanistes que entraven a Montserrat per als estudiants i monjos joves s’hi referí igualment dom González. “Informe de dom González” ff. 359-359v. Vegeu el nostre Apèndix documental n. 6.

245. “Declaracions preses pel pare Gamarra” ff. 63v.-64.

cuments que estem fent servir.

DOM CELESTÍ M. GUSI, SECRETARI DE L'ABAT

No declarà pas moltes coses dom Celestí M. Gusi²⁵⁹ que no sapiguem pel testimoniatge dels altres religiosos de la seva comunitat, sembla com si volgués fer honor al seu càrrec de secretari de l'abat Antoni M. Marçet, en el sentit del secret, del sigil o d'una prudència extrema manifestada almenys en aquesta ocasió.²⁶⁰ Per això, ens referirem solament a les manifestacions que féu –més tost poc rellevants– quan tinguin quelcom de remarcable. Així, dels nens que entraven a Montserrat, el pare Gusi diu que no sabien castellà, llevat des qui venien de Barcelona. «*Cuando se dio un impulso superior a los estudios se puso en el programa la Historia de Cataluña. Sólo se ha explicado una vez.*».

Respecte dels cants del santuari, precisa que sempre són en català, que antigament n'hi havia també en castellà i en francès, els quals foren desterrats perquè eren de «gust deplorable pel que fa a la música».

La comunitat monàstica s'expressa en català, las converses són sempre en aquesta llengua. Les lectures en públic, en un o altre idioma. Rebla per això, que: «*El criterio es buscar un buen libro, sea catalán o castellano.*». Aquesta precisió la fa dom Gusi referint-se als monjos professos. Respecte als germans llecs afirma que no entenien el castellà i que l'abat Marçet prou desitjava trobar llibres en català adequats per a aquests membres de la comunitat montserratina.

I no hi ha res més. A part de les declaracions de dom Gusi, que deixà consignades el pare Gamarra sols tenim el que exposà dom Domingo González al visitador apostòlic, i també en el seu Informe adreçat a Tedeschini, sobre el secretari de l'abat Marçet; això és, que el pare Gusi havia manifestat públicament respecte del seu superior que, juntament amb d'altres monjos, «*le engañamos.*»²⁶¹

Dom Domingo es planyia que bo i així, és a dir fins i tot després d'haver advertit l'abat d'aquell eventual capteniment doble del seu secretari, que dom Marçet se'n dugués encara el pare Gusi en les sortides del monestir que havia de fer com a visitador del seu orde.²⁶²

246. "Informe final del nunci" f. 37v. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 516.

247. "Informe de dom González" ff. 339v.-340. Apèndix documental núm. 6.

I més avall del seu Informe, el pare Domingo González, insisteix encara en aquella suposada capacitat d'enganyar el seu abat que tenia el pare Gusi afegint-li la nota de ser el secretari de Marcet un caragirat: «*Este Padre no es de los extremados, sabe hacer la dos caras, con los separatistas, es separatista y con los españoles, españolista. Se ha hecho antipático a los PP., lo mismo que el P. Grau, porque ambos son los que más engañan al Abad*».²⁶³

Es veu que monsenyor Tedeschini no pogué treure res més de dom Gusi durant la seva trobada a Montserrat, cosa que hauria resultat molt atractiva per al nunci; val a dir, que no li fou possible d'obtenir informació directa sobre l'abat provinent del seu mateix secretari. Per això en la seva *Inchiesta in Catalugna*, hom no hi troba cap referència a Celestí Gusi.

FRANCESC CAMBÓ I EL DOCTOR LLUÍS CARRERAS

En la llista en què hi ha escrits els noms dels monjos que havien d'entrevistar-se amb el visitador apostòlic,²⁶⁴ i que degué elaborar l'abat Marcet, com ho feien també els bisbes respecte dels seus sacerdots i diocesans en cada una de les diòcesis que visitava Tedeschini, hi figura encara un altre religiós de Montserrat, dom Josep M. Fontserè.²⁶⁵ El seu nom apa-

248. Àngel M. Rodamilans i Canals (Sabadell, Vallès Occidental, 1874 – Sabadell 1936), monjo de Montserrat, fou primer sacerdot diocesà de Barcelona, ordenat en 1901 pel cardenal Casañas i exercí el seu ministeri sacerdotal a Terrassa i a Sabadell, ingressà al monestir en 1923, on fou professor de música i prefecte de l'Escolania (1926-1929), fou detingut a Sabadell el dia 26 de juliol de 1936 i assassinat l'endemà mateix als afores de la ciutat. Deixà una abundosa i selecta producció musical religiosa. Vegeu B. VIVANCOS I FARRÀS, *Àngel Rodamilans (1874-1936). Evocació i recerca*, Barcelona 1997

249. Vegeu què diu Josep Benet en les seves memòries: «Quan vaig entrar, doncs, a l'Escolania quan s'hi vivia un clima catalanista i antidictatorial. És natural, per tant, que, des dels primers moments, em sentís catalanista». BENET, *Memòries I*, 16. El mateix Benet explica l'anècdota de la visita a Montserrat del rei Alfons XIII, acompanyat de Primo de Rivera, en 1929. La presència del dictador no era pas ben vista pels escolans, «perquè perseguia la nostra pàtria». Als petits cantors els fou comunicat que haurien de cantar després de sopar per al monarca i per al seu seguici. Els infants de primer s'hi volien negar, però el pare Rodamilans, desfèu aquell intent de vaga infantil. «Aquesta va ser –anota Benet– la meva primera participació en un intent de vaga en el curs de la meua vida». BENET, *Ibid.*, 18. Agraïm al pare Hilari Raguier que ens recordés aquesta anècdota dels petits aprenents de vaguistes.

250. “Declaracions preses pel pare Gamarra” f. 64.

reix ratllat en l'esmentada llista. De fet, no consta que hagués tingut cap trobada amb el visitador ni en les declaracions que prenia el secretari de visita, pare Gamarra, ni en les notes personals del mateix nunci. Aquests són, doncs, els dos únics casos, Josep M. Fontserè i Emilià Riu –d'aquest darrer n'hem parlat més amunt–, que bo i estant en la llista del nunci no sembla que arribessin a tenir-hi cap col·loqui.

En aquestes notes de Tedeschini hi ha, en canvi, apuntats, seguit d'algun comentari, els noms de Francesc Cambó²⁶⁶ i de Lluís Carreras. No sabem amb tota certesa si realment aquest dos personatges de la vida política i eclesiàstica de Catalunya foren rebuts per monsenyor Tedeschini a Montserrat, però és molt probable que sí, ja que la data comuna que figura en les esmentades Notes és la del trenta d'abril de 1928, quan el nunci es trobava encara al monestir, i quan s'hi especifica que es tractava d'una «*conversazione*». El paper que emprà el visitador apostòlic per als seus apunts, a més, és estampat amb el timbre de l'Abadia de Montserrat.

La nota encapçalada amb el nom «Cambó» comença amb una premissa que degué establir-se –plantejada probablement per Cambó– durant aquesta entrevista amb Tedeschini i que fa així: «*Nel problema catalano, grande e pericoloso, non dobbiamo entrare. Sarà quel che sarà. Soltanto è dovere nostro di non immischiare la Chiesa e di conservare lo statu quo, e ogni alterazione dello statu quo sarebbe partecipazione politica*». Sembla, que la conversa degué situar-se després en la temàtica de l'ús de la llengua catalana i de la seva relació amb el castellà a Catalunya. En aquest col·loqui s'anuncia el problema –portat ben segur a col·lació per Cambó– que causaria la presa d'una eventual mesura per part del nunci de prohibir la predicació parroquial en català, tal com ja ho havia advertit a Cambó el rector de la Parròquia de Sant Josep Oriol de Barcelona, el doctor Joan Icart i Aymerich.²⁶⁷

251. "Informe final del nunci" f. 38. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 515.

252. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 64v.

253. *Plàcid (Carles) Vives i Canals* (la Granada del Penedès, Penedès, 1877 – Montserrat 1943), monjo de Montserrat, profundament catalanista, fou amic personal de mossèn Antoni M. Alcover. Passà alguna temporada a l'església de la Mare de Déu de Montserrat que el monestir d'aquest nom tenia a Nàpols, al monestir de Montevergine, Itàlia, on coincidí una vegada amb el nunci Tedeschini, i Gibraltar, on col·laborà amb el bisbe catòlic, benedictí, i convisqué amb altres monjos de Montserrat. Demanà diverses vegades l'exclaustració del seu monestir, però, finalment, hi romangué i hi morí. MASSOT I MUNTANER, *Semblances i comentaris*, Barcelona 1999, 69-71, 168-172.

La trobada més llarga i profunda tanmateix entre el polític i el diplomàtic de la Santa Seu hauria de transcórrer a Barcelona dos mesos més tard, en la qual la qüestió de la llengua havia d'ocupar un lloc molt important. En l'Informe final, Tedeschini dirà, contestant les opinions de Cambó, que, quan sorgeixen desavinences entre dos pobles –en aquest cas Catalunya i Castella o Espanya entera–, la llengua, «essent un preciós element de lluita», «è subito efficacemente e fortunatamente mobilizzata dall'elemento catalanista politico ed economico, per battere più efficacemente la Spagna ritenuta oppressora».²⁶⁸

Hem al·ludit ja a l'eventual trobada del doctor Lluís Carreras amb el senyor nunci a Montserrat. En les Notes del Tedeschini preses a Montserrat es fa esment de l'audiència que Benet XV concedí al doctor Carreras en 1920. Hi surten també els noms dels cardenals Pietro Gasparri, secretari d'Estat; de Vincenzo Vannutelli, prefecte de la Signatura Apostòlica; de Franz Ehrle, estudiós de l'Arxiu Secret Vaticà i prefecte de la Biblioteca Apostòlica; d'Antonio Vico, que fou nunci a Espanya i comprensiu amb el fet català; de Francesco Ragonesi, antic nunci a Madrid –poc amic de Montserrat, precisament–, i cognoms d'altres alts càrrecs de la Cúria romana, com el de monsenyor Francesco Borgongini Duca, secretari d'*Affari Ecclesiastici Straordinari* de la Secretaria d'Estat, de monsenyor Carlo Respighi, secretari de l'Institut Pontifici d'Arqueologia Cristiana i prefecte de les Cerimònies Pontificies, del jesuïta Enrico Rosa, director de la *Civiltà Cattolica*, i altres. Això, ultra constituir una prova –no ignorada pas pel visitador apostòlic– dels bons contactes que l'eclesiàstic català tenia a Roma, és ja com una anticipació de la trobada que mantindran aquestes dues personalitats a Barcelona en el context de la visita apostòlica de Tedeschini a aquesta diòcesi.²⁶⁹

Hi ha anotats també en els apunts del nunci els noms dels eclesiàstics barcelonins Montagut,²⁷⁰ Solanas,²⁷¹ Balaguer²⁷² i Portolés,²⁷³ tots ells anticatalanistes i espanyolistes, per emprar el mateix llenguatge de monsenyor Tedeschini, i que «se'ls veia més pujant i baixant les escales del Govern Civil i de Capitanía que no pas les de la catedral», com ho deia un full volant d'aleshores.²⁷⁴ D'aquests sacerdots, el doctor Carreras dirà més tard, a Barcelona, que són pocs i que són «*instrumento más o menos*

254. Josep Benet diu del pare Vives que, essent el seu professor de català a l'Escolania, «m'ajudà molt a conèixer el país i m'obrí al món de la lectura». BENET, *Memòries I* 15.

255. "Declaracions preses pel pare Gamarra" f. 64v.

complaciente de delación tendenciosa» contra llur Bisbe.²⁷⁵

Amb el mot «Trento» que hom pot llegir en les notes del visitador apostòlic degué ésser introduïda en la conversa entre Tedeschini i Carreras la defensa que aquest darrer eclesiàstic feia de l'ús de la llengua pròpia del país en la pastoral, tal com ho establia aquell concili ecumènic. Aquesta disposició tridentina era un dels arguments preferits del sacerdot Carreras i del bisbe Miralles, de Barcelona –que estava al corrent de les accions del seu prevere– a l'hora de propugnar que, a Catalunya, hom prediqués al poble i l'ensenyés en català.²⁷⁶

Una altra part de l'entrevista degué girar entorn de qüestions d'actualitat o més ben dit de les dificultats que experimentava la jerarquia eclesiàstica catalana en aquell ambient de repressió de la llengua que estava duent a terme la Dictadura. Així és citat en les Notes preses pel nunci a Montserrat el nom del bisbe de Barcelona, Josep Miralles, amb els problemes d'entesa que arribà a tenir el prelat amb el governador militar, general Emilio Barrera.

Igualment, hi surt la reacció que suscità la publicació en 1928 d'un document que feia públic un acord d'un altre d'anterior, de 1923, en què els bisbes de la Tarraconense preconitzaven l'ús normal del català a l'Església sense excloure'n tanmateix el castellà: «La predicació de la divina paraula a Catalunya es continuarà fent en la llengua del país, com a norma general; i s'usarà el castellà a les esglésies i ocasions en què especials circumstàncies ho aconsellin, a judici dels respectius rectors o encarregats». El Directori acudí a la Santa Seu protestant per aquest acord episcopal i el diari de Madrid, *ABC*, encapçalà una reacció tremenda contra els prelats catalans i llur metropolità.²⁷⁷ De tot això, en tractarem en un treball posterior.

Finalment, entre les Notes del nunci preses durant la seva permanència a l'Abadia de Montserrat, n'hi ha encara dues més. Una és com l'esquema d'unes paraules per ser pronunciades en ocasió de la seva estada a Montserrat davant dels monjos i una altra en què hom s'adona que fou el discurs de comiat. La primera, tant pot ser un esquema de discurs, com d'un

276. “Informe final del nunci” *f.* 38. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 515. L'Abadia Santuari de Montevergine de què parla el nunci Tedeschini es troba a Montevergine Avellino, Itàlia, i pertany a la Congregació Sublacense de monjos benedictins, com els de Montserrat.

277. *Benet (Joan) Reixach i Balmanyà* (Castell d'Aro, Baix Empordà, 1879 – Montserrat 1959), vestí l'hàbit benedictí en 1894, professà en 1900 i fou ordenat sacerdot en 1903. Vegeu el nostre apèndix documental núm. 5.

278. “Declaracions preses pel pare Gamarra” *f.* 65.

sermó. Es tracta, de tota manera, d'un esquema amb apunts que denota, d'una part un bon domini històric del que tracta i de l'altra, com el nunci s'informava sempre bé des del punt de vista històric i sobre la realitat del moment en què parlava o escrivia.

Aquesta nota amb els continguts per a l'entrada del nunci a Montserrat conté, a més, referències als llocs d'arreu del món relacionats amb la Mare de Déu de Montserrat, com, per exemple, el temple que duu el mateix nom a Madrid, i rebla especialment l'existència a Roma de la Iglesia Nacional Española de Santiago y Montserrat,²⁷⁸ presència, assenyala monsenyor Tedeschini, de Montserrat prop del Papa. En efecte, de l'església de Montserrat a Roma el nunci anota: «*Spagna é amata in Roma per mezzo di Monserrat, cioè per mezzo di questa Vergine e di questo santuario [...] Qui, Monserrat é il cuore di una regione. In Roma e nel Vaticano e pel Papa é il cuore di Spagna*».

No deixa pas de citar el delegat apostòlic en el seu esquema els noms del Rei i del seu Govern, el de la Dictadura de Primo de Rivera, així com de mostrar els lligams d'aquell monestir i de Catalunya mateixa amb la resta d'Espanya: «*Come il Papa colà [Roma] benedice, così benedice qui [Montserrat] E chi benedice il Papa colà? 1° Alla Spagna, al Re, alle sue autorità, al suo popolo 2° Cataluña*».²⁷⁹

I el darrer text del nunci Tedeschini escrit des de Montserrat data del primer de maig de 1928; això és, del mateix dia de la seva partença del monestir per encaminar-se novament cap a Barcelona. Ben segur que es deu tractar, doncs, de les paraules de comiat que degué pronunciar davant de la comunitat. Les transcrivim com a conclusió de la nostra pròpia excursió pel Montserrat de la visita apostòlica que monsenyor Tedeschini féu a aquell monestir. Remarquem solament com el diplomàtic del Vaticà fa

259. *Pere Celestí Gusi i Rossell* (Barcelona 1897 – Montserrat 1978), abat, en 1921 fou nomenat secretari de l'abat Marcet, un càrrec que ocupà fins al 1940. En fou un dels principals consellers. L'acompanyà en els seus viatges com a visitador de la seva congregació Sublacense, fou abat de Manila, Filipines; visitador, en 1958, de la província espanyola, i en 1959, abat general de la Congregació de Subiaco, fins 1966, que és quan tornà a Montserrat. Deixà diversos estudis sobre art i unes memòries inèdites. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 260-269.

260. El pare Massot diu que aquell capteniment de prudència del pare Gusi era el seu tarannà de sempre.

261. Ens hem referit ja a aquesta suposada capacitat de Gusi d'enganyar al seu abat en l'apartat referit a dom DOMINGO M. GONZÁLEZ.

una francesilla als monjos pronunciant tres comptats mots en llur llengua comuna, els que constitueixen l'expressió «*Mare de Déu*»:

*«Al visitar, como hacemos España, y como enviado especial del Santo Padre, este santo y glorioso monasterio, doy gracias a Dios por el ejemplo de piedad y de observancia que tienen los hijos de S. Benito encomendado, y pido a la Mare de Deu de Monserrat [sic] bendiga y fecunde mi viaje por esta hermosa tierra a sus más próximos hijos, y bendiga a la vez [ratllades Spagna, España] la nación que se forma con el nombre de católica y de mariana. La Ciudad Eterna que se admira con el ejemplo y con la devoción de Montserrat, y el Vicario de Cristo, que se ha dignado mandarme a esta bendita montaña y que aquí vuelve con su corazón de Papa, de sabio y de admirador de San Benito, sus ojos de Padre, y para que vuelva con sus ojos misericordiosos esta Excelsa Madre y siempre Virgen María sobre todo el Reino de Cristo la dulzura y las gracias de la Reina de misericordia. 1 de Mayo de 1928».*²⁸⁰

IV. RESULTATS DE LA VISITA DE TEDESCHINI A MONTSERRAT

Deturem-nos ara a veure què passà després de la visita apostòlica de monsenyor Federico Tedeschini a Montserrat. Vegem, doncs, quin ús donà a les informacions que posseïa, ja fos abans o ja fos després de la seva missió de 1928 a Catalunya, i com les acollí la Santa Seu.

L'INFORME FINAL

La *Inchiesta in Catalugna*, l'hem fet servir ja moltes vegades en el

262. "Informe de dom González" f. 355. Apèndix documental núm. 6.

263. "Informe de dom González" f. 371v.

264. Vegeu l'apèndix documental núm. 5.

265. *Josep M. Fontserè i Masdeu* (Vinyoles d'Orís, Masies de Voltregà (Osona), 1854 – Barcelona 1936) monjo de Montserrat, sacerdot incardinat a la diòcesi de Norcia, Itàlia, en 1883, vicari de Monteleone, ingressà a Montserrat en 1888. Fou assassinat a l'edat de vuitanta-dos anys, a Pedralbes, Barcelona, junt amb d'altres sis religiosos de la mateixa comunitat durant la revolució de 1936, entre ells dom Domingo González Milán. MASSOT I MUNTANER, *Guerra civil a Montserrat 156-157* i BASCO GRACIÀ, *Mártires del siglo XX* 404.

transcurs d'aquestes pàgines, ara reblem només que el nunci dedicà unes seixanta pàgines de les dues-centes quaranta que té el seu informe exclusivament a Montserrat, a part, és clar, de les referències que fa a aquesta abadia en el context de la Qüestió catalana.²⁸¹

El títol, Suplantació del castellà a Montserrat, d'un dels apartats d'aquell Informe final junt amb els seus subtítols que el nunci anava posant a mà sobre el text mecanografiat, ja parlen per ells mateixos sobre quins temes tractava el visitador apostòlic, tots manllevats de la vida i de l'actuació dels monjos montserratins i sempre relacionats amb llur catalanisme i a voltes amb el que ell en deia llurs sentiments separatistes.

Heus ací els subtítols de l'enunciat del visitador Suplantació del castellà a Montserrat: Les escoles del monestir i l'ús que hom hi fa del català; la introducció de noves assignatures en aquesta llengua; les publicacions en català de l'abadia; l'oficialitat exclusiva del català al cenobi; el foragitament dels monjos castellans de la comunitat; la seva hostilitat envers Espanya, el seu separatisme i la passivitat dels superiors del monestir en relació a aquest fet polític; la feble formació dels juniors que és, d'altra banda, causa també de llur catalanisme; les manifestacions catalanistes que es donen a la comunitat montserratina, com els Pomells de Joventut, l'himne *Els Segadors*, la presència de la bandera catalana, l'adopció de les casulles gòtiques, la pronúncia del llatí amb fins separatistes i l'influx que ha tingut aquesta darrera opció dels monjos fora de llur ambient, per exemple entre els orfeons catalans; el text catalanista de la Visita espiritual de la Mare de Déu de Montserrat. Altres temes tractats per Tedeschini en relació amb l'abadia montserratina són la intervenció del bisbe Miralles negant-se a concedir la llicència eclesiàstica a algunes composicions literàries i musicals dedicades a aquella devoció mariana,²⁸² l'assemblea també separatista de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat de 1919; el Congrés Litúrgic de 1915 i finalment l'exili forçós del castellà

266. *Francesc Cambó i Batlle* (1876-1947), polític, advocat i financer. Políticament, fou un dels màxims dirigents del centre dreta a Catalunya i un gran mecenes de la cultura catalana. Creà la Fundació Bernat Metge, la Fundació Bíblica Catalana i la Fundació Cambó, al servei d'aquesta cultura. La *Fundació Bíblica Catalana* era dedicada a la versió i publicació en català de la Sagrada Escriptura. Esmentem ací sols una obra, imprescindible per al coneixement del polític català, J. PABÓN, *Cambó (1876-1918)*, I. Barcelona 1952. 1954; ID., *Cambó*, II. (1918-1930), III. (1930-1947), Barcelona 1969.

267. "Notes del nunci/Montserrat"(original autògraf): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, *fasc. 1, f. 424*. Sobre el doctor Icart que s'entrevistà amb el nunci a Barcelona, vegeu el nostre article «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 257-258.

de tot el clos monàstic.

LA “SOLUCIÓ FINAL”

El que compta del que acabem de dir no és tant de què tractava el visitador apostòlic en el seu Informe final, que ja ho sabem, car els objectius de la seva visita responien a les instruccions que li foren donades per la Santa Seu; sinó, és clar, la interpretació que donava del fet catalanista i la solució per a eradicar-lo de Montserrat.

Les propostes secretes del nunci derivades del seu *Rapporto finale* – com la Cúria de Roma deia també a l’Informe final – no es troben justament aquí, sinó en les que presentà Tedeschini al papa Pius XI, amb un despatx dirigit al cardenal Gasparri, al marge, doncs, del plec de la relació de la visita apostòlica.²⁸³

La causa d’aquesta manera de procedir, l’explica el mateix nunci al secretari d’Estat; això és, la por que tenia dels catalanistes, que, amb la gran quantitat de contactes i de relacions d’amistat que tenien a Roma, fàcilment acabarien assabentant-se de les propostes personals del nunci, per més secretes que fossin i aquesta eventualitat, diu Tedeschini: «m’ocasionaria disgustos i mals sense fi, i posarien en una situació molt seriosa la meva nunciatura».²⁸⁴

Vet aquí, doncs, la «solució final» que suggerí el nunci Tedeschini a Pius XI: per a resoldre d’una vegada per sempre la «*Questione catalana*», el visitador apostòlic es permet d’indicar al Sant Pare que fos depositat l’abat de Montserrat, dom Antoni M. Marcet, i que fos traslladat fora de Catalunya l’arquebisbe de Tarragona, cardenal Francesc Vidal i Barraquer. Per al nunci, aquestes dues eventuais mesures són irrenunciable, si és que hom vol acabar amb aquella Qüestió:

«Visto adunque, come chiaramente risulta del mio Rapporto, che esponenti, fautori e propulsori del movimento Catalanista, specialmente in ordine all’uso della lingua Catalana, e non in ordine ad un

268. “Informe final del nunci” f. 13v. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 227-230 i «Informe final de la visita apostòlica» 621.

269. «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 282-304.

270. *Josep Montagut i Roca* (¿ 1876 - Barcelona 1956), sacerdot de tendència integrista i anticatalanista i canonge de la catedral de Badajoz, capellà després del Palau Reial de Pedralbes de Barcelona, donà moltes conferències en aquest mateix

uso qualsivoglia, sibbene in ordine ad un uso che la imponga come ufficiale, ed assoluta pericò automaticamente la lingua Castigliana fomentando con ciò l'amore a Catalugna, non come a regione, ma come a Nazione, sia pure federativa, e spegnendo per conseguenza l'amore alla Spagna, sono due personaggi, d'altronde virtuosi e in tante altre cose benemeriti, cioè l'Em.mo Signor Cardinale Arcives-

sentit i escriví diversos articles periodístics. Té tres llibres publicats entre 1923 i 1930, *La Tesis Española y el Vaticano. Recuerdos de la peregrinación patriótica*, Barcelona 1925, *El Dictador y la Dictadura*, 1928, i *Los errores de la Dictadura y réplica al libro de Cambó*, 1929. Un breu estudi de les seves obres, en ROIG ROSICH, *Dictadura de Primo de Rivera* 424-432. El bisbe Miralles informava a Tedeschini sobre els problemes que li ocasionava Montagut. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 21 de desembre de 1926 i 3 d'abril de 1927. ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, *fasc. 2*, ff. 308-310. El mateix Miralles informa el nunci que el general Milans del Bosch creia que Montagut era digne d'una mitra. Informe de Miralles sobre el catalanisme adreçat a Tedeschini. Barcelona, 11 de juliol de 1926: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 839, *fasc. 1*, ff. 15v.16.

271. Joan Solanas i Calaf (nascut en 1862), sacerdot de tendència integrista i anticatalanista, beneficiat de la Parròquia de la Puríssima Concepció de Barcelona des de 1899. El bisbe Miralles, referint-se al reverend Solanas i a d'altres eclesiàstics, diu que el sotsdiaca Nadal és l'únic que visita la Capitania de Barcelona –vol dir el general Barrera–, junt amb el canonge Montagut i un “suspeñ a divinis”, Joan Solanas, “*un conjunto de loco y piadoso como el perpetuo subdiacono Nadal*”. (AI·legat n. 13), carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 4 de desembre de 1927: ASV, *A.E.S., España*, 1927, *pos. 589, fasc. 5*, ff. 57-60v. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 339-340. La Santa Seu coneixia bé qui era mossèn Solanas i sabia la gran quantitat d'articles que havia escrit principalment en *La Voz de Gerona*: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 3*, entre els ff. 310-525 i *Ibid.*, 839, *fasc. 1*, ff. 38-41 i 161-171.

272. Mossèn Balaguer pertanyia a la *Unión Patriótica* i era redactor del diari *El Diluvio*, ROIG ROSICH, *Dictadura de Primo de Rivera* 421. Ja sabem que aquell partit era com una derivació de la *Unión Monárquica Nacional*, partit polític creat en 1918 per Alfons Sala i Argemí, de caràcter monàrquic i centralista radicals de la dreta catalana, amb homes coneguts de Tedeschini com Darius Romeu, baró de Viver, i Milà i Camps, marquès del Montseny. En definitiva, fou el gran suport de la Dictadura a Catalunya. D'aquí sortí La *Unión Patriótica*, fundada en 1924, per iniciativa de Primo de Rivera. *El Diluvio* era paradoxalment un diari satíric, republicà i anticlerical fundat en 1879 i que desaparegué en 1939.

273. El canonge Portolés pertanyia igualment a la *Unión Patriótica*. ROIG ROSICH, *Ibid.*, 421. Monsenyor Miralles explica al nunci que ell sap, que una minyona de mossèn Portolés li havia trencat damunt del seu cap una ampolla a la sortida de la catedral. Carta del bisbe Miralles al nunci Tedeschini. Barcelona, 15 de desembre de 1925: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 837, *fasc. 1*, entre els ff. 78-91v.

274. Vegeu ROIG ROSICH, *Ibid.*, 421.

*covo di Tarragona e il Rev. Abate di Montserrat, io sarei dell'umile parere che questi, pur con ogni migliore trattamento, fossero rimpiazzati [...] Essi sono ab antiquo, convinti della loro, diciamo pure, politica: sono da anni ed anni circondati da amicizie, da cariche, da iniziative, forse da impegni, che fanno loro una violenza umanamente invincibile; sono ormai una bandiera, che rappresenta una tendenza ed incoraggia i numerosissimi partigiani formati alla loro scuola. —Qualora rimanessero, sarebbero due personalità, che, se non colle parole, certo colle opere, col silenzio, colle simpatie predicherebbero sempre che la Santa Sede è stata ingannata; e con ciò l'equivoco e il danno, non solo politico (del quale la Chiesa non si deve interessare, ma del qual deve pure rispondere nei suoi Pastori), ma soprattutto religioso, continuerebbero, e tutto ciò che si è fatto fino ad ora, sarebbe gettato al vento».*²⁸⁵

Solucions veritablement agosarades. Veurem tot seguit si s'averaren les propostes secretes de monsenyor Tedeschini pel que fa particularment a l'Abadia de Montserrat.

LA INTERVENCIÓ DE LA SANTA SEU

La visita apostòlica de monsenyor Tedeschini a Catalunya finalitzà el 25 de maig de 1928. Un cop tornat a Madrid, redactà l'Informe final, que datà el 22 de juny, encara que, de fet, no l'acabà d'escriure fins a meitats de juliol, i no arribà a Roma sinó al final d'aquest mes o a principis del següent. Al mes d'agost es trobava igualment el nunci a Roma i fou, potser, aleshores quan lliurà ell mateix el resultat de la seva investigació al cardenal secretari d'Estat.²⁸⁶ És natural que essent Tedeschini a la Ciutat

275. Vegeu «Visita apostòlica a Barcelona de 1928» 296.

276. Una mostra d'això hom la trobarà en MASSOT I MUNTANER, *Bisbe Miralles* 32-37 i en J. AMENGUAL I BATLLE, «Plantejaments del bisbe Josep Miralles i Sbert contra la instrumentalització de la llengua a través de l'ensenyament del catecisme», dins: *Segon Congrés internacional de la llengua catalana. VIII Àrea 7 història de la llengua*. Edició a cura d'Antoni Ferrando, València 1989, 239-246; P. LLABRÉS I MARTORELL, «Història de l'ús de la llengua catalana en l'Església de Mallorca», dins: *Ibid.*, 571-572.

277. Ens remetem com a síntesi d'aquest episodi a R. MUNTANYOLA, *Vidal i Barraquer, cardenal de la Pau*, Abadia de Montserrat 1976, 79-296 i a ROIG ROSICH, *Ibid.*, 400-403.

Eterna –i més tenint en compte que Tedeschini era deixeble molt apreciat per Gasparri– que nunci i secretari d’Estat s’haguessin entrevistat dintre de la primera quinzena del mes d’agost per tractar sobre el raport del primer i de com posar en pràctica els seus continguts.²⁸⁷

De fet, Tedeschini, tornat ja a Madrid, fa constar a mitjan octubre, que anteriorment ja havia fet algunes observacions al cardenal Gasparri respecte a les mesures que calia adoptar en relació a la «gravíssima qüestió catalana» i dins d’aquesta qüestió la d’aplicar també alguns correctius al catalanisme dels monjos de Montserrat.

La intervenció del cardenal Gasparri. D’altra banda, hi ha un informe elaborat per la Congregació d’Afers Eclesiàstics Extraordinaris, de 1930, en què hom pot llegir-hi que Tedeschini, cap a la fi de l’any 1928, es trobava amb permís a la Ciutat Eterna, i que coadjuvà el secretari d’Estat a estendre totes les instruccions que després el mateix Gasparri remetria als relatius dicasteris i des d’on haurien de sortir els famosos cinc decrets dirigits a l’episcopat català entre 1928 i 1929 i les determinacions de la Congregació per als Religiosos, de què ens ocuparem a partir d’ara:

278. L’actual *Iglesia Nacional Española de Santiago y Montserrat* a Roma, com es deia ja així en temps del nunci Tedeschini, prové d’una fundació del segle XIV de dos hospicis o hostatgeries per als pelegrins de la Corona d’Aragó que visitaven Roma. En 1495, el papa Alexandre VI els fusionà en una sola confraria sota l’advocació de Santa Maria de Montserrat. En 1518 començà a bastir-se l’església de *Santa Maria in Monserrato* al costat de la capella de *San Niccolò in Corte Savella* d’un dels dos antics hospicis. En 1807, es fusiona amb una altra institució, fundació al segle XV, l’església de *San Giacomo degli Spagnoli*, situada en l’actual plaça Navona, que tenia cura dels pelegrins de la Corona d’Aragó. L’església de *Santiago* fou clausurada en 1798 i fusionada aleshores per Pius VII amb la de Montserrat. En 1878, es ven l’església de plaça Navona i es crea així una única església nacional amb la de Montserrat, la *Iglesia Nacional Española de Santiago y Montserrat*, que és el que explica l’originalitat d’aquest títol. De fet, doncs, ha representat la presència d’Espanya i en concret de Montserrat a Roma fins als nostres dies. En 1949, fou inaugurat el Centre d’Estudis Eclesiàstics en la casa residència de l’Església Nacional Espanyola, que dependria econòmicament de l’Obra Pia espanyola a Roma, o els actualment anomenats Establiments espanyols a Roma. Els béns de l’Obra Pia són els que provenen de les antigues esglésies de Santiago i de Montserrat. L’objecte del Centre d’Estudis Eclesiàstics era que els capellans de l’església nacional poguessin dedicar-se a l’estudi i a la investigació, a més de complir amb les obligacions de llurs capellanies. Abans, en 1919, el marquès de Magaz ja havia proposat un idea semblant a aquesta. Avui el Centre d’Estudis Eclesiàstics a Roma continua el seu servei fundacional. Vegeu J. FERNÁNDEZ ALONSO, *S. Maria di Monserrato*, Roma 1968 i *El Centro Español de Estudios Eclesiásticos* (1950-1975), Roma 1975.

*«Sua Eminenza il Sig Cardinale Segretario di Stato verso la fine dell'anno 1928, coadiuvato da Mons. Tedeschini, che si trovava in congedo a Roma, stese personalmente tutte le istruzioni, che poi rimise ai relativi Dicasteri, affinché dessero alle medesime la opportuna forma e le inviassero agli Ordinari».*²⁸⁸

La documentació conservada a l'Arxiu Secret Vaticà permet també de veure clarament per nosaltres mateixos com les minutes del que serien els futurs decrets de les cinc congregacions romanes —a més de la dels Religiosos— eren confeigides des de la Secretaria d'Estat; això és, pel cardenal Gasparri, assessorat, com ja hem dit, pel nunci Tedeschini. De la lectura d'aquelles minutes ens hem pogut adonar que cada una, en la seva primera redacció, havia estat escrita tota sencera del puny i lletra del secretari d'Estat, el qual les enviava també a Madrid per informar-ne el nunci.

Les instruccions del cardenal Gasparri. Passem ara a analitzar quines foren concretament les instruccions que el cardenal secretari d'Estat donà a la Congregació per als Religiosos respecte a Montserrat. El cardenal Gasparri, en la minuta preparada per a adreçar-se al cardenal Laurenti, prefecte d'aquella Congregació, i seguint fil per randa els informes que li foren lliurats pel nunci, tracta dels principals ordes religiosos catalans tocats segons ell pel catalanisme separatista, verbigràcia els jesuïtes i els caputxins. Posa a continuació el dels fills de Sant Benet a Catalunya i diu sense cap preàmbul:

*«Ma i più spiccantì catalanisti sono i PP. Benedettini di Monserat. Il celebre monastero è il centro dell'ideale catalano e il foco dal quale emanano le tendenze estreme oggi più in voga in Catalogna».*²⁸⁹

279. "Notes del nunci/Montserrat" ff. 415-415v. Encara que es tracti sols d'uns apunts de Tedeschini els transcrivim en el nostre apèndix documental núm. 7. Almenys hi hagué alguna reacció a les paraules del nunci, a Montserrat ja que l'anticatalanista mossèn Solanas recull una anècdota d'un catalanista indignat per la poca sensibilitat mostrada per Tedeschini envers els seus sentiments catalanistes. Vet aquí el que diu Solanas sobre aquest anònim confident: «¡Salgo indignado de la iglesia (Montserrat). El señor nuncio en el sermón por lo menos ha repetido cincuenta veces España sin mentar en ninguna a Cataluña. Ni falta que hace hube que contestarle ». J: SOLANAS, «Corruptores del buen sentido»: *La Voz de Gerona*, 26 d'agost de 1928: ASV, Arch. Nunz. Madrid, 839, fasc. 1, f. 41.

Aquesta opinió, que és la que es formà monsenyor Federico Tedeschini després de la seva visita apostòlica a Catalunya i en concret a la mateixa Abadia de Montserrat, és, doncs, la que fa seva el secretari d'Estat.

Els retrets del cardenal Gasparri davant de la Congregació per als Religiosos respecte del monestir català són els següents: La desaparició de monjos castellans d'aquest cenobi per convertir-lo d'aquesta manera en un reducte sols de catalans i l'obligació que el seu abat imposa als candidats a entrar-hi de fer-los signar l'acceptació de les característiques catalanistes que posseeix el monestir en l'actualitat; el bandejament de la llengua castellana a favor quasi exclusivament de la catalana i el catalanisme separatista de l'abadia, que es palesa en el suport que dona a la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat.²⁹⁰

I així, la Secretaria d'Estat indica una mesura per posar fi al catalanisme d'alguns, ja identificats, religiosos de Catalunya. Assenyalem-la aquí: passar una visita apostòlica per part dels superiors generals dels jesuïtes, dels caputxins i dels benedictins de Subiaco a llurs establiments a Catalunya. Als visitadors caldria donar-los instruccions precises i facultats especials, i que hi vagin proveïts amb el secret pontifici del Sant Ofici —és a dir, el màxim— que protegeixin totes llurs accions.

En aquest darrer punt, el cardenal Gasparri esmenta al prefecte de la Congregació, que als eventuais visitadors apostòlics dels religiosos catalans els servirà l'exemple dels pares dominics d'Espanya; val a dir, que en aquelles circumstàncies sigui aplicat, «*nominalmente, se possibile*», allò mateix que els dominics espanyols ja tenien per costum de fer amb llurs frares catalanistes: enviar-los a les missions.²⁹¹ Hom ja veu que la Secretaria d'Estat jugava fort amb la Qüestió catalana, particularment en el cas dels religiosos. El suggeriment venia, de tota manera, de monsenyor Tedeschini.

LA VISITA APOSTÒLICA A MONTSERRAT DE L'ABAT GENERAL

Ha de ser considerada com a visita apostòlica, derivada de les disposi-

280. Paraules de comiat de Tedeschini de l'1 de maig de 1928. "Notes del nunci/Montserrat" f. 407.

281. "Informe final del nunci" ff. 31v.-50. Cal tenir en compte que es tracta de folis escrits per les dues cares. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 642-662.

cions de la Congregació per als Religiosos, la que féu a Montserrat l'abat general de Subiaco, dom Maur Etcheverry,²⁹² a finals de desembre de 1928 i durant el gener de l'any següent, més, doncs, d'un mes.²⁹³ D'aquesta visita, no n'hi ha traces en els fons dels arxius vaticans que hem consultat.²⁹⁴

La Congregació per als Religiosos tenia ja preparat a primers de desembre de 1928 el projecte de les instruccions d'aquest dicasteri per als generals dels jesuïtes, el pare Wlodimir Ledókowski, i dels benedictins de la Congregació benedictina sublacense, l'abat Etcheverry, «*che sono pronti ambedue a partire quanto prima per la Spagna a compiervi la visita ordinata dal S. Padre, circa il catalanismo di alcuni catalanisti*». Així fa arribar aquelles instruccions al secretari d'Estat a fi i efecte que les posés en mans de Pius XI, perquè el Sant Pare les conegués abans de rebre els generals esmentats, més el dels caputxins²⁹⁵ –amb la mateixa missió que els dos anteriors–, en l'audiència privada, que fou demanada «*quanto prima*» pel prefecte de la Congregació, el cardenal Laurenti.²⁹⁶

L'audiència amb el Papa dels generals Ledókowski i Etcheverry tingué efectivament lloc el dia 9 de desembre i en el transcurs de la qual aprovà les disposicions de la Congregació per als Religiosos.²⁹⁷ Sabem que, abans de d'anar a Montserrat, l'abat general sublacense havia ja dit en algun ambient: que «hi havia exageracions contra Montserrat». Això motivà, segons el secretari de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, que el secretari d'Estat estigués «*un poco in pensiero per la visita di Monserrato*». És per aquest motiu, que el cardenal Gasparri, després de l'entrevista dels pares Etcheverry i Ledókowski amb Pius XI volia veure'ls personalment per fer-los «de viva veu totes les recomanacions oportunes» per quan passessin visita a llurs ordes.²⁹⁸

És evident l'interès de Gasparri perquè la visita d'Etcheverry als monjos de Montserrat anés segons les instruccions que ell mateix havia donat al prefecte de la Congregació per als Religiosos, en el sentit de les decisions que ja havia pres juntament amb Tedeschini.

I després de la visita arribaren les decisions. Recordem com el nunci

282. Es tracta de la devoció, tinguda igualment per catalanista, els *Cants d'alegria a la Mare de Déu de Montserrat*, text del literat Joan Bartrés i música de mossèn Francesc Baldelló. Aquests goigs, segons Tedeschini, no aconseguiren la censura eclesiàstica del Bisbat de Barcelona, perquè el músic no féu cas de les correccions que li foren indicades pel censor, de cara a obtenir el *nihil obstat* eclesiàstic, en concret les que invoquen de la Madona de Montserrat l'«alliberament de Catalunya». “Informe final del nunci” ff. 48-48v. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 529.

havia demanat al cardenal Gasparri de presentar a Pius XI el seu suggeriment de remoure ja sia el cardenal Vidal i Barraquer i ja sia també l'abat Marcet. Vidal i Barraquer, la Santa Seu no gosà tocar-lo. Afegim aquí, que no era pas la primera vegada que hom volia traslladar l'arquebisbe de Tarragona a una altra seu de la resta d'Espanya²⁹⁹ o fins i tot fora, a París, a Brussel·les o a Roma mateix –tal com ho demanava el Govern de la Dictadura.³⁰⁰

Breu exili de l'abat Marcet. L'abat de Montserrat, en canvi, fou allunyat del seu monestir en 1929, però només uns mesos, en què visità Xile, Argentina i Terra Santa. Tampoc era la primera volta que el poder civil pretenia de remoure l'abat de Montserrat. Això darrer era almenys el que corria entre els monjos d'aquesta abadia. Segons aquesta espècie que circulava entre els religiosos, fou aquella la petició que el rei Alfons XIII presentà al papa Pius XI en 1924, eventualment en el transcurs del viatge que el monarca féu aquell any a la Ciutat Eterna.³⁰¹ No hem trobat documentada per ara aquesta petició.

Exili temporal d'alguns monjos. A més de llur abat, altres religiosos de Montserrat foren igualment castigats en 1929 de manera semblant a llur abat, això és, enviant-los temporalment a l'estranger.

Es tractava del prior, Gregori M. Sunyol, el futur cardenal Anselm Albareda, i fins i tot el germà de Marcet, Adeodat. Aquest darrer fou confinat solament uns dies a la finca de Can Castells, que els monjos tenien a Esparguera, prop del monestir; i per això, amb sornegueria, el pare Adeodat es dolia que a ell l'haguessin destinat a un lloc tan a prop de Montserrat i que no l'haguessin enviat, com els altres castigats, a l'estranger...³⁰²

V. A TALL DE CONCLUSIÓ

Hem arribat a la fi d'aquest nou episodi de la visita apostòlica de monsenyor Federico Tedeschini a Catalunya en 1928, ara en concret a

283. Despatx reservat n. 3245 del nunci Tedeschini al cardenal Gasparri. Madrid, 15 de juliol de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, ff. 315-316v. (minuta autògrafa). Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 753-754.

284. "Informe final del nunci" f. 7v. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 615.

Montserrat. El seu estudi ens forneix molts detalls interessants sobre les persones i de manera especial sobre allò que deien precisament en secret durant aquella visita. El nostre treball palesa almenys tres coses, segons el nostre parer:

Primera, la parcialitat en l'ús de les fonts emprades pel visitador apostòlic a l'hora d'elaborar el seu Informe, car la més gran quantitat d'informació sobre Montserrat continguda en el *Rapporto in Catalogna* procedeix d'un escrit, el de dom Domingo González.

Segona, apareix un Tedeschini que fa com un doble paper; això és, prorrump en grans elogis de Montserrat i, en canvi, és un adversari del monestir que va conèixer, particularment de l'abat i dels monjos més representatius d'aquella comunitat.

La tercera observació és que alguns dels monjos tingueren un capteniment potser massa ingenu davant del nunci. Tedeschini podia ser més o menys parcial, però els entrevistats no haurien d'haver ignorat que el representant de la Santa Seu disposava de molta informació i que, com hom ho diu col·loquialment –i Tedeschini, també– al nunci no se'l podia fer combregar amb rodes de molí;³⁰³ en definitiva, que no era pas tan fàcil enredar-lo si ell no se'n deixava.

Afegim a aquestes observacions que dels dinou religiosos que s'entrevistaren amb el visitador apostòlic en 1928, com ja ho hem assenyalat a l'inici d'aquest treball, cinc foren assassinats durant la persecució religiosa que s'esdevingué arran de la revolució de 1936, quasi un quart del total. El nombre dels monjos de l'Abadia de Montserrat que perderen llurs vides en aquelles tràgiques circumstàncies fou exactament de vint-i-un, més un altre, també afusellat, a Pueyo, Barbastre, i dos més que provenien del monestir de Santa Maria de Valvanera.³⁰⁴

La magnitud d'aquesta tragèdia no deixa de contrastar fortament amb

285. Despatx reservat n. 3245 de Tedeschini a Gasparri. Madrid, 15 de juliol de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, f. 316v. (minuta autògrafa). Vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 753-754.

286. L'ambaixador d'Espanya prop de la Santa Seu, el marquès de Magaz, que era de vacances d'estiu, envia salutacions a Tedeschini, de seguida que s'ha assabentat de la seva arribada a Roma. Carta del marquès de Magaz al nunci Tedeschini. Gran Hotel de Dobbiaco, 4 d'agost de 1928 (original manuscrit): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 838, fasc. 2, f. 332.

287. Diem que la trobada o trobades hagueren de transcórrer durant la primera quinzena d'agost, puix que el mateix Gasparri escriu en la seva lletra adreçada a

l'objecte de la visita de monsenyor Tedeschini a Montserrat i, sobretot, si la parangonem amb algunes de les preguntes que hi foren formulades, verbigràcia sobre la pronúncia del llatí, l'ús de les casulles neogòtiques, els llacets amb la bandera catalana...; és clar, que n'hi havia també d'altres de més substància, encaminades a esbrinar l'impacte real del puixant moviment catalanista a Montserrat, ni que fos certament per corregir-ne eventuals abusos.

És, tanmateix, com si la Nunciatura i la Secretaria d'Estat no haguessin tingut prou sensibilitat per a comprendre quins eren els problemes reals que tenien plantejats tant l'Església a Catalunya, com la mateixa Catalunya i tota Espanya.

El pare Josep Massot deia fa ja més de trenta anys, referint-se també a Montserrat, que a la historiografia catalana li mancava un estudi seriós sobre l'Església durant Dictadura de Primo de Rivera.³⁰⁵ Esperem que el present treball sigui una petita aportació en la línia del que demanava el monjo de l'actual Montserrat pel que fa, en el nostre cas, al seu monestir i en concret a la visita de 1928 de Tedeschini al cenobi montserratí, motivada en gran part per ell mateix i pels capitosts d'aquell Govern dictatorial.

Ramon Corts i Blay, pvre.
biblioteca@balmesiana.org

Tedeschini que el dia quinze sortirà cap al seu poble natal, Ussita. Carta del cardenal Gasparri al nunci Tedeschini. Vaticà, 14 d'agost de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, fasc. 2, f. 323. Vegeu «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 756.

Tot això serà objecte d'estudi en un treball d'*AnalTar* en el proper número i portarà títol: «La redacció dels decrets de la Cúria romana (1928-1929) en relació a la "Qüestió catalana"».

288. «Informe de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris sobre la Qüestió catalana»: ASV, *A.E.S., Spagna, 1928, pos 589, fasc. 19, f. 24v*.

289. Minuta definitiva del cardenal Gasparri al cardenal Laurenti. Roma, 1 d'octubre de 1928: ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 836, *fasc. 2*, ff. 333-334.

290. Això darrer es refereix a les conclusions que aprovà la Lliga Espiritual en la celebració de l'assemblea d'aquesta associació el 19 de gener de 1919, i que Tedeschini inclogué com un al·legat, el número 3, al seu report de 1928. "Informe final" ff. 119v.-121v. Vegeu també el nostre «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 750-751.

291. Així ho reportava el nunci Tedeschini, en parlar del pare Avelino Valdepareas, del convent dels dominics de Barcelona. «Informe final de la visita apostòlica de 1928» 565-566.

Avelino Díaz-Valdepareas (Cartavio, Astúries, 1876 - Barcelona 1965), dominic, destinat a diversos convents de l'orde, Salamanca, Padrón, Valladolid, La Corunya, Manacor; en 1910 fou assignat al de Barcelona. En 1928 era predicador general i, en 1929, prior de Manacor fins 1932. Es distingí en el camp de la predicació. Home d'estudi, depenia de pensadors com Balmes i, també, de Donoso Cortés i Vázquez de Mella. Dirigí la revista dominica de Barcelona *El Cruzado* i col·laborà en *Rosas y Espinas*. Agraïm aquesta informació al pare Juan José Gallego Salvadores.

292. *Maur Etcheverry* (1872-1946), abat benedictí, basc francès del monestir de Bellloc, fou abat general de la Congregació de Subiaco de 1928 a 1937. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 122.

293. Arribà a Montserrat el 24 de desembre de 1928, s'hi absentà quatre dies, i hi tornà el 5 de gener de 1929. S'acomiadà de la comunitat el 26 de gener de 1929. Vegeu MASSOT I MUNTANER, *Íbid.*, 122.

294. Potser caldria mirar l'arxiu de l'actual Congregació per als Religiosos i els Instituts seculars, però per ara cal esperar una millor sistematització dels fons d'aquest arxiu.

295. No sembla que hagués estat duta a terme la visita que Gasparri havia previst de fer als caputxins. Així ho deduïm de les informacions que sobre aquest episodi de la intervenció romana dóna fra Valentí Serra. Per a aquest període concret i l'impacte de la Dictadura de Primo de Rivera sobre l'orde caputxí a Catalunya, ens remetem al documentat estudi de V. SERRA DE MANRESA, *La Província de fra menors caputxins de Catalunya: de la restauració provincial a l'esclat de la guerra civil (1900-1936)*, Barcelona 2000, 338-355. Tanmateix, sí que foren empreses algunes mesures respecte als jesuïtes catalans arran de la intervenció de la Congregació per als Religiosos. Ho estudiarem també més endavant en un altre article.

296. Despatx n. 8121/28 del cardenal Laurenti al cardenal Gasparri. Roma, 7 de desembre de 1928 (original): ASV, *A.E.S., Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 14, ff. 28-38v.*

297. No els hem trobat en cap dels arxius consultats. Podrien ser al de la Congregació per als Religiosos i els Instituts seculars, ja ho hem dit, on per ara no podem investigar.

298. Així hom pot llegir-ho en la carta del secretari de la Congregació d'Afers Eclesiàstics Extraordinaris, Francesco Borgongini Duca, al prefecte de la Congregació per als Religiosos, cardenal Laurenti. Vaticà, 9 de desembre de 1928 (minuta dactilografada): ASV, *A.E.S., Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 14, f. 27.*

299. Els intents foren de "promocionar-lo" a Saragossa o a Granada, 1924, després de 1926, a Burgos i a València en 1929, vegeu «Informe final de la visita apostòlica» 607. Igualment, ROIG ROSICH, *Dictadura de Primo de Rivera* 389 i MASSOT I MUNTANER, «El Vaticà i Catalunya»: *Qüestions de Vida Cristiana* n. 109 (1981) 55.

300. Així hom pot deduir-ho d'una carta del marquès de Magaz al cardenal Gasparri. Roma, 19 d'abril de 1928: ASV, *A.E.S., Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 6, ff. 109-114.* La Santa Seu es negà a les pretensions del Govern espanyol. Això mateix es conclou palesament de la carta del marquès de Magaz al general Barrera. Roma, 16 d'abril de 1928: RAGUER, «La política anticatalanista de la Dictadura»: *AnalTar* 84 (2011) 802-803. Dels intents de Primo de Rivera per portar el cardenal a Roma, n'hi ha una carta del general Primo de Rivera al marquès de Magaz. Madrid, 26 de març de 1928.

301. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 118.
302. MASSOT I MUNTANER, *Ibid.*, 122-125.

303. Vegeu l'ús que fa Tedeschini de l'expressió "roda de molí", en referir-se als catalanistes que fan servir la pronúncia a la romana del llatí amb fins separatistes i que després ho volen dissimular, però que naturalment a ell, al nunci, no l'enreden pas: «Certo che credere nella retta intensione dei Catalanisti su questo punto, sarebbe proprio tanto grossa come ingoiare invece di un'ostia una ruota di molino». "Informe final del nunci" *f. 46*. «Informe final de la visita apostòlica» 657-658.

304. BASCO GRACIÀ, *Mártires del siglo xx* 383-384.

305. MASSOT I MUNTANER, *Creadors del Montserrat modern* 121.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 1

Carta de l'abat de Montserrat, Antoni M. Marcet, al nunci Tedeschini. Montserrat, 23 de març de 1928.

Carta de l'abat Marcet, escrita després de la seva entrevista amb el nunci a Madrid, el 7 o 8 de març de 1928, amb què li envia dos volums de la Bíblia de Montserrat i dos escrits més en defensa del monestir respecte de les acusacions de caràcter separatista que havien estat fetes al monestir.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 833, fasc. 1, ff. 197-198v., original dactilografiat.

Hi ha unes notes autògrafes del nunci, ff. 198-198v.

Dos al·legats: “*Obras en castellano publicadas por los Monjes de Montserrat*”, f. 196., i “*Notas relacionadas con el Monasterio de Montserrat*”, ff. 192-195.

Monasterio de Ntra. Sra. de Montserrat, 23 de Marzo de 1928.

Pax

Excmo., y Rdmo, Sr,
Don Federico Tedeschini,
Nuncio Apostólico de S. S.
Madrid.

Ilmo. Sr.:

Apenas llegado de Madrid tuve el gusto de remitirle los dos tomos de nuestra Biblia, que supongo en su poder. Voy ahora a cumplir el encargo de V. Sria. Ilma. indicándole brevemente las medidas tomadas para afianzar en mi Comunidad las estima de la Patria Española, y evitar se inculquen en ella ideas subversivas del amor y respeto que como españoles le debemos.

Desde muchos años tengo absolutamente prohibido a toda mi Comunidad cuestionar de política y especialmente proferir ninguna expresión de censura de las orientaciones, disposiciones y acción en general de las Autoridades que nos gobiernan, exhortándola al respeto y acatamiento debidos.

Para obtener más fácilmente lo dicho sabe bien su Ilma. Que ya

seis años ha retiré de mi Comunidad todo diario, evitando así que entre los Monjes surgiesen discusiones o se fomentasen ideas políticas de ninguna clase con la lectura de los acontecimientos diarios que tan fácil y diversamente apasionan los ánimos, según los diversos puntos de vista de que se miran.

He renovado expresamente esta prohibición muy recientemente exhortando a mi Comunidad al amor a la patria, prescindiendo de pequeñeces y sentimientos particularistas en todo lo posible.

Además según las indicaciones de su Ilma., manteniendo a toda costa este mi criterio, procuro fomentar en mi Comunidad el verdadero espíritu cristiano patriótico español que nos debe animar como región que somos de España.

En cuanto a la formación cívica de la juventud tengo dadas las siguientes disposiciones, algunas de ellas ya de antiguo:

1º A nuestros jóvenes desde su entrada al Colegio de Posulantes se les da educación cívica correspondiente a las ideas antes expuestas para la Comunidad. Tengo, desde muchos años, expresamente prohibido, so pena de graves sanciones, no sólo que se les hable en sentido despectivo de España, sino aun que se les comunique ideas políticas, etc.

2º Se les enseña las humanidades en lengua castellana y sobre textos en la misma lengua.

3º Desde su ingreso en nuestro Colegio estudian a fondo la lengua castellana, dándoseles dos clases diarias de gramática castellana. Estudian además la Geografía de España y su Historia por extenso, sin que se dé más importancia a la historia regional de la que le dan los Autores españoles que les sirven de libro de texto.

4º Desde hace 9 años les impuse la recreación en lengua castellana, cuidando constantemente de la observancia de esta prescripción.

5º Todos los días colectivamente rezan por las necesidades espirituales y temporales de la Iglesia y del Reino de España.

6º Estudian los clásicos españoles, y en los cursos de Literatura universal cuidan los Padres profesores de poner de relieve la literatura patria.

Estas son las cosas que de momento se me han ocurrido para comunicar a Su Ilma. Procuraré según sus indicaciones mantener y arraigar este criterio, no dejando de imponer las debidas sanciones a todo acto o palabra que de alguna manera atacara estos intereses comunes.

Le adjunto a la presente una lista de las obras que recientemente han publicado mis Monjes. Y asimismo me permito acompañarle una copia de una nota que entregué a un señor de esa Corte, que tiene muy

buenas relaciones con el Sr. Presidente del Gobierno.

Por último, me complazco en retirar a V. Sria. Ilma. el humilde homenaje de mi absoluta obediencia, de mi profundo y sincero amor que en Cristo le profeso, y beso el s. Anillo,

Antonio Mª Marcet
Abad OSB

[Escrit de mà del nunci segueix:]

N. B. Verso il giorno 7 o 8 di Marzo venne da me il P. Abate di Monserrato, e naturalmente parlammo delle questioni candenti di colà! Mi disse che alcune volte aveva dovuto punire i monaci per intemperanza contro la Spagna, ed io gli chiesi mi dicesse in quali casi e con quali Sanzioni lo aveva fatto. Gli chiese se avessero un ritratto del Re, una bandiera di Spagna, mi disse che no. Gli domandai se per caso se parlasse a volte di patria, e mi rispose che no, essendo essi monaci. Ed io replicai che nei doveri del perfetto monaco vi sono anche i doveri verso la patria: il che egli ammise, e promise di rimediare. Gli domandai come fan i giovanotti che vanno alla Scuola dell'abadia, e mi disse che sono tutti afetti al catalanismo. E che cosa fate voi per correggerli? Ma non poté risponderere. Cerchiamo di proporre agli occhi dei giovanetti l'ideale del buon religioso e buon patriota, e a procurare di formarli in questo ideale. Ammise questa necessità ed assicurò che lo farebbe.

Il P. Abate si mostrò deferentissimo e ben intenzionato.

Primo effetto di questa conversazione fu che tre o quattro giorni dopo, andato Primo de Rivera a Barcellona, il P. Abate, del parere [?] che il Vescovo, fu a salutarlo; e Primo de Rivera mi disse il giorno 17 Marzo che il P. Abate gli aveva fatto buona impressione.

Primer al·legat adjunt a la carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Montserrat, 23 de març de 1928 (original dactilografiat): ASV, Arch. Nunz. Madrid, 833, fasc. I, f. 166.

Obras en castellano publicadas por los Monjes de Montserrat

Método completo de Canto Gregoriano, 6 ediciones.

Ejercitatorio de la Vida espiritual.

Guía histórico-descriptiva de la montaña de Montserrat, diversas edic.

Manual de los Oblatos benedictinos de Montserrat.

Misal cotidiano de los fieles: un tomo.

La Musa latina en Montserrat.

La Misa cantada por los Fieles.
 Oficio y Misas de Navidad.
 Breve compendio de la Vida de S. Benito, excelencias de su sgda. Orden.
 Misal de los Domingos.
 Catecismo Romano Comentado.
 Oficio y Misa de Jesucristo Rey.
 La Medalla de San Benito.
 Novena a la Sma. Virgen de Montserrat.
 El Cofrade de Montserrat.
 Eucologio litúrgico.
 La Misa rezada y cantada, con las rúbricas del Misal e ilustraciones.
 La vida contemplativa.
 La orden Benedictina.

(en prensa) Oraciones de preparación y acción de gracias de la Comunión.
 (en preparación) El Breviario Romano.

Segon al·legat adjunt a la carta de l'abat Marcet al nunci Tedeschini. Montserrat, 23 de març de 1928 (original dactilografiat): ASV, *Arch. Nunz. Madrid*, 833, *fasc. 1*, ff. 192-195.

NOTAS RELACIONADAS CON EL MONASTERIO DE MONTSERRAT

Algunos elementos poco escrupulosos han acentuado desde el advenimiento al Poder del Directorio Militar, sus campañas tendenciosas para producir vejaciones y molestias a los PP. Benedictinos del Monasterio de Monserrat [sic]

Por las especiales circunstancias de Cataluña se ha creído, sin duda, que podría impresionar especialmente a las Autoridades toda acusación que tendiera a demostrar que el Monasterio es un centro acentuadamente catalanista y que del mismo irradiaba una acción contraria a los sentimientos de amor a España. Y esta arma se ha esgrimido constantemente, aunque sin fundamento, en estos últimos cinco años, dando lugar a vejámenes reiterados y a situaciones y momentos angustiosos, que sufre aquella Comunidad.

Son en número considerable los hechos que prueban esa prevención. De entre ellos merecen destacarse los siguientes:

1º--Acusación de que el Monasterio había vendido a Francia una bandera de la guerra de la Independencia. La denuncia motivó una visita de inspección de un Sr. Coronel del Ejército, habiéndose probado que aquella carecía de

fundamento.

2º--Manifestación ante el Sr. Embajador de España en París acusando al Rdmo. P. Abad de haber sostenido relaciones políticas muy acentuadas con el primer presidente de la Mancomunidad de Cataluña, Sr. Prat de la Riba. Pudo probarse que el P. Abad no había tenido con el Sr. Prat de la Riba relación oral ni escrita de ninguna clase.

3º--Acusación contra el propio Rdmo. P. Abad imputándole haber acompañado al Sr. Cambó en propagandas políticas regionalistas. Se probó que era falsa por completo la acusación...

4ª--Publicación en "El Liberal", de Bilbao, de un violento artículo contra el Monasterio afirmándose, entre otras cosas inexactas, que se excluía del servicio del Santuario a quien no fuera catalán y que se obliga a los visitantes a que hablen exclusivamente el idioma catalán. La falsedad del primer extremo es evidente si se tiene en cuenta que hay y hubo siempre al servicio del Santuario elementos de Aragón, Burgos, Rioja y otras regiones. El segundo extremo tan burdo que no requiere ser rectificado; basta conocer Monserrat y saber que allí acuden visitantes de todas partes del Mundo y que todos son atendidos con extrema cortesía.

5º--Multa impuesta por el Sr. Gobernador Civil por tener abierto, durante unas horas de los domingos, un establecimiento de comestibles para aprovisionamiento de los visitantes. Se pudo probar la improcedencia de la multa por cuanto las horas que permanece abierto dicho establecimiento son las autorizadas por la Ley y Reglamento del Descanso Dominical.

6º--Acusación de haber colocado una bandera catalana en una de las peñas de la montaña de Monserrat. Se probó que no existía tal bandera y que en el supuesto de haber existido, no sería imputable a la Comunidad su exhibición, sino a cualquiera de los muchos excursionistas que visitan la montaña.

7º--Acusación de que los rezos se efectúan en catalán. El historial del Monasterio prueba que SIEMPRE se ha procedido así, aún en los tiempos en que abundaban en la Comunidad los monjes no catalanes.

8º--Se obligó a retirar de la imprenta una obra de "Paleografía musical gregoriana", so pretexto de que en el anuncio de la misma se menospreciaba el idioma castellano, sólo por no haber sido hecho en este idioma. / *Pero el mismo P. Abad confesó que se habían repartido tarjetas de reclamo para el extranjero, redactadas en francés y en catalán. El P. Abad admitió que esto no podía aprobarse* [anotació autògrafa del nunci Tedeschini]

9º--Recientemente se ha denunciado que cuatro religiosos no habían cumplido el servicio militar. La denuncia motivó la presencia en el Monasterio del juez instructor y que se ocasionara a los interesados molestias extraordinarias.

Uno de los denunciados no había sido alistado; lo está ya, por cuanto el incumplimiento del trámite había obedecido a un descuido. Los otros tres, a parte de no haber recibido la orden de concentración, los retuvo en el Monasterio el Rdm. P. Abad ya que no estaban en condiciones de ser destinados a Misiones por su salud precaria. Este estado de salud se ha probado demostrándose la imposibilidad en que se hallaban de cumplir su misión apostólica en países donde el esfuerzo a realizar requiere salud perfecta. Es de tener en cuenta que el Monasterio tiene en misiones más religiosos de los que por servicio militar estarían obligados a ello.

10º--El Sr. Gobernador Civil, por orden reciente, ha prohibido que se hospedaran en Monserrat mas de 548 personas, so pretexto de que el agua no es suficiente y que no es de buena calidad.

Los manantiales y depósitos hasta ahora dispuestos para el servicio son suficientes para las atenciones de los visitantes. La estadística acusa que se dispone en Monserrat, por habitante, de una cantidad de agua no inferior a la que corresponde, por habitante, en Barcelona; y es de tener en cuenta que, por múltiples motivos, nunca el consumo de agua en las hospederías del Santuario alcanza una proporción igual al consumo de las casas particulares.

Respecto a la calidad, los análisis efectuados prueban que es buena. Jamás se ha producido una enfermedad por contaminación de las aguas.

Con todo y lo expuesto, tal es el deseo de que el agua abunde para el servicio de los visitantes del Santuario, que el Monasterio está efectuando trabajos para el alumbramiento de nuevos manantiales y se han ensanchado los depósitos de que se disponían hasta la fecha.

Es de esperar que el Sr. Gobernador Civil rectificará¹ la orden mencionada, sobre todo al darse cuenta de que en virtud de las obras a que nos referimos el agua será abundante, sin que deba imponerse la menor restricción. De no ser rectificada esta orden, podrían originarse contratiempos sobre todo en épocas en que la afluencia de visitantes es de más de 1.200 personas y si el Monasterio se negara a facilitar a las mismas albergue adecuado en las hospederías construidas “ad hoc”, nadie puede prever el conflicto que podría originarse.

11º--Últimamente se ha formulado amenaza (que ignoramos si ha cristalizado en realidad) de incoar el expediente oportuno para recabar que Monserrat sea declarado “Monumento nacional”, con la finalidad única de sustraer de los PP. Benedictinos la vigilancia, custodia y conservación que atienden con

1. *La ha rectificado ya* [sobreafehit manuscrit per mà diversa de la de Tedeschini]

escrupulosidad.

--- --- ---

Los hechos anteriormente expuestos son suficientes para demostrar que existe un prejuicio manifiesto contra Monserrat y que se ha conseguido indisponer contra el Monasterio a las dignísimas Autoridades, a las que se ha imbuido la creencia de que Monserrat es un foco separatista. Para esta acusación se ha aducido frecuentemente el hecho de las publicaciones científicas o históricas que publica el Monasterio en catalán; pero se ha callado cuidadosamente que éstas tienen carácter regional, así como el número de publicaciones, sobre todo de carácter religioso, que se publican en castellano.

Los antecedentes todos prueban la ecuanimidad y el sentido de ponderación con que ha procedido siempre la Comunidad Benedictina incluso en casos en que, tal vez inadvertidamente, se la podía comprometer. Un hecho significativo lo demuestra. En una fiesta celebrada por unos visitantes –hace años– se cantaron “Els Segadors” y, al empezar el canto, el Rdm. P. Abad dio orden de que la Comunidad se retirase. El hecho fue presenciado por muchos visitantes no catalanes, entre ellos un hermano del Sr. Marqués de las Tres Torres de Mendoza, Secretario de S. M. el Rey (q. D. g.).

La Comunidad del Monasterio ha dado pruebas de sus sentimientos de amor a España, patentizándose en muchas ocasiones; y ha expresado constantemente sus sentimientos de adhesión en cuantos actos hubo ocasión para ello con motivo de los viajes efectuados por las Reales Personas a Cataluña.

Cuanto tienda a tergiversar los hechos pretendiendo suponer a la Comunidad Benedictina entregada a intervenciones ajenas a su misión es completamente inexacto. Es posible que haya quien iguale pero no quien supere a la Comunidad de PP. Benedictinos de Monserrat en su escrupulosidad para no apartarse de lo que constituye su misión: la oración, el culto a la Virgen y el estudio para intensificar la cultura en sus diversas manifestaciones.

Hombres ponderados, de ideología diversa (entre ellos muchos militares, como el Sr. Álvarez de la Campa y otros) pueden atestiguar que la obra de los PP. Benedictinos de Monserrat no puede merecer más que el estímulo y el aliento de las Autoridades, que no se dejen influir por acusaciones y prejuicios y que se limiten a estudiar dicha obra objetivamente.

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 2

Carta del monjo de Montserrat, Adeodat Marcet, a Fernando Álvarez de la Campa. Montserrat, 6 de febrer de 1924.

Carta del pare Adeodat Marcet a l'alcalde de Barcelona, Fernando Álvarez

de la Campa, protestant per les mesures que empenia el governador civil de Barcelona, general Carlos Losada, dirigides a reprimir amb multes les manifestacions que el militar considerava catalanistes, ressò encara de la supressió dels Pomells de Joventut amb llurs signes distintius .

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc. 3, f. 409, còpia, original dactilografiat.

ABADIA DE MONTSERRAT
(BARCELONA)

Carta particular

escrita a un amigo [sobrefegit manuscrit]

Exmo. Sr. D. Fernando de la Campa
Alcalde de Barcelona

Montserrat, 6 de febrero de 1924.

Mi carísimo D. Fernando: Con el corazón lleno de pena y escudado con la buena amistad y cariño que le profeso y con el respeto que siempre hasta ahora me ha merecido el honroso uniforme militar, le escribo la presente por si encuentra V. E. manera de hacer comprender al Sr. Gobernador General Losada que con sus estridencias catalanofobias está destruyendo la obra de concordia y de pacificación del Directorio y creando por todas partes lo que con ellas intenta destruir.

Adjunto le mando una gacetilla de un diario de ayer, que es lo que me ha impulsado a escribirme.

Yo no quiero averiguar, si las capuchas son signo distintivo de los Pomells o no; lo cierto es que algunos siglos antes de fundarse los Pomells, ya nuestras mujeres y jóvenes usaban la capucha para ir a la iglesia, y que mientras estaban en su apogeo los Pomells, la inmensa mayoría de las pomellistas no usaban capucha, y no por esto dejaban de ser pomellistas,

En la imposición de las multas por el Sr. Gobernador se ve que éste se ha cebado en los eclesiásticos imponiéndoles la máxima, con ser muy discutible la participación de ellos en el delito, si es que hubo tal delito por traer capucha.

Negándose el Sr. Gobernador ha [sic] recibir al cura que iba a visitarle ha demostrado muy poca justicia al no querer escuchar al condenado y falta de educación, que es lo menos que se puede pedir a un gobernante.

Por fin en las últimas palabras parece echar el guante a la potestad eclesiástica: y debería tener bien entendido que entre los buenos católicos y en particular entre el clero no ha de encontrar nunca resistencia la potestad civil, mientras legisle en el terreno que le incumbe, ya que sabe bien el católico y más el eclesiástico lo que escribió S. Pedro, Cabeza de la Iglesia: "Sujetaos a la potestad no sólo de los buenos y moderados, sino también a los díscolos." Pero si esta potestad civil se ingiere en el fuero eclesiástico, encontrará mártires, y siempre el papel de víctima ha sido tan simpático, come antipático es el papel del verdugo.

La Virgen Morenita ilumine a los que hoy tienen el mando, es lo que pido todos los días.

Sabe cuanto le aprecia su affmo. s. s. y amigo

q. e. s. m.

Adeodato Marcet OSB

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 3

Carta de l'abat de Montserrat, Antoni M. Marcet, al nunci Tedeschini.
Montserrat, 7 d'abril de 1928.

*Carta de l'abat Marcet convidant el nunci Tedeschini a visitar l'Abadia
de Montserrat durant la seva estada Barcelona.*

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 833, fasc. 1, f. 180, original dactilografiat.

Monasterio de Montserrat, 7 Abril de 1928

Excmo. y Rdmo. Sr. D. Federico Tedeschini
Nuncio Apostólico de SS.
Madrid

Ilmo. Sr.:

Al acercarse la oportunidad de que trasladándose V. Sria. Ilma. a Barcelona para honrarnos con su esperada visita, me permito recordarle el vivísimo deseo que tengo yo y mis Monjes de verle en nuestro Monasterio y tener ocasión propicia de reiterar a V. Sria. Ilma. el humilde homenaje de filial adhesión y amor.

Esperando tener muy próximamente esta gran satisfacción, y asegurando a V. Sria. Ilma. los mejores dones del Cielo en esta presente Pascua, me honro de profesarme en el beso de S. Anillo,

de V. Sria. Ilma.
devmo., s. en Cristo

Antonio Mª Marcet
Abad OSB

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 4

“Qüestionari preparat pel nunci per a interrogar els seus informadors durant la seva visita a Catalunya”. Any 1928.

Al·legat núm. 2 adjunt a ”Informe final del nunci sobre la visita apostòlica a Catalunya de 1928” (còpia dactilografiada). Despatx n. 3403 del nunci Tedeschini al cardenal secretari d’Estat, Pietro Gasparri. Madrid, 22 de juny de 1928 (original dactilografiat): ASV, *A.E.S., Spagna, 1928, pos. 589, fasc. 10, ff. 125-126v.*

Allegato n. 2 al Rapporto N. 3403
NUNCIATURA APOSTÓLICA
EN ESPAÑA

I PREDICACIÓN.

A. - *Barcelona y otras ciudades populosas.*

No es verdad que hace 50 años se empleaba menos el Catalán, no sólo en la predicación, sino en los periódicos, en las conversaciones familiares,&

1.- En qué lengua se predica exclusivamente o con más frecuencia?

2.- Desde cuando data la práctica de predicar en una u otra lengua?

3. - Se predica hoy en catalán más que anteriormente?

Por qué motivo se introdujo donde no existía esta costumbre?

Por qué se intensificó?

4.- El pueblo de esas ciudades entiende bien el castellano aunque no lo hable con corrección? Los periódicos que lee, en qué lengua están escritos? Fueron siempre escritos en su lengua? Los comercios, los cines, teatros, radios &. en qué lengua son?

5.- (Si no lo entiende, a qué se debe? A que no se enseña en las escuelas, a que no tiene interés en aprenderlo, a mera negligencia de maestros y discípulos, a espíritu partidista? Si esto ultimo: Nace espontáneamente del pueblo o bien se debe a campaña política? Cooperan el clero en este sentido?)

6.- *Si en general lo entiende:* Nace espontáneamente del pueblo la exigencia de que se le predique en *catalán*, o más bien está promovida por una minoría partidista? Cooperan el clero por espíritu partidista en promover esa exigencia?

7.- El catalán en que hoy se predica al pueblo es el usual o bien el moderno literario?

8.- Si lo segundo: está capacitado el pueblo para entenderlo?

9.- Al predicarse en catalán se hace en forma, habida cuenta de las circunstancias, que puedan con razón herir los sentimientos de los no catalanes?

B. - *Pueblos rurales:*

10.- En qué lengua se suele predicar?

11.- De cuando data esta práctica? Entiende el castellano? Leen periódicos castellanos, y en los comercios, cines & usan el castellano?

12.- Dada la menor cultura que reciben en las escuelas las gentes de esos pueblos, están capacitados para entender bien la predicación en castellano?

13.- A los que no suelen hablar el castellano, de predicarles en este idioma; no se les obligaría a una atención molesta? No se contrariaría su espíritu de piedad y su costumbre antigua y constante de oír la predicación en esta lengua?

14.- Cuando se les predica en catalán, se hace en el catalán usual o bien en el moderno literario? Si esto último; lo entiende bien el pueblo ?

15.- Se fomenta entre ellos por parte del clero el espíritu partidista en menosprecio de la lengua castellana?

II ENSEÑANZA DEL CATECISMO.

16.- En qué lengua se enseña el catecismo en las escuelas: en las escuelas nacionales y en las escuelas privadas? Se excluye la enseñanza del catecismo en catalán; se excluye la enseñanza del catecismo en castellano?

17.- Desde cuando data la actual práctica: por qué se introdujo?

18.- El pueblo en sus rezos y devociones privadas: emplea el catalán o el castellano?

19.- En las escuelas se enseñan a los niños las oraciones ordinarias y devociones más corrientes en catalán o sólo en castellano?

20.- De cuando data la propaganda de libros piadosos escritos en catalán? Esa propaganda se hace en forma que sepa a espíritu partidista? Cuales son los centros de esa propaganda, quiénes son los promotores?

21.- Si las asignaturas de las escuelas se enseñan en castellano y los alumnos las entienden, entenderían bien también la asignatura de Religión y de Catecismo, si se hiciese en castellano?

III SEMINARIOS.

22.- En los seminarios existe ese espíritu partidista entre los alumnos? Existe entre los Profesores? En cuáles seminarios? Qué idioma se empleaba antes en la conversación, en los actos de piedad, en las clases? Qué idioma ahora: qué textos: qué asignaturas, máxime acerca de la Historia de España y de la de Cataluña, y de Gramática de España y de la de Cataluña? Los Superiores vigilan sobre esta materia? Admiten politicantes? Los ordenan?

IV ABUSO DE LA RELIGIÓN CON FINES PARTIDISTAS.

25. - Tiene noticia de que se haya en determinadas partes de Cataluña abusado de la Religión o de cosas con ella relacionadas para fines catalanistas? En qué cosas y principalmente por qué personas?

24.- Se juzga por el contrario que se haya abusado de la política de las autoridades con el fin de molestar o perseguir a la Religión o a sus Prelados? En qué cosas?

25.- Congreso litúrgico de 1915. Era para toda Cataluña? Han adoptado todos sus deliberaciones? Por qué Montserrat empezó a adoptarlas antes del Congreso? Se usan en otras diócesis, fuera de Montserrat, las casullas góticas? Se pronuncia fuera de Montserrat el latín a la Italiana? Si es verdad que en las últimas Conferencias se excluyó el que se ocuparan de las casullas y 15 días después se escribió a Roma? Pomells, qué eran. Por qué fueron suprimidos?

26.- Qué juzga de la participación de las comunidades religiosas de varones en el movimiento catalanista? Qué Ordenes y qué personas principalmente pueden haberse significado como fautores del catalanismo?

27.- Tiene significación sospechosa la división que han adoptado por provincias algunos institutos religiosos de varones en tal forma, que constituya provincia religiosa separada Cataluña?

28.- Qué opina del Monasterio de Montserrat?

29.- Qué opina de la obra de Ejercicios Espirituales? (P. Vallet)

30.- Qué opina de las publicaciones culturales y espirituales que el Fomento de piedad Catalana viene promoviendo? Cual es su finalidad?

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 5

Llista lliurada al nunci Tedeschini amb els noms dels monjos que havien de ser consultats en la visita pastoral. 1928.

ASV, *Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc. 3, f. 397*, original manuscrit.

- + P. Gregorio Suñol
 - + P. Silvestre Jofre
 - + P. Adeodato Marcet, decano
 - + P. Columbano Cucurella, decano
 - + David Pujol, prefecto de clérigos
 - + P. Eugenio Quintana, maestro de novicios
 - + P. Froilán Losada, profesor
 - + P. Roberto Grau, prefecto de los conversos
 - + P. Emiliano Grau [*per Riu*] prefecto de postulantes
 - + P. Anselmo Albareda, archivero
 - + P. Domingo González, profesor
 - + P. Angel Rodamilans, maestro de escolanes
 - + P. Anselmo Ferrer, maestro de capilla
 - + P. Celestino Gusi, secretario del P. Abad
- [*Més avall*]
- 1º José Maria Fontseré [*està ratllat*]
 - 2º Eladio Pantebre, sacristán
 - + 3º Plácido Vives
 - + 4º Benito Reixat [*per Reixach*]
 - + Fulgencio Albareda
 - Daniel Alegre [*per Alegria*]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 6

Informe de dom Domingo González. 1928.

Cinc quaderns manuscrits del monjo, de Montserrat, Domingo González, lliurats al nunci Tedeschini durant la seva visita apostòlica a l'Abadia de Montserrat, del 26 d'abril a l'1 de maig de 1928. Montserrat 1 de maig de 1928.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc. 3, ff. 337-382v.-407-416v., original autògraf. Els folis estan desordenats en la seva unitat arxivística. En la nostra transcripció seguirem l'ordenació feta pel mateix Domingo González i farem constar també la foliació donada per l'ASV. Els subratllats de l'original els assenyalarem en lletra cursiva i els sobreafegits –quasi bé segur que són de mà de Tedeschini– els posarem igualment en cursiva indicant així que no són els originals del text, que també en porta.

[Primer quadern]

Pax

Excmo. Sr. Nuncio :

Ratifico cuanto dije anoche, pues comprendo que me olvidaré [sic] de consignar muchas cosas; aquí anotaré lo que me parezca más importante, según me vayan viniendo a la memoria, así que, dispense V. E. la falta de ilación.

En 1895 vine aquí por 1ª. vez y entonces se componía la Comunidad de castellanos y catalanes, estando los primeros en mayoría y era el *Abad el Rmo. P. José Deás*. Todos los actos, lecturas y sermones, se hacían en castellano,

excepto dos o tres sermones que se hacían en catalán, porque el auditorio era de gente sencilla del pueblo. Entonces comenzaban a leer a escondidas a Verdager algunos jóvenes. Marché en 1900 a Valvanera y en 1906 volví. En esta fecha se formó [f. 377] la Solidaridad Catalana. En la Comunidad sólo había unos 8 PP. castellanos; tanto en esta, como en la anterior etapa, la Comunidad era tan numerosa como al presente. Los catalanes estaban divididos entre catalanistas y anticatalanistas (entonces no se hablaba de separatistas); entre los catalanistas figuraba el actual Abad, quien, nombrado presidente de las conferencias de liturgia, comenzó a hacerlas en catalán, siendo ese acto muy censurado por la parte contraria y contribuyendo ello a ahondar más la división ya existente [subratllat sobreafegit]

Marché en 1908 a mi Monasterio de Valvanera y volví en 1919; esta vez no encontré más que dos o tres PP. no catalanes y a la Comunidad (hondamente dividida entre separatistas, catalanistas y los contrarios a los dos anteriores, división producida [f. 377v.] por la dirección política que el P. Abad venía imprimiendo desde 1913, en que fue elegido coadjutor del abad Deás, quien varias veces le dijo que iba por mal camino, sin que le hiciera caso (según me lo contó el mismo Abad Deás) [subratllat sobreafegit]

Esta terquedad ya había sido notada por el P. Visitador Rosendo Casanovas (catalán), quien decía que no se podía tratar ningún asunto con el Abad Marcet, por lo terco que era.

Días después de llegar yo aquí, se personó nuestro Visitador José Álvarez, con misión especial de la Santa Sede, a causa del separatismo de casa, pues, entre otras cosas, los PP., bajando o subiendo de votar del pueblo de Monistrol en unas elecciones a diputados, cantaron *Els Segadors* [subratllat sobreafegit] [f. 378]

El P. Visitador tomó como Secretario de la visita (año 1919), al Abad Deás, quien me dijo a mí: «A pesar de que mi presencia ha coartado mucho la libertad de algunos PP., se han atrevido a decir tales contra el Abad Marcet que, si el P. Visitador las refiere a la Santa Sede, lo deponen; así que yo he rogado al P. Visitador (había sido súbdito suyo), muy encarecidamente, que no lo comunique al Sto. Padre, porque no quiero que en vida mía depongan a mi coadjutor, y creo que el Visitador atenderá mi petición». Por efecto de esta visita, Benedicto XV llamó a su presencia dos veces al Abad; me lo dijo el Abad Deás. Después de esto, yo he visto a la Comunidad pedir desde los balcones a un orfeón que cantaran *Els Segadors* (ausente de casa el abad) [f. 378v.] y he oído gritar: «¡Muera España!» a un Padre, en presencia [de] otros (dentro del convento) y a dos organistas decir que ellos no querían tocar la marcha real el día que nos visitó la Reina [subratllat sobreafegit] y en presencia de seglares, y no la tocaron (ausente también el Abad). De esto, di cuenta al Abad, quien sin dudar, avisó al único de esos organistas que hoy vive aquí, pues ensayaba la marcha real una vez que corrían rumores de si

vendría el Rey.

El actual Sto. Padre también llamó a nuestro Abad, quien al regreso dijo a los juniors que el Papa no quería que fuésemos separatistas, pero catalanistas podíamos serlo. A mí me dijo que Benedicto XV había entendido [subratllat en vermell] la cuestión, pero que Pío XI y su Secretario de Estado no, y [f. 379] parece culpaba más al Cardenal Gasparri [subratllat sobreafegit]

Después de las entrevistas con Benedicto XV (el Abad Deás me dijo que en la 1ª, le riñó mucho y que le emplazó para el año siguiente, a fin de que le diera cuenta del estado de la Comunidad, y que en esta 2ª. visita, el Sto. Padre quedó satisfecho). El Abad Marcet no cejó en su actuación política y obligó a la Comunidad a votar en las elecciones municipales del pueblo de Monistrol, contra la opinión de los PP. más sensatos, cuyo parecer pidió, y esa intervención nos malquistó con el pueblo. Durante el actual gobierno, le llamó el párroco para que actuara de pontifical, y la víspera de la función, y sabiendo que iba a bajar nuestro Abad, subió una comisión del Ayuntamiento y le [f. 379v.] dijeron, cara a cara, que no querían que bajara a celebrar de pontifical, porque no querían se dijera que presidía la fiesta del pueblo un separatista, (esto me lo ha contado un P. que me merece crédito). El caso es que no bajó y que el párroco tuvo un gran disgusto.

A un Padre castellano, hijo profeso de este Monasterio, que residía en otro Monasterio y le pidió para volver aquí, le contestó el Abad que le admitía, a condición de que había de hablar en catalán; el P. vino y después de un par de años se marchó, por el ambiente político de la casa, pues, aunque nos acomodamos a todo, la Comunidad no quiere personal de fuera de Cataluña [Nota: (1) *Questo lo ha detto in altri termini, a me, lo stesso Abate*, lletra autògrafa de Tedeschini] *Esto me lo dijo el mismo interesado* [subratllats sobreafegits].

A un sacerdote de la diócesis [f. 380] de Murcia (según creo) que pidió ser admitido aquí, le contestó que era a condición de que aprendiera y hablara catalán, el sacerdote no vino. Me lo ha dicho el mismo Padre de quien se valió el sacerdote para pedir el ingreso y por cuyo conducto contestó el Abad.

A un sacerdote de Zaragoza, que pidió el santo hábito, le *exigió por escrito que se había de acomodar a todas las costumbres de aquí y hablar en catalán. Me lo ha dicho el mismo sacerdote y también el P. Abad lo dijo a la Comunidad, cuando un sector de ésta se había confabulado para votarle en contra, sólo porque no era del país, y eso que el dicho sacerdote cumplió lo prometido* [subratllat sobreafegit] y dio muestras durante el noviciado de muy buen espíritu. [f. 380v.]

Al tener noticia el P. Abad de esta confabulación, reunió a la Comunidad y dijo: (yo estaba presente) que el dicho sacerdote había demostrado con sus obras ser digno de vestir nuestro hábito, que pecaban mortalmente los que le votaran en contra, por la sola razón de no ser catalán y castigó al principal de los cabecillas y le hizo la 1ª. admonición canónica, para expulsarlo de la

Orden si no se enmendaba. Llegado el día de la votación (yo no asistí, porque tengo hecho por escrito renuncia de la voz activa y el Abad me la admitió), algunos dijeron cara a cara al Abad que no querían aquí monjes de fuera, pero el novicio tuvo votación favorable, profesó y en vista su situación violenta, lo trasladaron a otro Monasterio, donde ha profesado solemnemente. [f. 381]

Este hecho ocasionó tan gran disgusto al Abad, que estuvo tres días aplanadísimo y sin salir de la celda y repetía con frecuencia: «por qué no me quieren a mí estos PP. jóvenes, qué les he hecho para que no me quieran» (los aludidos eran los formados por él y habían dicho que no le querían y que había que buscarle substituto, y que el votar bola negra a ese sacerdote sería el 1er. bofetón que darían al Abad, y que tras ese bofetón vendrían otros).

Después de esto, el Abad tuvo un ataque al corazón y todos lo consideramos efecto del disgusto; por consejo de los médicos anduvo por sanatorios de Inglaterra y Alemania unos seis meses y durante ese tiempo los PP. jóvenes echaban sus cuentas buscándole sucesor (creían que [f. 381v.] se moría) y pude observar la satisfacción con que [sería] recibido su relevo o su muerte. Era tan manifiesta esa disposición de ánimo de los jóvenes, que los viejos vinieron a decirme que, caso de que faltara el Abad, yo tenía que intervenir en la elección del sucesor, pues no podía consentirse que saliera elegido uno que favoreciera las tendencias políticas de los jóvenes.

Entonces vi que los jóvenes (en cuyas manos se ha echado el Abad), no le querían de ninguna manera, por las conversaciones que les sorprendí y que los viejos le querían mucho. *Ahora siguen los jóvenes sin quererle y deseando substituirlo, porque los tiene a raya en sus manifestaciones políticas y por otras razones que no enumero, porque no tengo tiempo para [f. 382] extenderme* [subratllat sobreafegit] y que los PP. viejos ya no le quieren tampoco, por muchas razones que no tengo tiempo de exponer, pero que expondré a V. E. en otra ocasión, o por escrito.

Es tan poco lo que le quieren los viejos que, según me han dicho en confianza y en secreto, han escrito a nuestro P. General (y se hallan dispuestos a escribir a la Sagrada Congregación de Religiosos, si el Gral. no les atendiera), exponiéndole algunas cosas importantes.

Excmo. Sr. Nuncio, supuesto que hemos convenido en que le escribiré, aquí hago punto final, porque me hallo indispueto.

Besa reverentemente su anillo pastoral el último de sus súbditos.

[Signat] Domingo González O.S.B.

[f. 382v.]

[Segon quadern]

Respecto a lo que dije en mi anterior debo advertir tres cosas : 1ª. El P. a quien oí gritar ¡muera España! no sabía que yo le escuchaba. 2ª. Por lo que toca a la repugnancia de nuestros organistas a tocar la marcha real cuando vino la Reina, obraban así azuzados por otros PP. Momentos antes me había pedido uno de los organistas le buscara en la Enciclopedia Espasa la música de la marcha real para tocarla, caso de que lo mandara el P. Prior (el Abad estaba ausente). Según me dijo uno de los organistas, el P. Prior dio por razón para no tocarla el que esa música no es litúrgica.

Yo di cuenta de todo al Abad, porque de esa repugnancia se [f. 337v.] dieron cuenta personas seglares que oyeron la discusión de nuestros PP. El Abad avisó al único organista que ahora reside aquí, el cual el año pasado, cuando los Reyes estaban en Barcelona y corriendo rumores de si vendrían a visitarnos, ensayó en la iglesia la marcha real, según yo mismo observé escuchando el ensayo.

3ª. En las elecciones municipales de Monistrol, celebradas año y medio antes del advenimiento del Directorio, el Abad creyó oportuno intervenir para evitar saliera alcalde un tal Sr. Juncá quien, siendo concejal, molestó cuanto pudo a Montserrat. El Abad reunió a los PP. para pedirles parecer. Alguno de ellos expuso los graves inconvenientes de enemistades, etc. que se crearía la Comunidad con los [f. 338] vecinos del pueblo, a causa del carácter especial de esas elecciones en las que se ventilan intereses de familia y no de religión. La mayoría apoyó el criterio del Abad, quien ya se había comprometido y dado palabra de asistir. La Comunidad votó, el Sr. Juncá salió alcalde, y el pueblo apoyó a su alcalde en pleitos que después hemos tenido con el Ayuntamiento.

Hemos ganado todos los pleitos. Ahora el Ayuntamiento de Monistrol está en buenas relaciones con el Abad.

La comisión del Ayuntamiento que subió a decir a nuestro Abad que no querían presidiera sus fiestas era un separatista fue en *tiempo* del Directorio.

Al referirme a la conferencia dada por el P. Albareda sobre el P. Cisneros [f. 338v.] afirmé era inexacto el calificativo de *extranjero* aplicado al P. Cisneros. En eso me equivoqué, porque el P. Cisneros vino aquí enviado por los Reyes Católicos, y en tiempo de estos reyes no se hizo la unión de los antiguos Reinos de España, según yo afirmé, pues en Castilla reinaba Isabel con exclusión de Fernando, y en Aragón gobernaba el Rey con exclusión de la Reina, por tanto, históricamente considerado el hecho, el P. Albareda tuvo razón al llamar *extranjero* al P. Cisneros. Mas no era la nota de *extranjero* lo que principalmente quería remarcar yo al referirme a la conferencia del P. Albareda, sino lo que omití por la premura del tiempo y es lo siguiente: La *intención* con que el P. Albareda aplicó el calificativo de *extranjero*, intención

claramente manifestada en el acento [f. 339] despectivo con que pronunció el epíteto y muy bien comprendida por los PP. y Juniores (llamamos Juniores a nuestros estudiantes desde que salen del Noviciado hasta que cantan Misa) allí presentes, quienes acogieron con risotadas la ocurrencia, (el abad presidía el acto), lo que llamó la atención de dos PP. italianos asistentes al acto, quienes al salir me preguntaron por qué el P. Albareda había llamado extranjero al P. Cisneros, siendo éste español y castellano.

Yo les contesté: «ya conocen VV. las ideas del P. Albareda y de la Comunidad». Con lo que no les descubrí ningún secreto, pues ellos mismos me habían manifestado lo que habían oído del P. Albareda (Anselmo) con respecto a sus ideas políticas y el mal grande que hacía entre los jóvenes, y cómo un día el P. Prior, Adeodato Marcet, Ferrer y Tobella y otros [f. 339v.] PP. habían hecho alarde de separatismo en presencia de ellos diciéndoles: «aquí todos somos separatistas, éste y éste y éste, señalando a los presentes y preguntándoles; a VV. ¿qué les parece?». Con lo que los monjes italianos se molestaron tanto que uno de ellos me dijo que no volvería más a Montserrat, pues no quería verse entre monjes que no amaban a sus hermanos sólo porque son *castellanos*.

El P. Abad reunió a los Hermanos y les dijo que había consultado el caso y le habían dicho que podía mandar leer la cédula de profesión en catalán, tanto a los catalanes como a los no catalanes que profesaran para Montserrat. Según nuestras Declaraciones a la Sta. Regla, los hermanos legos deben leer la dicha cédula [f. 340] en lengua *vulgar*. Tuve que calmar a alguno de los no catalanes, quien decía que si le obligaban a hacer la profesión en catalán que se marchaba. De hecho sólo la leen en catalán los catalanes y los de fuera en castellano, en la cual lengua se hacía antes.

Cuando el Abad hace las pláticas de rúbrica a los novicios, hermanos o coristas, que los otros monasterios envían a pasar el Noviciado, se las hace en castellano.

La renovación anual de votos *todos* los hermanos la hacen en catalán, antes en castellano.

Los rezos en común que antes hacían en castellano, ahora los hacen *todos* los hermanos en catalán. También con este motivo hube de calmar a alguno. Me dicen que entre los hermanos jovencitos, sobre todo, de [f. 340v.] los que han pasado del Colegio por no valer para los estudios, hay alguno con ideas separatistas. No hay que dar mucha importancia al hecho, pues entre nuestros hermanos esas ideas no arraigan. Lo que sí es verdad, que hasta los hermanos legos se han enterado de que al sacerdote de Zaragoza no le querían votar los PP. jóvenes por ser aragonés, y que profesó gracias a la energía del Abad. Cosa que *les* escandalizó mucho.

En la sacristía se llevaban los libros de partidas en castellano, ahora en catalán. El actual P. Sacristán, que me ha proporcionado los informes y enseñado los libros, encontró hecha la innovación al entrar en funciones en

1924 [subratllat sobreafegit] Hace poco regalaron un manto para la Virgen [f. 341] en el que, por indicación de los de dentro, pusieron el escudo de España y Cataluña juntos. El Abad ha ordenado quitar dichos escudos.

La inscripción en la cofradía antes se hacía en castellano, ahora en catalán, lo sé por los encargados [subratllat sobreafegit]

En el Colegio de latinos, *antes todo se hacía en castellano, ahora en catalán, excepto las clases en las que por mandato del Abad, debe hablarse en castellano, con exclusión del catalán. El P. Grau, Director desde 1922-1926, dijo: «hay que desterrar el castellano del Colegio»* [subratllat sobreafegit] me lo ha dicho un P. que se lo oyó decir, y lo ha cumplido, en cuanto de él ha dependido. Su actuación ha sido funesta, por lo que a las ideas políticas se refiere; me lo han dicho muchas veces diferentes profesores y yo (que [f. 341v.] desde 1920 a la fecha *estoy enseñando en el Colegio, he podido comprobarlo en mis discípulos, viéndoles escupir al retrato del Rey y del Príncipe de Asturias y borrando con saliva la bandera de España, pintada en un libro de mi uso, todo eso en presencia mía, pero creyendo los niños que yo no los veía. Ambos niños que tal hicieron, hoy son juniore y son sobrinos de dos PP. separatistas de acción* [subratllat sobreafegit]

Al P. Grau, le han ayudado otros profesores; sólo citaré dos: el P. Gusi, de quien me consta por frases que *he oído a mis discípulos, este Padre hacía la clase en catalán enseñándoles francés, según comprobé* [subratllat sobreafegit] en los exámenes que yo presidí (supongo, por hacerle favor, que lo haría con permiso del Abad) [f. 342] El P. Brunet (a quien el Abad hizo la 1ª admonición canónica, en presencia de todos los PP., para expulsarle de la Orden por sus ideas separatistas), les dibujaba en la pizarra el mapa de España y, señalando las fronteras de Cataluña, les decía: «de aquí para allá empieza Marruecos». Me lo ha dicho un Padre que lo oyó de labios del mismo P. Brunet. *Este P. Brunet fue trasladado a Manila, donde a los pocos meses comenzó a escribir artículos encomiásticos sobre España. Sus compañeros de aquí le llaman por eso traidor y renegado, y hasta hoy han dejado de cartearse con él. Hemos sabido por el P. Abad de Manila que ha renunciado a todas sus ideas catalanistas* [subratllat sobreafegit] y que no se acuerda de volver a Montserrat. Me consta que *algunos* [f. 342v.] *profesores han dicho algo de lo ocurrido en el colegio al Abad, quien apenas si hizo caso. Yo fui un día a hablarle de todo eso y, al nombrar al P. Grau, me interrumpió, en forma que no admitía réplica: «no, no, Padre, está V. equivocado, en el Colegio no hay nada de eso, me lo ha dicho el P. Grau, lo traen los niños de sus casas». Yo, que empecé a decir sólo lo que yo había visto con mis propios ojos, al verme atajado de esa manera, opté por no decir nada en lo sucesivo al P. Abad, determinación que sé adoptaron otros profesores, por habérmelo dicho ellos mismos* [subratllat sobreafegit]

En la sala de estudios del Colegio había un cuadro de la Virgen de Mont-

serrat, con la bandera catalana [f. 343]; *momentos antes de girar visita V. E. al Colegio, quitaron esa bandera y no la han vuelto a poner. ¡Buen síntoma!* [subratllat sobreafegit]

Un Padre, profesor de nuestros juniore, comenzó a explicar la lección en castellano; al momento comenzaron los discípulos a decir : en catalán, en catalán.

El profesor (me lo ha referido él mismo) accedió para evitar mayores disgustos. Después de esto, el Abad ha *mandado* que las cátedras se hagan en castellano, y varias veces ha dicho a los PP. en recreo: «desengañense, que nos conviene ejercitarnos en el castellano, pues cuando tengo que hablarlo, hallo dificultad, a causa del poco uso, y eso no nos conviene, porque [f. 343v.] los que hablan con nosotros forman bajo concepto de nuestra instrucción.»

En la Escolanía, durante el tiempo que fue director el P. Anselmo Albareda, los escolanes decían: ¡muera España! ¡a matar castellanos! [subratllat sobreafegit] Todo esto me lo ha contado el mismo hermano encargado de ellos, quien lo oyó. El P. Albareda fue Director de fines de 1919, a fines de 1921.

Los Pomells. El P. Abad inscribió a los escolanes y a las jovencitas *lavaderas, que en n° de 30 y tantas tenemos en casa. El Abad presidió una de las veladas celebradas por los Pomells en la plaza de este Santuario y en la que actuaron nuestros escolanes, cantando bajo la dirección del P. Ferrer* [subratllat sobreafegit] Antes de terminar la velada [f. 344] quedó ésta suspendida, porque de repente llovió torrencial-mente. Al entrar el abad en el Monasterio, le rodeamos para oír de sus labios las impresiones.

Preguntado por alguno si los Pomells tenían carácter político contestó: «no cabe duda que tienen fin político, disfrazado con la capa de la religión. (No recuerdo si fue en esta ocasión o en otra, pero tengo idea de haberle oído que tenían los Pomells fin político, con tendencia al separatismo). Así es que yo, al ofrecirme el Sr. Folch y Torres (el fundador) la presidencia, le he contestado que presidiría a condición de que no habían de cantar Els Segadors, y en la inteligencia de que en el momento en que lo oiga cantar, me retiro en señal [f. 344v.] de protesta, pues no quiero que en presencia mía se cante Els Segadors. Descuide, V. P. Abad, me ha dicho el Sr. Folch, que no cantarán Els Segadors. Estando en la velada, a cada paso pedía el público el canto dels Segadors, y el Sr. Folch se levantaba y les decía: «no, no, Els Segadors no se canta». Mas era tal la instancia del público y tal la efervescencia que yo notaba, que ha habido un momento en que pensaba interiormente: no, no, el Sr. Folch no podrá contener a esta gente y aunque él no lo quiera, Els Segadors se cantará. He visto tan comprometida mi situación, que he dicho para que me lo oyeran los del lado: si cantan Els Segadors, me marchó. El Sr. Folch se me ha acercado y me ha dicho: «descuide, P. Abad, que Els Segadors no se cantará» Crean, PP., añadió [f. 345] el Abad, que me he alegrado mucho de que lloviera, porque

así nos hemos librado de un gran compromiso». Esto lo ví yo, y creo que el Abad se retiró antes de que empezara a llover con una excusa.

Nota: Nuestros PP. jóvenes y Juniores colaboraban con la revista “Ámphora”, órgano dels Pomells.

Los Juegos Florales se celebraron en Tolosa de Francia en Mayo de 1925. Nuestro Abad fue nombrado mantenedor y, como tal, presidente del Jurado para la adjudicación de premios. El P. Albareda le hizo el discurso y un canónigo de Perpiñán leyó el discurso, porque el Abad no pudo asistir, por tener que ir a Roma. Así me lo ha dicho el P. Albareda y el P. Grau; este último ayudó al P. Abad en la tarea de examinar las poesías presentadas al certamen. [f. 345v.]

Carácter del Abad. Es muy suspicaz. Avisado de ello por un P. Decano (llamamos decanos a los PP. que forman el consejo del abad), se ofendió mucho, según me lo ha dicho el mismo decano.

2º. Es terco. Cuando nuestro Abad fue consultor del P. Gral. Serafini (1907-1913) el P. Visitador de España (profeso de Montserrat) dijo de nuestro Abad: es muy bueno y listo, pero no se puede tratar con él ningún asunto, por lo terco que es.

En Febrero último celebróse aquí Capítulo Provincial, presidido por nuestro abad, quien es Visitador de España y algunos PP. Capitulares me han dicho que ha llamado la atención del Capítulo por esa terquedad.

Citaré solo un hecho, el más re- [f. 346] ciente. En la parte norte de nuestra iglesia hay un camino que hace siglos aprovecha la gente para ir de paseo y evitar los inconvenientes de polvo, etc., de la carretera situada al sur. El P. Abad creyó deber cerrar ese camino, porque la gente nos molesta al ir por ese camino, sobre todo a los novicios que viven sobre la iglesia y en la parte norte. Reunió a los PP. para pedirles su parecer. Al ver que los ancianos se oponían al cierre del camino, dijo el Abad: «veo que, no la mayoría, pero sí la parte más calificada se opone y, por lo tanto, queda en suspenso el asunto». Poco después, giró la visita el P. Gral. y oí a los PP. viejos que decían: «ya verán VV. como ahora pedirá el abad al [f. 346v.] Gral que nos cierre el camino».

3r. Cuaderno pág. 33

Efectivamente, el P. Gral. aconsejó la conveniencia de cerrar el camino (el cual estaba ya cerrado al tránsito, porque cayó una gran roca que interceptó el paso, roca que el abad no quiso quitar, diciendo que su caída había sido providencial, pues así podía justificar ante el público el cierre del camino), a condición de abrir otro junto a la carretera (parte sur), a fin de evitar los peligros de autos, etc., que ahora tiene que experimentar el público, porque el único camino que hay es la carretera. Con esta aprobación del Gral., el Abad buscó ingeniero para que planeara el nuevo camino y con los planos y presupuesto

[f. 347] hechos “modo grosso”, reúne a los PP. para pedir su aprobación. Su votación fue contraria al Abad, quien al verse así contrariado, quedó tan afectado, que casi llorando dijo: «ahora querría yo que VV. me dijeran qué debo contestar ante el público que ya está enterado de que vamos a hacer camino nuevo.» Suplicó nueva votación, y verificada, fue favorable por un voto. Yo no asistí, porque no asisto a ninguna votación, pero me lo han referido varios asistentes, y algunos de los que la 1ª vez votaron en contra, me han dicho que la 2ª vez votaron a favor, porque les dio compasión el Abad.

Después de esto, y hallándose el P. Prior y P. Adeodato Marcet en [f. 347v.] Roma, recibió el P. Adeodato una carta confidencial de Barcelona, en la que se le decía que las autoridades de Barcelona, disgustadas por lo del camino y por otras causas, pensaban solicitar del gobierno que declarara Monumento Nacional nuestro Monasterio, y Parque Nacional esta montaña. Con esa carta, presentóse el P. Adeodato al P. Gral., quien enterado del caso encargó al P. Adeodato dijera a su hermano, el P. Abad, que él (el Gral.) revocaba el consejo dado en visita y que era de parecer se abriera el camino al público para evitar esos males graves que amenazaban. El P. Adeodato manifestó al Abad Gral. que era imposible convencer de eso al Abad y que sólo con una [f. 348] carta del Abad Gral. podría conseguirse que el abad cambiara de criterio. El Gral. escribió la carta, que la trajo y entregó al abad de aquí el mismo hermano suyo, P. Adeodato.

Nuestro Abad, al recibir esa carta del Abad Gral., reunió a los PP. y les dijo: «ya sé que me tienen por terco, pero creo que en conciencia debo cerrar el camino y lo cierro.» Ya estaba cerrado, pero dio la orden que tapiaran la puerta y tapiada está.

Todo esto me lo ha contado en confidencia un monje, con quien se desahogaron el P. Adeodato y algún otro decano, quienes sacaron la consecuencia de que con el Abad *no se puede*; y algunos de los decanos pensaron con tal motivo acudir al Gral, pidiéndole [f. 348v.] se le retire al Abad temporalmente del gobierno de la casa, con la excusa de que le conviene descansar, debido a que se halla muy atropellado en su salud. Por delicadeza, no he preguntado si realmente han recurrido al Gral. con esa petición, pero uno de los decanos recurrentes (ignorando el que yo estaba enterado de tales intentos) me ha dicho: «con este hombre (el Abad) no podemos continuar así. He dicho al P. Gusi (secretario del Abad) que hay que pensar en dar algún tiempo de descanso al Abad, porque se halla muy atropellado en su salud».

¿Cuál es la causa de esa terquedad del Abad por lo que toca al camino? Dicen que [f. 349] el peligro de que los novicios oigan palabras obscenas de los transeúntes. No me convence. Hace siglos que existe ese peligro y los abades anteriores nunca lo consideraron tan peligroso como el actual, quien lo cierra por *razones de conciencia* y contra el parecer del Gral. Para mí, otras razones de más peso moverán al Abad, pues esa que se aduce nadie la considera como

ocasión próxima de pecado. Las ventanas de los novicios distan de la calle de 20 a 30 metros. Una razón grave para cerrar el camino, que yo mismo he observado y de la que es fácil tenga conocimiento el Abad, es ésta: que ese camino pasa por el borde del jardín donde hacen recreo los juniros [f. 349v.] de modo que entre el camino y el jardín hay una altura de dos metros por lo más bajo y de unos 6 o 7 por lo más alto; que los juniros hacen el recreo en el mismo borde del jardín, a la sombra de los árboles en el verano, antes lo hacían a la sombra de una glorieta (en el punto más alejado del borde y con prohibición de acercarse al borde), donde por alto que hablaran no podían enterarse de su conversación los transeúntes; que en ese lugar junto al mismo camino, los juniros han hablado mucho de separatismo y contra los gobiernos anteriores y actual; que yo he visto pararse la gente a escuchar la conversación muchas veces y que la gente seguramente se habrá enterado de [f. 350] ellas y, con tal motivo, es casi seguro que el Abad habrá tenido algún disgusto serio. Yo no quise denunciar al Abad tal peligro por lo excesivamente manifiesto y patente que es, y porque las veces que he ido a hablarle de separatismo le he proporcionado un sinsabor, sin conseguir notable fruto. He sido tan extenso en este punto porque, a la vez que señalo lo que desfavorece al Abad, quiero señalar también lo que le pueda favorecer y justificar.

Es riguroso. De esto puedo aducir pruebas referentes a todas las etapas de su vida: escolán, junior, prefecto de juniros, Consultor, y Abad, y recogidas de labios de monjes que le aprecian entrañablemente [f. 350v.] y que lo lamentan por lo mucho que hace sufrir a los súbditos con su rigor extremado. Sólo diré: 1°. Que siendo nuestro Abad consultor del P. Serafini, se condujo una vez con tal rigor que el P. Serafini hubo de indicarle iba por mal camino.

Un día hice referencia de este hecho a nuestro Abad y, lejos de negármelo, quedó asombrado de que yo supiera tales secretos. 2°. Siendo ya Abad, una vez impuso, en virtud de santa obediencia, la ejecución de un acto de *impotencia física*; denunciado el caso al Gral., éste no lo quiso creer hasta que vio el autógrafo del abad en que tal cosa mandaba y en la forma dicha.

3°. Al presentarme en visita canónica ante nuestro Gral., lo 1°. [f. 351] que me preguntó fue esto: ¿verdad que el Abad es muy riguroso con los PP.? Y le disculpé, como le he disculpado hablando con Superiores de nuestros Monasterios, entre quienes goza de fama de riguroso en exceso.

4°. Sé de un caso en que nuestro Abad castigó con tal rigor al culpable, que éste fue a suicidarse, lo que no puso en ejecución porque en el camino le tocó Dios el corazón. Me lo ha dicho el mismo interesado, a quien he tenido que consolar y animar.

Es del 1°. que le habla y castiga sin oír al reo. A cualquiera monje que vaya a acusar a otro le cree, y es inútil, o poco menos, que el acusado trate de sincerarse. Me lo han dicho [f. 351v.] algunos decanos y lo he comprobado yo

mismo. Citaré un solo caso. Un Padre se permitió decirme un día: «esa obra de albañilería que han hecho no está bien hecha» (la obra no era de importancia). Oyólo un tercero, que estaba presente, fue al Abad y le dijo: el P. Fulano ha hablado contra la autoridad. El Abad, en el 1er Capítulo de faltas, mandó al P. murmurador ponerse de rodillas y le impuso un gran castigo, añadiendo: «y no quiera saber V. el *porqué*, pues entonces le castigaré más». Cumplido el castigo, fue el penitenciado al Abad y le dijo: ahora, P. Abad, que he cumplido el castigo, ya tendrá la bondad V. P. Rma. de decirme por qué me castigó [f. 352] «Sí, respondió el P. abad, le castigué a V. porque habló mal contra la autoridad». (Me lo dijo el interesado). El caso se puso en conocimiento del P. Gral., quien sé que reprendió al Abad.

El Abad se ha corregido algo de ese y otros defectos, pero lo raro es que después de tantos casos en que ha podido comprobar ser falsa la acusación, todavía sigue siendo demasiado crédulo, como he podido observar y comprobar hace unos meses, por un caso que se me consultó.

Hace poco caso de las observaciones que le hacen los decanos sobre la marcha de la Comunidad. Me lo han dicho decanos pasados y actuales, quienes están sumamente disgustados.

La cocina [f. 352v.] Los PP. jóvenes indicaron al Abad (me lo ha dicho alguno de ellos) la conveniencia de poner *monjas* en la cocina. Por razón de limpieza, economía, etc. El Abad hizo suya la idea y lo propuso al Consejo de decanos, quienes se opusieron a ello (me lo han dicho decanos), por las razones que a cualquiera se le ocurren y porque, gracias a Dios, no escasean los hermanos legos, pues tenemos 50. El P. Abad consultó el caso con un religioso de otra Comunidad, sabio, prudente y muy espiritual, quien le aprobó la idea de poner *monjas* en la cocina. El P. Abad pidió permiso al P. Gral., quien acudió y ahora tenemos tres monjas y seis jovencitas en la cocina. El religioso [f. 353] consultado me lo comunicó y yo le pregunté: ¿cree V. en el foro de su conciencia que es más acertado estar servidos los monjes por mujeres que por legos, y que esos inconvenientes de limpieza no se puedan remediar teniendo legos en la cocina? ¿Y que los inconvenientes de orden espiritual no pesan más que los de orden temporal? Creo, me dijo, que sí se pueden evitar y remediar esos inconvenientes de orden temporal con legos y que los de orden espiritual pesan más. Pues entonces, le dije ¿por qué ha aconsejado V. a nuestro Abad que ponga mujeres en nuestra cocina? Porque es muy duro, me dijo, decir al abad y a cualquier Superior: «la comida de VV. está mal condimentada, en la mesa de VV. se sirve con poca limpieza» e ir enumerando [f. 353v.] todos los defectos. Y yo he preferido corregir esos defectos por medio de un medio indirecto, diciendo al Abad: «poniendo monjas en la cocina tendrá V., P. Abad, estas ventajas (aquí las enumeró) sin estos inconvenientes (aquí también los enumeró)».

Sucedió lo que se temía. Por el torno de la cocina parece dio o intentaba dar un papelito obsceno a una muchacha de dentro un hermano postulante, que presta buena ayuda al hermano encargado del refectorio. El Abad lo supo y expulsó al postulante. Sé el caso porque lo consultaron conmigo (no el Abad). Después he sabido que los decanos han hablado al Abad de ese género de inconvenientes y el Abad se enfada y no hace caso.

No hace caso de las acusaciones que se le hacen contra los PP. jóvenes. Me lo han dicho decanos y otros PP. [f. 354] alguno de estos últimos ha dejado de denunciar casos verdaderamente *graves* (consultados conmigo) y que convenía los conociera el Abad. Esos PP. jóvenes, aprovechando la ventajosa posición que ocupan en el aprecio y confianza del Abad, le engañan y explotan su credulidad. He podido comprobarlo por mí mismo.

Le engañan los PP. jóvenes, (llamamos jóvenes a los que han cantado Misa durante su abadiado). Me consta, por habérmelo dicho los mismos interesados, que decanos y otros PP. le han dicho varias veces que le engañan los PP. jóvenes y el Abad no ha hecho caso. Hace poco me llamó a su celda el Abad y me dijo: «quiero me responda con sinceridad y sin ocultarme nada la verdad, porque me interesa mucho saberlo [f. 354v.] ¿Ha oído V. decir por ahí que los jóvenes me engañan y que ellos dicen que hacen de mí lo que quieren?»

Sr. Nuncio, yo había oído decir todo eso a los PP. viejos y jóvenes, quienes directamente lo habían oído a los mismos que de ellos se jactaban. Pero, para dar más fuerza a mi aserto, le contesté al Abad: «yo prescindo de lo que he oído por ahí y sólo le digo que yo mismo he oído decir al P. Gusi, su secretario; *le engañamos* y al P. Grau: *conviene engañarle* ». Quedó asombrado el Abad. Ha [sic] continuación le cité hechos observados por mí mismo, demostrativos de que el P. Grau le engañaba en los asuntos del Colegio de niños, cuando ese P. fue Director, y el Abad [f. 355] no me creyó un hecho que le cité del que me habían enterado varios PP. Me dijo: eso no lo crea, Padre. Yo le contesté: sí debo creerlo. Yo sé, Sr. Nuncio, que esos PP. que me lo dijeron estaban y están dispuestos a decir delante del Abad lo mismo que me dijeron a mí.

Después de esta sesión se llevó al P. Gusi de Convisitador, a pesar de las cosas que respecto de ese Padre se le dijeron, y al P. Grau, a quien meses antes se lo había llevado de Convisitador, lo ha nombrado Encargado de los Hermanos legos, cargo delicado y entre nosotros muy honorífico.

Además, un monje del Pablo de Roma y profesor de nuestro de San Anselmo, que vino aquí dos veces a pasar las vacaciones, a dar lecciones, por encargo de nuestro Abad, a algunos de nuestros PP. jóvenes, habló que tenían ideas modernistas. Denunció el caso al Abad y le citó el nombre de uno que habló contumaz y el [f. 355v.] P. Abad, me dijo dicho profesor, dio poca importancia al caso. Que ese P. Profesor tenía razón lo he comprobado yo, pues al denunciado le he quitado de la cabeza esas ideas, enseñándole autores modernos que condenan las ideas por él profesadas y ya reniega de su error.

Otros compañeros de él, que han estudiado (alguno de ellos) con el P. La Grange [sic] en Jerusalén, dicen que este Padre La Grange ha sido condenado por envidia de algunos de los que forman la Congregación del Santo Oficio.

Claro que esta frase yo la considero fruto más de la ligereza y pedantería y de las ganas que dichos jóvenes tienen de hacer el hombre [f. 356] que de la malicia, pero son profesores de nuestros juniors, alguno ha estudiado en Roma, y por lo tanto, su afirmación podría hacer algún daño. Sin embargo, no doy al caso la importancia que a primera vista parece tener, porque les conozco. Me ha venido a los puntos de la pluma y lo he consignado para que V. E. lo tenga presente cuando me refiera a la conveniencia de poner aquí Colegio Provincial, según lo indica el nuevo Código, y que en nuestra Provincia Española no se ha hecho, porque los Superiores no se han entendido hasta ahora [f. 356v.]

4º Cuaderno pág. 53

Le engañan jóvenes. Los jóvenes, enterados de lo que pasa y para prevenir los golpes, van al Abad y le dicen: «mire, P. Abad, los PP. viejos le dirán que le engañamos y que le llevamos al despeñadero». Y el Abad les contesta: sí que me lo dicen, pero no hago caso. Esto lo sé por los mismos jóvenes.

Las causas porqué el Abad quiere tanto a los PP. jóvenes son: 1ª. Porque estos escriben más, con lo que tienen encandilado. 2ª. Los tiene por mejores profesores, pues sus discípulos hacen mejores exámenes, lo que palpa el Abad, pero los jóvenes el último mes de curso lo emplean en repasar unas cuantas lecciones sobre las que recae el examen. Sé que este hecho, por lo que refiere al P. Albareda, fue denunciado al Abad por un [f. 357] decano y el Abad contestó: yo presidiré los exámenes y allí veremos quienes saben más, si sus discípulos o los del P. Albareda. Me consta que el P. Grau inculca ese modo de hacer los exámenes a los PP. jóvenes, algunos de los cuales lo ponen en práctica, cosa averiguada por otros PP. y por mí, pero quizá no se haya denunciado al Abad, por suponer no hará caso. 3ª. Le hacen favores, que el Abad agradece mucho. Citaré sólo uno. Antes, el Abad hacía por sí mismo la distribución de las cátedras, lo que le costaba una encerrona de dos o tres días. Ahora le hacen ese trabajo Grau y otro, jóvenes, quienes ponen y quitan en las cátedras a quien les parece, engañando al Abad cuando le exponen los justificativos de tales cambios (cosa observada por mí mismo) [f. 357v.] con lo que los viejos se sienten molestados, cuando no agraviados. 4ª. Los jóvenes tienen ganado el corazón del Abad con sus tretas. Un solo ejemplo. Cuando el Abad reprende a algún culpable, si éste confiesa su culpa, aunque sea con alguna atenuación, el Abad queda desarmado, pero si el reo niega la culpa, se enfada y aún carga la mano en el castigo. Los jóvenes saben esto muy bien, y, al ser reprendidos, confiesan su culpa, ya porque esta suele ser verdadera, ya para evitar el castigo. Los viejos suelen defenderse, porque la falsa acusación

con frecuencia suele ser exagerada y a veces falsa. De ahí que para el Abad los jóvenes son mejores que los viejos. 5ª. Es axiomático entre los PP. jóvenes que en la formación [f. 358] de la juventud conviene molestarles poco, darles buenas notas en los exámenes y favorecerles lo más posible en el informe que periódicamente hay que dar de ellos. Así lo practican en el Colegio, Noviciado y Juniorato, con lo que el Abad vive engañado. Sólo dos casos observados por mí. El P. Abad tenía ordenado que los niños colegiales hablaran castellano en uno de los recreos que tienen, a fin de que aprendan mejor esa lengua. Siempre se observó hasta que fue Director el P. Grau. Dije al P. Grau porqué no se les obligaba a los niños a hablar en castellano y me contestó: «no se puede, se les *molesta* demasiado». Y ya no hablan.

2º. Caso. Las declaraciones de nuestra Sta. Regla, cap. LVIII, dicen: que los PP., ni aún el mismo Superior [f. 358v.] pierdan el tiempo leyendo novelas, revistas y periódicos, y por lo que toca a los Juniores dicen. «Junioribus vero nullatenus concedatur». Por lo que respecta a los juniores, siempre se tuvo sumo cuidado, y por lo que a los PP. hace, el Abad hizo un Capítulo a toda la Comunidad, diciendo que no quería que nadie leyera novelas. El actual Prefecto de juniores, P. David Pujol, todas las semanas lleva para los juniores buen número de revistillas, cosa que llama la atención de los PP., alguno de los cuales dijo al P. David porqué obraba así, el P. David contestó: «No se ha de tener a los juniores como nos tuvieron a nosotros, conviene que se enteren de lo que pasa en el mundo». Esto lo oí yo. A este hecho y a que durante las vacaciones leen nuestros juniores [f. 359] *demasiada* literatura catalana, atribuyen algunos PP. graves gran parte de la frivolidad y poco fondo de la formación religiosa de los juniores, cosa notada hasta hace poco por los hermanos legos, a quienes les apena.

Los PP. viejos siguieron y siguen otra norma de conducta. De ahí que ahora perseveran más jóvenes, éstos están más contentos de sus directores, y el Abad saca de aquí la consecuencia de que los PP. jóvenes valen más que los viejos.

Remedios. *Pesimismo*. Este Abad tomó posesión de su cargo en 1913. Poco después, el Consultor Español cerca del P. Gral. (catalán e hijo de esta casa), expuso al Gral., P. Mauro Serafini, la necesidad de que girara visita a este Monasterio para arreglar esta cuestión política que tanto mal hacía en el seno de la Comunidad. El P. Serafini contestó: «¡imposible! Aquello no [f. 359v.] tiene arreglo». En vista de esta contestación, el P. Consultor habló al P. Serafini del asunto en presencia del Procurador Gral. D. Benito López (también monje de Montserrat), a fin de obligar más al P. Serafini y éste contestó que bien; pero, como no daba ningún plazo, el P. Consultor le presentó la renuncia del cargo, diciéndole que la presentaba porque se negaba a intervenir en Montserrat y por otras razones. El P. Serafini aceptó la renuncia y el P. Consultor vino a residir aquí. Me lo ha contado el mismo Consultor.

Después se celebró Capítulo Provincial y esta Comunidad eligió Diputado para que la representara en dicho Capítulo a ese que había sido Consultor; éste presentó la cuestión al Capítulo Provincial, el cual deliberó sobre el asunto por espacio de tres días y acordó [f. 360] y decretó (el decreto se hizo público en toda la Provincia Española) que era conveniente que el P. Gral. (lo era el P. Serafini), girara visita a Montserrat. Esto me lo dijeron PP. asistentes al Capítulo Provincial. El P. Serafini no giró la visita.

Desde 1919, en que resido aquí, han hecho visita canónica dos veces el P. Visitador y otras dos el P. Gral. El P. Visitador dijo a un P. de aquí (el cual me lo ha dicho a mí) que esta cuestión no se podría arreglar, porque el Abad Marcet tenía miedo a los jóvenes. El P. General poco hizo. Es más, el P. Consultor, (gallego y profeso de esta casa), que acompañó al P. Gral. en la 1ª visita que hizo (1920 o 1921), al terminar en su cargo, vino a residir aquí y, al ver lo exacerbada que estaba la cuestión, me dijo: «yo he venido aquí porque creí que esto estaba apaciguado, y veo que el mal está más agravado. Está visto [f. 360v.] exclamó, esto no tiene arreglo. Parece mentira, que después de haber intervenido el Rey y el Papa en la forma en que lo han hecho, todavía se atreven a defender esas ideas. ¡Son tremendos! No tienen miedo, ni al Rey ni al Papa». Dicho P., cansado de sufrirles y de este estado de cosas, sé que va a residir a otro Monasterio.

Cuantos monjes españoles desfilan por aquí son pesimistas, y algunos de casa me llaman *bendito*, inocentón y me tienen por *iluso* cuando yo les digo que esto tiene arreglo. Y éstos de casa me dicen: V. no los conoce, porque no tiene trato con ellos. Todos son separatistas de sentimiento, los que no lo manifiestan, también lo son en su corazón, lo que es que son prudentes y no dicen nada.

Optimismo. Mi optimismo se funda: 1º. En que estaba [f. 361] mejorado en las manifestaciones externas dentro del Monasterio, parte por el convencimiento que van adquiriendo de que la política del actual gobierno arraiga en Cataluña, y parte también por la intervención de la autoridad monástica y Papal.

2º. Desde que el Abad prohibió hacer manifestaciones separatistas, no le descuidan en ello, porque saben muy bien que el abad les castigará, según lo prometió. El Abad, para justificar esa medida, dijo que el gobierno había querido quitar esta Comunidad y lo hubiera hecho si hubiera podido. Me consta que esto impresionó mucho.

3º. Desde que el Abad dijo a los juniores que el Papa Pío XI le había dicho que no quería que fuéramos separatistas, pero que catalanistas sí podíamos serlo, muchos jóvenes, que por temperamento no sienten inclinación a la política, se han lanzado por ese camino, y a alguno de los reacios he oído [f. 361v.] como sus compañeros le decían: «Sí, hombre, si el Papa no lo prohíbe, el P. Abad lo ha dicho ¿por qué no lo ha de ser V?». Ese testimonio de aprobación

aducido por el Abad tiene un peso enorme para nuestra juventud, y de ello se ha enterado toda la casa.

4°. *Si supieran que el Papa desapruueba también el catalanismo profesado por ellos, también lo abandonarían la casi totalidad. Cuando en mi presencia pidieron los PP. a un orfeón que cantara Els Segadors, y el director del orfeón, aunque con repugnancia, lo cantó (creo era el año 1920), al día siguiente llamó a mi celda el P. que estaba junto a mí en el balcón y que fue quien rompió el fuego pidiendo a gritos y sin cesar de palmotear [f. 362] cantarían Els Segadors, y le dije: V. no sabe lo que hizo ayer, lea este escrito. Y le entregué un ejemplar del Decreto que en 1913 circuló esa Nunciatura, por orden de la Sda. Congregación, a los conventos de España [subratllat sobreafegit] sobre el Catalanismo y Bizcarrismo. Quedó confuso y me dijo: yo no sabía que el Papa desaprobaba esto. Desde entonces, cambió por completo en sus ideas y pidió para ir a otro Monasterio y está fuera de aquí. Le dije que enseñara el decreto a todos los PP. de su confianza, y he visto que otros, al tener conocimiento de ello, se han moderado mucho. Ese decreto era el último ejemplar que había sobrado de los que Mons. Solari me había dado para que yo los enviara a nuestros Monasterios en 1913, fecha en que hablé largo y [f. 562v.] tendido con Mons. Solari en esa Nunciatura sobre esa cuestión que yo conocía algo, por el trato frecuente que desde 1910 había mantenido con el clero de las Vascongadas.*

5°. A raíz de la última visita que nuestro Abad hizo a V. E. en Madrid, nos dijo en Capítulo a toda la Comunidad: «he tenido que hablar con Primo de Rivera y con el Sr. Nuncio, porque nos han calumniado diciendo que enseñábamos a nuestros jóvenes no sé qué cosas, y el Sr. Nuncio me ha dicho: «P. Abad, déme medios para yo poder defenderles, porque estoy cansado de oír hablar contra Montserrat»; y me ha añadido el Sr. Nuncio que no nos conviene hacer más manifestaciones de separatismo, ni de catalanismo *exagerado*.» Esto produjo mucha impresión [f. 363]

La visita que nos ha hecho V. E. ha causado mayor impresión todavía. El P. Prior ha dicho a un decano (el cual me lo ha comunicado a mí) ¡Qué vergüenza para Montserrat que el Sr. Nuncio haya empleado en visitarnos más días que para una diócesis entera de las 3 ya visitadas!

6°. Me consta que algunos PP. desean encontrar una salida airosa sin pasar por ilógicos. El Abad también se halla cansado de tantos disgustos como le ha proporcionado su actuación política. Ve que sembró catalanismo y ha recogido separatismo. Ve que los formados por él son menos observantes (hablo en términos generales), pues por la válvula de la política se les marcha el espíritu religioso y monástico. Ve que ha llevado a la Comunidad al borde del precipicio, pues el gobierno pensó sustituirla por monjes de Silos [f. 363v.] Ve que hay que cambiar de rumbo, como lo indica esta frase suya: «¡ay! si esos que fuera de casa hacen manifestaciones políticas tuvieran que sacar la

cara, como la tengo que sacar yo para defender a Montserrat, no se portarían así». Me lo ha dicho quien lo oyó en la cámara abacial y, por cierto, que el Abad lo dijo muy apenado. Que el Abad ve que esto va mal, lo indica esta frase, dicha en Capítulo a toda la Comunidad, al darnos cuenta de la última visita o entrevista con V. E. en Madrid: «quizá ha sido conveniente que este estado de la casa haya llegado a tal gravedad, para que así se remedie mejor».

7°. El Abad tiene virtud suficiente para hacer cuanto le *mande* el Papa, por doloroso que sea, (si es *consejo*, aunque lo sea del Papa, hará lo que mejor le parezca) [f. 364] Y además, le sobra valor para hacer cumplir a sus súbditos lo preceptuado. Un ejemplo entre mil. Cuando en 1919 visitó esta casa nuestro P. Visitador, P. Álvarez, abad de Samos (Galicia), mandado por la Santa Sede, se reunieron PP. y HHnos., presididos por el Abad, y los que llevaban la voz cantante expusieron la necesidad de escribir al Papa, abogando a favor del Abad, defendiéndole y manifestando al Papa que estaban muy contentos de él y que le querían mucho, pero daban a la exposición de esos hechos un carácter de *protesta* contra la actuación del Visitador, diciendo que habían calumniado al Abad y a la Comunidad. Apenas oyó esto último el Abad (me lo han contado varios de los asistentes), con la energía que le caracteriza dijo: «jamás consentiré, ni daré curso a la [f. 364v.]

Cuaderno 5° pag. 73

exposición, que se diga nada contra lo dispuesto por el Visitador, cuando el Visitador ha tomado las determinaciones que ha tomado, sus razones tendrá. Eso es una rebeldía contra la autoridad y jamás consentiré, aunque sea para defenderme a mí». La exposición, firmada por todos, incluso por los HHnos. legos, sólo decía que estaban muy contentos del Abad y que le querían mucho.

8°. *Muchos odian a los castellanos (entienden por castellano a todo el que no es catalán, esto por regla general), porque creen que los castellanos aborrecen a Cataluña. Han oído esa especie desde niños, y no hay quien se la quite de la cabeza* [subratllat sobreafegit] Así es que: «se han formado un tipo ideal de castellano tan ab [f. 365] yecto (uso las palabras que hace poco me dijo un Padre de aquí) que, ni yendo a los infiernos a buscarlo entre los castellanos condenados, se podría encontrar un tipo tan repugnante». Yo, (siguió diciéndome), para demostrarles el error en que están les he dicho: miren VV. al Hermano tal y tal y al Padre cual (citándoles los residentes aquí) y verán cómo los castellanos no son lo que VV. piensan y dicen. «No me hacen caso (me decía dicho P.), están obcecados, no sé quién les ha metido en la cabeza este tipo de castellano a quien ellos tanto aborrecen». *Yo nada quise decir al P. de referencia, pero sí digo a V.E. que aquí y en las Vascongadas me he encontrado con muchos, sacerdotes y religiosos y seculares, que piensan que el pueblo castellano les aborrece, y [f. 365v.] claro está, le corresponden*

con odio [subratllat sobreafegit] Al mismo gran Mella (q. e. p. d.) le oí de sus propios labios: «que él, de joven, odiaba al pueblo castellano, por suponerle culpable de los malos gobiernos que España sufría y por considerarle identificado con las ideas de los gobiernos y cómo formando un solo ente formal con dichos gobiernos. No querría, decía Mella a los que le escuchábamos, que les sucediera a VV. confundir al pueblo castellano con el gobierno». Y añadió Mella: «desde que salí de mi error y conocí al pueblo castellano, le amo más que a ningún otro pueblo de España». Esto se lo oí a Mella el año 1911.

9º. El Abad y los monjes de aquí han sido arrastrados a la actuación política por personajes de fuera [f. 366] tanto eclesiásticos como seglares, sobre todo, seglares, quienes les han llevado a donde el abad nunca soñó ir. Claro está que al Abad le avisaron del peligro el difunto Abad Deás, muerto en 1921, y otros PP. vivos y difuntos, pero el abad, parte por criterio y parte por ofuscado, no les hizo caso.

Decían al Abad Marcet que el Abad Deás había estado demasiado recluido y que el Abad de Montserrat debía darse a conocer y salir fuera del Monasterio. Con ese señuelo engañaron al Abad y a los monjes.

10º. El Abad tiene que saber, como lo sé yo, y lo saben hasta los gatos de la casa, que Montserrat ha perdido mucho de la veneración que nos tenía el pueblo, precisamente por esa actuación política.

11º. Entre los PP. políticos de casa no hay talentos, descontados [f. 366v.] el P. Albareda, Ramiro Augé y el hermano del Abad, P. Adeodato; los demás poco montan y por mucho ruido que quisieran hacer poco harán. Además, creo no hay ninguno verdaderamente rebelde, y todos temen la energía del Abad.

Remedios. Indicaré alguno, procurando ser breve, pues todo lo voy escribiendo a ratos desde la cama, donde me encuentro postrado con un ataque de reuma, así que, Sr. Nuncio, tenga la bondad de dispensarme que escriba como escribo, en forma casi algo irrespetuosa, pues no puedo hacer letra más clara, ni entretenerme a hacer correcciones, ni otra copia, que sería lo mejor. Dispense las omisiones y repeticiones. Lo más granado y que más luz pueda darle, creo que lo voy transcribiendo [f. 367]

1º. Un mandato del Papa, fundado, a ser posible, en un Decreto Gral., exponiendo el error de que los religiosos actúen en política, por estar ese campo fuera de su órbita de acción, para esta Comunidad, por el que se destruya la idea expuesta aquí por el abad de que el Papa actual aprueba el que seamos catalanistas. A los jóvenes no les cuesta nada pasar del catalanismo al separatismo, o al menos, al odio y menosprecio de los de otra región.

2º. Colegio Provincial para que así puedan hacer mejor carrera los de aquí y los de los otros Monasterios. Pues aquí, como en los otros Monasterios, escasea el profesorado de altura, lo que es una de las causas de porqué los PP. jóvenes casi desprecian a los viejos (cosa que el Abad no ignora) [f. 367v.] Además,

será un medio de que se moderen los catalanistas y medio también disimulado para poder introducir aquí castellanos y sacar catalanes *exaltados*, para que éstos últimos vean con sus ojos cómo en los otros Monasterios y en Castilla no se odia a Cataluña. Si el Papa no manda hacer el Colegio, creo no se hará.

3º. Fundación en América Española por los monjes de Montserrat. De este modo podría haber un trasvase continuo de personal entre Montserrat y las fundaciones de América, lo que les obligaría a dar más importancia al estudio del castellano de lo que le dan, pues allí tendrían que practicarlo. Yendo allí verían que el mundo es muy grande y Cataluña un grano de anís y [f. 368] se les marcharían de la cabeza los pajaritos de autonomía, como se les han ido a todos lo que han ido a Filipinas, compañeros míos, (según ellos mismos me lo han manifestado, diciéndome: «si yo no hubiera salido de aquí sería separatista furioso, porque por ese camino iba», los cuales ahora sirven aquí de contrapeso a esas ideas tan nocivas para la vida religiosa. Es casi seguro que todos cambiarían de ideas, y al tornar aquí contribuirían con sus consejos y ejemplo a disminuir el mal. El Abad no quiere en manera alguna hacer fundaciones en América, por el peligro espiritual de aflojamiento en la observancia regular. Sin negar el peligro, diré que los 4 monjes que hay aquí, regresados de Manila, son de los más asiduos en la observancia regular, y lo mismo sucede en [f. 368v.] los demás Monasterios de España, según mis informes, y es que vienen cansados de la vida activa y con hambre de la contemplativa.

Expuse esto de la fundación a un decano, afín al Abad, condiscípulo de nuestro abad, y al Procurador Gral., para que se lo expusieran a nuestro abad, o al Abad Gral. (si así lo creían conveniente), con el fin de disminuir el mal reinante en la casa; los tres me dijeron que sería buen medio: el Procurador me dijo que el General no se opondría a la fundación, pues, si bien el P. Serafini era contrario a ir a América, ahora me dijo (1924), hemos cambiado de criterio los Superiores. Pero los tres me dijeron también: «el Abad piensa como Serafini y nadie le hará lanzarse por el camino de América: ya le conoce V., añadieron» [f. 369]

Con la fundación de América se conseguiría que nuestros jóvenes pasaran o cumplieran allí el servicio militar, sin tener que entrar mano de los medios empleados por este Abad, fingiendo que están en misiones, y teniéndolos aquí en casa. Lo que ha sido descubierto por la autoridad militar, quien se personó aquí y llevó arrestados los PP. jóvenes, con lo que el Abad ha tenido un serio disgusto y fuerte choque con el Capitán Gral de Barcelona, Sr. Barrera, si bien el asunto se ha solucionado bien, y el Sr. Barrera se ha contentado con que esos 4 jóvenes vayan a misiones a cumplir el servicio militar.

Con esa fundación en América también se conseguiría substituir el ideal político por el ideal de las *misiones*, cosa que tanto entusiasmo y enfervoriza a las Comunidades religiosas, sobre todo al elemento joven, todo esto y [f. 369v.] algo más se lo dije a los tres PP., a quienes me he referido, y recuerdo

que insistí mucho en el peligro del choque con las autoridades militares, si descubrían que ocultábamos y burlábamos la ley militar. Esos PP. me dijeron que les parecía el medio más acertado para quitar de raíz (a la larga), el separatismo de Montserrat.

4º. *Traslado* del personal más exaltado a otros Monasterios, aunque sé que muchos altos y bajos consideran ese medio como la panacea infalible y sin él, imposible arreglar este estado de cosas; yo, que los conozco bastante, porque separatistas y catalanistas y antiseparatistas tienen muchas confidencias conmigo, entiendo que ese medio hará dos cosas a la vez, remediar *algo* y exasperar *mucho*. Ahora bien, retirar ese personal de aquí con motivos de otro género y sin el menor asomo de castigo (ante la Comuni- [f. 370] dad), o sea, que el traslado crea (y que así sea), que la Comunidad no sabe, ni sospecha que él sale de aquí por perturbador; ese género de medios me parecerá muy acertado, aun en el caso de que al trasladado se le haya dado aviso *privado* de que es perturbador y de que debe enmendarse de ello y dejar esas ideas, y de que él sospechara que ese traslado obedece a que le quieren quitar de aquí los superiores por eso mismo.

¿Conviene dar ese aviso, o admonición privada y en secreto a alguno? Eso, V.E. lo juzgará. Yo tengo observado que ese medio da buen resultado, y que el reo no siente tanto el aviso, o el castigo, como la publicidad que a ellos le da, y que el reo agradece, allá en el fondo de su conciencia, el que el juez haya ocultado su crimen y haya velado por conservarle intacta su fama y tanto más [f. 370v.] lo agradece, cuanto menos derecho tenía a ese favor. Estos catalanes son enérgicos y por simpatía aman (aunque les duela) al Superior enérgico y que no se doblega. El avisito podría estar concebido en estos o más melositos términos: «He sabido que V. en algún tiempo tuvo ideas catalanistas *algo* exageradas. V. mismo comprenderá que eso no conviene a Montserrat. Ya sé que V. no piensa hoy como pensaba antes sobre ese particular. Es mi voluntad y *le mando* que en lo sucesivo nunca haga V. manifestaciones de ese género, ni dentro, ni fuera del Monasterio». Para por si acaso cree V. E. útil usar ese medio, ahí van los nombres de los más exaltados, o de los que han hecho más daño. El Prior P. Suñol; Adeodato; Ferrer; Tobella (bibliotecario); David Pujol (Prefecto de juniors); Grau; Ramiro Augé; Antonio Ramón Arrufat; respecto [¿] al P. Anselmo Albareda; [f. 371] Gusi (secretario del Abad). Este Padre no es de los extremados, sabe hacer la dos caras, con los separatistas, es separatista y con los españolistas, españolista. Se ha hecho antipático a los PP., lo mismo que el P. Grau, porque *ambos son* los que más engañan al Abad.

Respecto a la fundación de América, me he olvidado observar que hay precedente, pues cuando España dominaba allí, Montserrat tenía bastantes prioratos dependientes de esta abadía; que hay dinero, aun que en esto ayudan los Obispos de allí; que hay personal: como 50 PP, 22 juniors, 8 novicios y el

Colegio de latinos está lleno. El P. Abad, como ya no cabemos en casa por falta de celdas, reunió a los PP. para hacer una fundación dentro de Cataluña, los PP. aprobaron la idea, y tras ello andan. Al principio, yo no mandarí a América los exaltados, nada de eso, sino los más observantes y voluntarios; de estos últimos, creo que sobrarían [f. 371v.]

5°. ¿Conviene traer aquí personal castellano? Respondan por mí estos hechos. 1°. en 1920 pidió este Abad al Capítulo General dividir la Provincia Española en dos, una formada por Cataluña y la otra por el resto de España. El Visitador español dijo que por él no había inconvenientes, pero el P. Procurador Gral., Benito López, dio un buen rapapolvo al Abad, pues en Montserrat ya no había PP. castellanos (sólo estaba yo) y, por lo tanto, tampoco podía haber faltas de caridad a causa de nacionalidades, motivo en que apoyaba este Abad su ruego. Sin embargo, el Capítulo Gral. respondió que no tendría inconveniente en ello cuando en Cataluña hubiera tres Monasterios. 2°. En Febrero último, algún Superior de los venidos aquí a celebrar Capítulo Provincial (me dijo a mí, al ver que aquí no quieren castellanos: ¿le parece a V. sería conveniente la separación de Provincias? Yo le contesté: vayan prepa- [f. 372] rando el terreno, pues ha de llegar día en que tendrán que hacerlo. 3°. En 1919, el Abad de mi Monasterio, (Valvanera), pidió al de aquí si quería vinieran a pasar el noviciado unos jóvenes de Valvanera. El Abad de aquí contestó que no convenía, por el ambiente político de casa. 4°. El Abad de la Australia tenía aquí unos jóvenes y hace cuatro años me dijo, al llevarse los últimos: está visto que aquí no podemos estar los castellanos (él es navarro y condiscípulo de este Abad). 5°. Hace dos años y medio, el Abad de aquí quiso traer de profesor a un P. castellano; después de consultarlo con los decanos, y darle éstos el visto bueno y decir a ese profesor que se preparara para venir dentro de tres o cuatro días, desistió el Abad de traerlo. Pregunté al decano, que me había referido todo esto, por qué no venía dicho profesor, y me dijo: «Ya puede suponerlo V., ya conoce V. el am- [f. 372v.] biente de esta casa».

6°. *Remedio*, V.E., al recorrer Cataluña, se ha ganado las simpatías de este pueblo, para obligarlo a mayor gratitud hacia el Papa y hacia el gobierno español, podría V. E. solicitar del Papa esta gracia: que extienda a todos los fieles la indulgencia plenaria que ganan *sólo los cofrades* en la fiesta de Montserrat y su octava (27 de abril y 8 días siguientes), como recuerdo de la estancia de V. E. entre nosotros en ese día. A la vez, y dispense el atrevimiento, podría interponer su valimiento cerca del Rey, para que a la Virgen de Montserrat se concedan honores de Capitán Gral., como Patrona que es del Somatén Español, y como medio para aproximar más y más hacia su Real Persona al pueblo catalán. Esta gracia no es nueva, pues gozan de *ese honor* la Virgen del Pilar y otras.

Al señalar los motivos de mi optimismo, me he olvidado de uno y es: que

en casa hay un núcleo de PP. muy respetable [f. 373] por el número (cerca de 26) y por la calidad, (son los más observantes), que no quieren saber nada de política y sobre esos fundamentos se *puede construir* algo bueno y sólido.

Hablando un día yo con el Abad del error cometido por esta Comunidad, al seguir y apoyar la Mancomunidad, me dijo: «la Mancomunidad está muy bien suprimida, en su marcha se habían introducido ya todos los defectos de la política de Madrid y estaba ya tan corrompida como *la política vieja*»

Cuando V.E. estuvo aquí oí a algunos PP. graves decir: ¡gracias a Dios que esto se arregla definitivamente! ¡demasiado han tardado en venir a poner remedio! Sepa V. E. que muchas almas buenas de dentro ofrecen oraciones especiales, y alguno me consta que tiene hecho a Dios el sacrificio de su vida, a condición que esto se arregle. Para consuelo de V. E. debo decirle que en los 9 años que llevo aquí, nadie me [f. 373v.] ha molestado lo más mínimo por ser castellano, y eso que no presto casi ningún servicio y doy mucho quehacer, por razón de mis achaques.

Termino. Esta Comunidad está hondamente dividida: españolistas contra catalanistas, viejos contra jóvenes, y los jóvenes entre sí, porque hay más PP. que cargos y todos aspiran a usufructuar algo. Los jóvenes (hablo en términos generales) desean ver sustituido al Abad, porque les sujeta mucho; los viejos, antes le querían mucho, ahora están indiferentes, porque se cansan de verse desairados; si no desean verle sustituido es porque no ven un digno sucesor, y realmente no le hay; pues del único en el que los viejos tienen puestos los ojos, para el día en que este Abad falte, sé yo que obran en el archivo del P. General motivos suficientes para no aprobar su elección, si la Comunidad lo eligiera y si el P. General querría no aprobarlo.

Al llegar [f. 374] aquí me dicen que tenemos General nuevo, y que es el que era Visitador de la Provincia Francesa. Me alegro mucho, porque es muy amigo del Abad de aquí, a quien me consta quiere mucho. El Gral., si fuera necesario, podría ayudar a V. E. a sostener a este Abad. Tiene nuestro Abad grandes cualidades de gobierno; hay, pues, que sostenerlo a todo trance; pero también tiene notables defectos; aminórense cuanto se pueda, esos defectos, y a ser posible, anúlense.

Sólo me resta pedirle perdón por la forma en que va escrita esta exposición, pues tiene todas las faltas de un borrador. Me da vergüenza enviársela, pero, como estoy en cama, no puedo hacerlo mejor. Ni siquiera me guardo un extracto o nota de lo que he escrito. Como el Abad no ha regresado del Capítulo Gral., no me atrevo a enviarla por conducto del Prior, pues me ha salido muy extensa. La echo a un buzón, fuera de Montserrat. Le pide una oración y besa su anillo pastoral el último de sus súbditos.

Domingo González O.S.B. [f. 374v.]

Pág. 93

P.D. Me he olvidado de tres cosas que creo conveniente advertir.

1º. El optimismo que yo siempre he tenido en este y en otros casos, por arduos que hayan sido, lo fundo en que el hombre, en el fondo de su alma, es muchísimo mejor de lo que indican sus actos y sus palabras. Usando de este principio, me cansé, cuando estuve en Madrid, de traer a buen camino a personas a quienes ni se atrevían a hablar los sacerdotes que les conocían, porque al sólo mentarles la religión, prorrumpían en blasfemias. También a mí me recibieron con blasfemias y acabaron por confesarse!

2º. Ningún medio hay mejor para conseguir la [f. 375] corrección de cualquier culpable, como ponerle en contingencia de que él mismo vea por sus propios ojos, sin que nadie le diga nada, el error en que se halla, o la falta cometida. Si se logra esto, no hay necesidad de castigos, ni severas admoniciones, y a veces, ni siquiera la menor insinuación. Cuando el hombre, que no ha llegado a los últimos grados de la depravación, advierte su culpa, siente vergüenza honda en su corazón y, si es delicado de conciencia, siente gran satisfacción en corregirse antes de que tengan que corregirle los demás. Póngase a éstos PP. en un medio ambiente en el que ellos vean su equivocación, y creo que se habrá logrado la enmienda [f. 375v.]

3º. Traer aquí PP. castellanos para profesores del Colegio Provincial, lejos de ser inconveniente, lo considero muy acertado.

4º. El P. Abad hace años que no permite a los PP. leer «diarios». En casa entran “Diario de Barcelona”, “Veu de Catalunya” y “Vanguardia” para el Abad, Mayordomo y los que llevan la dirección de la casa. El Correo Catalán y La Veu de Catalunya los archivan, ésta última el P. Ferrer. Con tal motivo, los amiguitos de los que leían diarios se enteraban de escondidas de la prensa, con quejas y murmuraciones de quienes no gozaban tal privilegio de amistad. Hubo sus delaciones y el Abad prohibió que los que leen diarios [f. 376] los dejen, o den cuenta de su contenido, a nadie. El efecto de tales prohibiciones suele durar 8 días, y si llega.

Me han dicho PP. graves que al Abad le hace más daño que provecho la lectura de *La Veu de Catalunya* y que el P. Visitador aconsejó al Abad hace años que no entrara en casa “La Veu de Catalunya”. Como esa *Veu* no tiene censura eclesiástica, podría darse una orden de que no entren en casa periódicos que no tengan censura eclesiástica, y así indirectamente quedaría cerrada la puerta para “La Veu de Catalunya”, órgano de la política catalanista.

Vale. [f. 376v.]

APÈNDIX DOCUMENTAL NÚM. 7

“Notes del nunci/Montserrat”. Montserrat abril de 1928.

Notes preses pel mateix nunci Tedeschini des de Montserrat. Esquema de les paraules de salutació a la seva arribada a Montserrat o d'un sermó. Deuen haver estat escrites a finals del mes d'abril de 1928.

ASV, Arch. Nunz. Madrid, 834, fasc. 2, ff. 415-415v, original autògraf de Tedeschini, de difícil lectura.

Aquí vinieron Papas, príncipes, cardenales y prelados. Los Papas no pudieron venir, pero mandaron y mandan sus legados para que en su nombre depongan aquí el homenaje del jefe de la Iglesia.

Aquí yo creo estar en el centro del mundo. De aquí vuela mi pensamiento a los templos de Monserrat [sic] en el nuevo mundo, hijo de España, de aquí a Europa toda, al templo de París, de Viena, de Praga, de aquí a nuestra bella Italia, a Nápoles, a Palermo, a Catania, de aquí a Roma al templo nacional de España, a Monserrat de la Urbe. ¿Qué es el Monserrat de Roma? Es la expresión de la fe de España, aproximada a los cimientos de la Iglesia. Los españoles, tan devotos del Papa, querían viajar a Roma, y para que los peregrinos tuviesen asistencia, una devota catalana dedicada a su servicio fundó en Roma un Hospital para atenderlos.

Los papas dejaron aquí, con bulas y breves, sus riquezas espirituales indulgenciando este santuario. Hoy el Papa deja aquí la indulgencia que os concede de 200 días, pero deja también su bendición.

Aquí hallo recuerdos de Madrid. Su iglesia de Monserrat en Madrid, en la cual todos los años, y a veces más de una vez al año, el día XVI de julio, celebro la Misa de los hijos de San Benito, y por la cual he trabajado cerca del Gobierno para que se restaurasen, como lo ha resuelto, las dos naves de la iglesia. Recuerdos de Italia y de los monjes Casinenses que el rey Alfonso de Aragón trajo aquí en 1436, hace siglos, este Rey que tantos recuerdos dejó en Nápoles.

2º Del único abad comendatario que este monasterio tuvo, Julio de la Rovere, veneziano [sic] que fue el papa Julio II, a él se debe el claustro gótico, están aún los restos.

3° El abad Lorenzo Nieto, 1596, que fue Obispo de Alghero y después arzobispo de Oristano en Cerdeña.

4° El P. Iñigo Royo, abad de San Victoriano y después Arzobispo de Cagliari en Cerdeña.

5° Francisco Lobacota [¿] italiano que oyó de boca del Crucifijo: «No te consolaré hasta que vengas a Monserrat» [f. 415]

6° El P. Andrés Ricci, célebre pintor, muerto en 1679.

7° El P. Mutandas [sic] por Pío IX, en 1862 y que el mismo año unió el monasterio a la Congregación Casinense de la primitiva observancia de Montecassino.

1. Vengo in nome mio.

2. Vengo in nome del Papa.

1° In nome mio. É la seconda volta. Simpatia che il luogo m'ispira. Ricordi italiani.

2° Corona di meriti in Ispagna, corona nel mondo, una specialmente in Italia e in particolare a Roma a Monserrat

3° Ricordi del 17 maggio 1921.

4° Oggi sto qui in nome del Papa

a) Il papa prega

b) Il papa ringrazia

c) Il papa si rallegra [f. 415v.]

Ricordi della chiesa di Monserrat, Te Deum del 17 maggio 1921

Missione datami dal Papa

Vengo qua non in mio nome, ma del Papa, e nel nome del Papa vengo all'altare della Vergine. La Vergine mi fa la grazia. Porto la preghiera, i voti, i ringraziamenti del Papa. Per quale cosa prega il Papa?

Il Papa prega 1° Per la Chiesa universale

2° Per la Chiesa di Spagna

3° Per questa bella Regione, per la sua prosperità,
per la sua influenza nel mondo

Per qual cosa ringrazia il Papa?

Il Papa ringrazia

1° Per la pietà di tanti in tutto il mondo verso la Vergine. Quanti santuari, quanti miracoli, quanta pietà!

2° Per la pietà che é tanto caratteristica in Ispagna. Meriti della Spagna verso la Vergine Immacolata

3° Per la speciale pietà di questo popolo. Il Papa sa che la Vergine di Monserrato racchiude la pietà di tutta la regione. Il Papa sa i pellegrinaggi, l'entusiasmo [per] la devozione eucaristica

Il Papa si rallegra per questo spettacolo e per la devozione che Monserrat manda a Roma. Come?

a) Per il filo sensibile della grazia. La fama vola e la grazia risponde [lectura difficil]

b) Per mezzo dei Padri e anche per mezzo dell'Abate

c) Per mezzo mio. É la seconda volta che io officio in Monserrat. La prima volta il 17 maggio 1921. Dove? In Monserrat di Roma. Così il Papa festeggiava questa Vergine e con essa, Spagna e il Re. Spagna é amata in Roma per mezzo di Monserrat, cioè per mezzo di questa Vergine e di questo santuario [...] Qui Monserrat é il cuore di una regione. In Roma e nel Vaticano e nel Papa é il cuore di Spagna. Come il Papa colà benedice, così benedice qui. E chi benedice il Papa colà? 1° Alla Spagna, al Re, alle sue autorità, al suo popolo 2° Cataluña 3° Ai Padri, alla gioventù di Monserrat, a voi popolo di amanti pellegrini! Anche noi una preghiera alla vergine e sia per il Papa: e come a Monserrat si canta ... Il Papa benedice [...] Il Papa benedice in particolare alla gioventù. Alla gioventù anche dei Religiosi di Catalogna, di Spagna [f. 414]

